

Taloudellinen katsaus

Talvi 2023

Talousnäkymät

VALTIOVARAINMINISTERIÖN JULKAISUJA – 2023:95



VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:95

Taloudellinen katsaus

Talvi 2023

Valtiovarainministeriön kansantalousosasto

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Valtiovarainministeriö

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-367-452-3

ISSN pdf: 1797-9714

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Taloudellinen katsaus, talvi 2023

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:95**Julkaisija**

Valtiovarainministeriö

Teema

Talousnäkyvät

Yhteisötekijä

Kansantalousosasto

Kieli

Suomi

Sivumäärä

93

Tiivistelmä

Hintojen ja korkojen nousu on vähentänyt investointeja ja kotitalouksien kulutusta. Suomen talous supistuu 0,5 prosenttia vuonna 2023. Vuonna 2024 inflaation hidastuminen ja korkojen kääntyminen laskuun yhdessä kotitalouksien kohtuullisen hyvän tulokehityksen kanssa lisäävät kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja. BKT kasvaa 0,7 prosenttia vuonna 2024. Kulutuksen ja investointien kasvu voimistuu vuonna 2025 ja talous kasvaa 2,0 prosenttia. Vuonna 2026 kasvu on 1,6 prosenttia. Työllisyys laskee hieman vuonna 2024, mutta kasvaa vuodesta 2025 lähtien. Vuonna 2026 15–64-vuotiaiden työllisyysaste on lähes 75 prosenttia ja työttömyysaste 6,6 prosenttia.

Julkisyhteisöjen alijäämä on 2,5 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2023. Alijäämä kasvaa vuonna 2024 3,5 prosenttiin heikon talous- ja työllisyyskasvun sekä hitaan verotulojen kasvun vetämänä. Julkisyhteisöjen alijäämä kohenee jatkuvuotina noin 3,0 prosenttiin suhteessa BKT:sta, kun hallituksen sopeutustoimet alkavat purra sekä talous ja työllisyys alkavat kasvaa ennustejakson lopulla. Valtionhallinnon alijäämä pysyy mittavana läpi koko ennustejakson, eikä paikallishallinnossakaan ole odotettavissa alijäämien oikenemista. Valtion ja paikallishallinnon alijäämien sekä hitaan talouskasvun seurauksena velkasuhde jatkaa kasvuaan, eikä se ole kääntymässä laskuun näköpiirissä olevalla talouden kehityksellä.

Asiasanat

talousnäkyvät, julkinen talous, taloudellinen kehitys.

ISBN PDF

978-952-367-452-3

ISSN PDF

1797-9714

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-452-3>

Ekonomisk översikt, vinter 2023

Finansministeriets publikationer 2023:95		Tema	Ekonomiska utsikter
Utgivare	Finansministeriet		
Utarbetad av	Ekonomiska avdelningen		
Språk	Finska	Sidantal	93

Referat

De stigande priserna och räntorna har minskat investeringarna och hushållens konsumtion. Finlands ekonomi krymper med 0,5 procent 2023. År 2024 kommer den avtagande inflationen och det faktum att räntorna börjar sjunka i kombination med hushållens relativt goda inkomstutveckling att öka hushållens disponibla inkomster. Bruttonationalprodukten (BNP) ökar med 0,7 procent 2024. År 2025 stärks konsumtions- och investeringstillväxten och ekonomin växer med 2,0 procent. År 2026 uppgår tillväxten till 1,6 procent. Sysselsättningen minskar något 2024, men ökar igen från och med 2025. År 2026 var sysselsättningsgraden för 15–64-åringar inemot 75 procent och arbetslöshetsgraden 6,6 procent.

År 2023 är underskottet i den offentliga sektorns finanser 2,5 procent i förhållande till BNP. Underskottet ökar 2024 till 3,5 procent till följd av den svaga ekonomiska tillväxten och sysselsättningstillväxten samt den långsamma ökningen av skatteinkomster. Underskott i den offentliga sektorns finanser stiger under de följande åren till cirka 3,0 procent i förhållande till BNP i och med att regeringens anpassningsåtgärder börjar ge effekt och ekonomin och sysselsättningen börjar öka i slutet av prognosperioden. Underskottet i statsförvaltningen blir fortsatt kraftigt under hela prognosperioden, och inte heller inom lokalförvaltningen förväntas underskotten börja minska. Till följd av statens och lokalförvaltningens underskott och den långsamma ekonomiska tillväxten fortsätter skuldkvoten att öka, och det finns inga utsikter att den skulle börja minska med den ekonomiska utveckling som är inom synhåll.

Nyckelord ekonomiska utsikter, offentlig ekonomi, ekonomisk utveckling.

ISBN PDF 978-952-367-452-3

ISSN PDF 1797-9714

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-452-3>

Economic Survey, Winter 2023

Publications of the Ministry of Finance 2023:95	Subject	Economic Prospects
Publisher Ministry of Finance		
Group Author Economics Department		
Language Finnish	Pages	93

Abstract

The increase in prices and interest rates has reduced household consumption and investment. The Finnish economy will contract by 0.5% in 2023. In 2024, slowing inflation and a downward turn in interest rates, combined with moderately strong household income growth, will increase household disposable income. GDP will grow by 0.7% in 2024. Growth in consumption and investments will pick up in 2025 and the economy will grow by 2.0%. In 2026, growth will be 1.6%. Employment will fall slightly in 2024, but will increase from 2025 onwards. In 2026, the employment rate for people aged 15-64 will be close to 75% and the unemployment rate 6.6%.

The general government deficit will be 2.5% of GDP in 2023. The deficit will grow to 3.5% in 2024, driven by weak economic and employment growth and slow growth in tax revenue. The general government deficit will improve to around 3.0% of GDP in the following years as the Government's adjustment measures start to have an effect and the economy and employment begin to grow towards the end of the outlook period. The central government deficit will remain substantial throughout the outlook period, and local government deficits are not expected to improve. Due to the central government and local government deficits as well as slow economic growth, the debt ratio will continue to increase, and it is not on track to decline given the foreseeable economic development.

Keywords economic prospects, public finance, economic development.

ISBN PDF 978-952-367-452-3 **ISSN PDF** 1797-9714

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-452-3>

Toteutunutta kehitystä koskevien tietojen lähde: Tilastokeskus ellei muuta mainittu.

TAULUKOISSA KÄYTETYT SYMBOLIT JA LYHENTEET

-	Ei mitään ilmoitettavana
0	Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä
..	Tietoa ei ole saatu
.	Loogisesti mahdoton esitettäväksi
**	Ennuste
CPB	CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis
HWWI	Hamburgisches WeltWirtschafts Institut
IMF	Kansainvälinen valuuttarahasto
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö
VM	Valtiovarainministeriö

Kukin taulukoiden luvuista on pyöristetty erikseen.

TALOUDELLINEN KATSAUS TALVI 2023

Katsauksessa esitetään vuosien 2023–2026 taloudellista kehitystä koskeva ennuste. Lyhyen ajan talousennusteen ohella se sisältää myös vuoteen 2028 ulottuvan talouden keskipitkän ajan kehitysarvion.

Katsauksessa esitetyt ennuste ja kehitysarvio on laadittu kansantalousosastolla riippumattomasti perustuen lakiin talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista (869/2012).

Katsauksen tarkastelujen pohjana ovat Tilastokeskuksen marraskuussa 2023 julkaistavat kansantalouden neljännesvuositilinpäätösten tiedot sekä muut julkiset tilastot, jotka on saatu käyttöön 13.12.2023 mennessä.

Helsingissä joulukuussa 2023

Valtiovarainministeriön kansantalousosasto

Mikko Spolander
Osastopäällikkö, ylijohdaja

Janne Huovari
Finanssineuvos
Reaalitalouden
yksikön päällikkö

Jenni Pääkkönen
Finanssineuvos
Julkisen talouden
yksikön päällikkö

Sisältö

Esipuhe	10
Yhteenveto	13
1 Talousnäkymät	21
1.1 Kansainvälinen talous	21
1.1.1 Maailmantalous	21
1.1.2 Maailmankauppa	24
1.1.3 Riskit	25
1.2 Ulkomaankauppa	29
1.2.1 Vienti ja tuonti	29
1.2.2 Hinnat ja vaihtotase	32
1.3 Kotimainen kysyntä	34
1.3.1 Yksityinen kulutus	34
1.3.2 Julkinen kulutus	40
1.3.3 Investoinnit	40
1.4 Kotimainen tuotanto	46
1.4.1 BKT	46
1.4.2 Jalostus	50
1.4.3 Palvelut	52
1.5 Työvoima	59
1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat	63
1.6.1 Palkat	63
1.6.2 Kuluttajahinnat	65
1.7 Keskipitkän aikavälin näkymät 2027-2028	69
2 Julkinen talous	73
2.1 Julkisyhteisöt yhteensä	73
2.2 Valtionhallinto	80

2.3	Kuntahallinto.....	84
2.4	Hyvinvointialuehallinto.....	88
2.5	Sosiaaliturvarahastot.....	90
2.5.1	Työeläkelaitokset.....	90
2.5.2	Muut sosiaaliturvarahastot.....	90

Kehikot:

	Intian talouden näkymiä ja haasteita.....	27
	Päästöt alenevalla polulla teknologian ansiosta.....	55
	Veroasteen kehitys.....	78

Esipuhe

Suomen talouden on odotettu ajautuvan taantumaan kuluvaan vuoden loppua kohti kuljettaessa ja odotukset ovat toteutuneet. Suomi on taantumassa.

Taantumasta on tulossa odotettua syvempi ja pidempi. Tämän myötä myös kuva vuodesta 2024 on heikentynyt.

Alkuvuosi 2023 on osoittautunut ennakoitua heikommaksi. Palvelujen kysyntä ei kannatellutkaan yksityistä kulutusta enää vuoden toisella neljänneksellä. Myös investoinnit vähenivät ennakoitua enemmän.

Käänteen kehnompaan odotettiin ajoittuvan vuoden kolmannelle neljännekselle. Näin kävikin, mutta ennakkotietoja mukaan kolmas vuosineljännes oli odotettuakin kehnempi.

Vaikka palkat nousevat ja inflaatio on hidastunut nopeasti, korot purevat nyt täydellä voimallaan kulutukseen ja investointeihin, työllisyys heikkenee ja kotitalouksien taloudellinen alakulo on alkanut kasvaa uudelleen.

Lähtö vuoteen 2024 on tahmea. Kasvava ostovoima ja alenevat korot kääntävät kuitenkin talouden uuteen nousuun vähitellen vuoden 2024 aikana. Kun kasvua pidättelevät lukot avautuvat, kysyntä ja tuotanto elpyvät ja työllisyys alkaa kasvaa. Samaan aikaan työhön kannustavat uudistukset kasvattavat työn tarjontaa. Arvioimme, että vuosina 2025 ja 2026 kysyntä ja tuotanto kurovat syntyynyttä kuilua umpeen varsin nopeasti.

Vaikka talouden suhdanne kääntyy suotuisammaksi ensi vuoden aikana, Suomen talous ponnistaa tuleviin vuosiin vajaakuntoisena. Covid-19 pandemia, Venäjän hyökkäys Ukrainaan, hintojen, kustannusten ja korkojen nousu sekä taantuma ovat tukkinneet talouden verenkiertoa tilanteessa, jossa Suomen talous olisi tarvinnut jo valmiiksi pallolaajennusta.

Julkisen talouden näkymä on ollut synkeä pitkään eikä valoa tahdo näkyä nytkään.

Väestön ikääntyminen jarruttaa talouden tulonmuodostusta ja kasvattaa palvelutarpeita. Samalla palveluiden yksikkökustannukset kasvavat. Talouden rakenneuutos nakertaa verotusta. Julkisen velan korkoihin uppoaa väistämättä enemmän rahaa, kun valtio, hyvinvointialueet ja kunnat pysyvät alijäämäisinä ja velka kasvaa kasvamistaan. Käsillä oleva käänne kohti alempia korkoja riittää todennäköisesti vain hidastamaan velanhoitomenojen kasvua.

Julkisen talouden rahoitusaliijäämä oikenee hitaammin, kun käänne uuteen nousuun viivästyy.

Lisäksi ongelmat uhkaavat kasautua enenevästi valtiontalouteen. Kun arviot hyvinvointialueiden alijäämästä vuonna 2023 ovat heikentyneet ja valmistuneet verotiedot ovat tarkentaneet sote-uudistuksen siirtolaskelmia, hyvinvointialueet ja kunnat vaativat valtiolta lisää rahaa toimintamenojensa katteeksi.

Hallituksen ohjelmassaan sopimat säästöt ja työhön kannustavat uudistukset pienentävät julkisen talouden alijäämää, mutta edes ohjelman toimeenpano täydessä mitassaan ja aikataulussa ei riitä pienentämään alijäämää tavoitteeksi asetettuun yhteen prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon vuonna 2027 eikä taittamaan julkisen velan kasvua suhteessa kokonaistuotantoon vuoteen 2027 mennessä.

Talouden tulonmuodostuskyvyn vahvistaminen olisi paras vaihtoehto julkisen talouden vahvistamiseksi tavoitellulla tavalla.

Käynnissä oleva teknologinen murros, energiasiirtymä ja näihin kytkeytyvä talouden uusteollistuminen luovat konkreettisia mahdollisuuksia, joita hyödyntämällä Suomeen voi syntyä uutta tuotantoa ja uusia työpaikkoja. Tuotantorakenteen muutos edellyttää valtavasti investointeja ja onnistuu, kun suomalaisten yritysten ja suomalaisen yhteiskunnan kyky kilpailla investoinneista on hyvä. Julkinen valta rakentaa investointiympäristöä omilla päätöksillään.

Teknologiseen murrokseen, energiasiirtymään ja uusteollistamiseen liittyviä mahdollisuuksia yhtään vähättelemättä ne tuskin riittävät oikaisemaan rakenteellista epätasapainoa julkisen talouden rahoituksessa – eivät ainakaan yhden vaalikauden aikana.

Talouden rakennemuutos vie aikaa. Tulonmuodostuskyvyn vahvistamiseksi tarvittavan työllisyys- ja tuottavuusloikan pitäisi olla niin suuri ja toteutua niin nopeasti, että jatkosuunnitelmat julkisen talouden vahvistamiseksi tavoitellusti eivät voi rakentua pelkästään niiden varaan.

Työllisyyden ja tuottavuuden kasvua tukevien toimien lisäksi tavoitteiden saavuttaminen vaatisi lisää säästöjä sekä toimia, joilla ylläpidettäisiin kokonaisverokertymää. Näitä seulotaan valtiovarainministeriön asettamassa julkista taloutta vahvistavia lisätoimia selvittävässä työryhmässä parhaillaan.

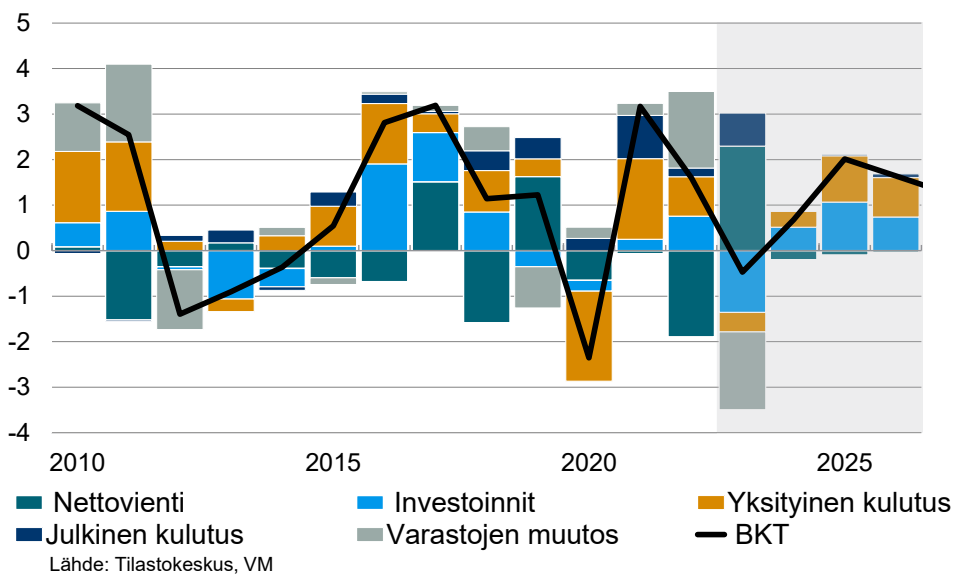
Yhteenveto

Talouden suhdannenäkymät vuosina 2023-2026

Suomen talouden tilanne oli alkuvuonna ennakoarvioita heikompi ja kolmanella neljänneksellä tuotanto väheni selvästi. Myös loppuvuoden taloustilanne on edelleen heikko ja Suomen bruttokansantuote (BKT) supistuu tänä vuonna 0,5 prosenttia. Heikoin tilanne on rakentamisessa, mutta myös palveluiden hyvä kasvu on pysähtynyt.

Talouden odotetaan kuitenkin kääntyvän kasvuun. Inflaation hidastuminen ja korkojen lasku yhdessä kotitalouksien kohtuullisen hyvän tulokehityksen kanssa lisäävät kotitalouksien ostovoimaa. Yksityinen kulutus kääntyykin vaimeaan kasvuun ensi vuonna ja kasvu vahvistuu vuonna 2025. Korkojen lasku tukee myös investointeja, joita tukee myös energiasiirtymä ja puolustusinvestoinnit. Vuonna 2024 BKT kasvaa 0,7 prosenttia ja kasvu vahvistuu vuonna 2025 ja 2026 2,0 ja 1,6 prosenttiin.

BKT:n kasvu Suomessa ja siihen vaikuttavat tekijät prosenttiyksikköä



Maailmankaupan kasvusta vetoapua

Maailmantalouden kasvua on hidastanut inflaatio ja korkojen nousu sekä geopoliittiset jännitteet. Inflaation nopea hidastuminen ja hyvä työllisyystilanne tukevat kuitenkin kasvunäkymiä jatkossa. Korkojen odotetaan myös laskevan aiempia odotuksia nopeammin. Tunnelmat rahoitusmarkkinoilla ovatkin olleet viime aikoina melko optimistiset. Maailmantalouden kasvu on 2,7 prosenttia vuonna 2024 ja vuonna 2025 3,0 prosenttia.

Yhdysvaltojen talouskasvu on ollut selvästi nopeampaa kuin euroalueella koronakriisistä toivuttaessa. Euroalueella talouskasvua on hidastanut korkea energian hinta ja Yhdysvaltojen talouskasvua taas nopeuttanut elvyttävä finanssipolitiikka. Ennustevuosina kasvueroa kuitenkin supistaa euroalueen talouden toipuminen.

Maailmankauppa on supistunut tänä vuonna maailmantalouden kasvusta huolimatta. Taustalla ovat sekä geopoliittiset jännitteet että varastojen täytyminen. Jatkossa maailmankaupan odotetaan kuitenkin toipuvan ja antavan vetoapua myös Suomen viennille. Vuonna 2023 vienti Suomesta laskee, mutta selvästi vähemmän kuin tuonti, joten nettoviennillä onkin selvästi positiivinen kontribuutio talouteen tänä vuonna. Vuonna 2024 viennin odotetaan jo kasvavan. Suomen kustannuskilpailukyky on kunnossa ja vienti kasvaa, kunhan maailmankauppa toipuu.

Inflaation hidastuminen ja korkojen lasku piristävät kulutusta

Inflaatio on hidastunut nopeasti vuoden 2023 aikana. Vuonna 2024 inflaatio on keskimäärin enää 2 prosenttia ja painuu alle 2 prosentin vuosina 2025 ja 2026. Pääsyy inflaation hidastumiseen on ollut energian hintojen lasku, mutta loppuvuodesta 2023 inflaation hidastuminen on ollut laaja-alaista. Eniten hintapaineita on jäljellä palveluissa, mutta niissäkin hintojen nousu on selvästi hidastunut.

Inflaation hidastumisen myötä myös korot kääntyvät laskuun. Odotukset ohjaukskorkeiden laskusta ensi vuonna ovat aikaistuneet ja markkinakorot ovat jo alentuneet. Suurin positiivinen vaikutus korkojen laskusta nähdään vuonna 2025.

Reaaliansiot kääntyvät kasvuun vuonna 2024, mutta kotitalouksien ostovoiman kasvu jää vielä vaimeaksi, kun työllisyyden heikkeneminen ja sosiaalietuuksien leikkaukset hidastavat kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvua. Vuodesta 2025 alkaen kotitalouksien ostovoiman ja kulutuksen kasvu vauhdittuvat.

Asuntorakentaminen vähentää ja energiasiirtymä lisää investointeja

Uusien asuntojen rakentaminen on jyrkässä laskussa ja lasku jatkuu vielä vuonna 2024. Asunnoille on kuitenkin kysyntää maahanmuuton ja maan sisäisen muuton ansiosta. Korkojen kääntyminen laskuun piristääkin asuntomarkkinoita ja uudistustanto kasvaa vuodesta 2025 alkaen. Myös muu rakentaminen on laskusuunnassa, mutta toipuu asuinrakentamista nopeammin.

Haastavista lyhyen aikavälin näkymistä huolimatta odotukset tuotannollisten investointien suhteen ovat positiiviset ja yrityksillä on suuria investointitarpeita lähivuosina. Ilmastonmuutoksen ja energiamurroksen lisäksi yhä etenevä digitalisaatio ja tekoälyn hyödyntäminen lisäävät investointeja. Tuotannollisia investointisuunnitelmia onkin ennätysmäärä paljon.

Julkisten investointien määrä kasvaa lähivuosina, vaikka julkisen talouden tiukka tilanne heikentää investointimahdollisuuksia. Valtion investointeja pitävät yllä kyberturvallisuuden, rajavalvonnan ja maanpuolustuksen vahvistaminen sekä EU:n investointirahoitus. Paikallishallinnossa investointipaineet jatkuvat väestön muutto liikkeen ja rakennuskannan korjaustarpeiden vuoksi.

Työllisyys notkahtaa, mutta säilyy korkeana

Tuotannon laskun myötä työvoiman kysyntä vähenee ja työllisten määrä kääntyy laskuun. Vuonna 2024 työllisyys vähenee tilapäisesti ja työllisyysaste laskee. Yritykset vastaavat heikkoon työvoiman kysyntään kuitenkin pääosin lomautuksin sekä muihin työvoimajoustoihin turvautumalla mieluummin kuin irtisanomisin. Työtuntien määrä supistuukin enemmän kuin työllisyyden. Erityisesti rakentamisen supistuminen lisää työttömyyttä vuosina 2023 ja 2024. Työttömyysaste nousee 7,5 prosenttiin vuonna 2024.

Vuosina 2025 ja 2026 talouden kasvu on varsin vahvaa ja työllisyys lisääntyy lähes prosentin vuosittain. Työllisyyden kasvu on laaja-alaista ja sitä tukevat myös hallituksen työvoiman tarjontaa lisäävät toimet, joista ensimmäiset astuvat voimaan vuonna 2024. 15–64-vuotiaiden työllisyysaste saavuttaa lähes 75 prosentin tason vuonna 2026.

Keskipitkän aikavälin näkymät 2027-2028

Keskipitkällä aikavälillä talouden tuotannon arvioidaan kasvavan kohtalaisesti. Vuonna 2027 bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan noin 1,3 prosenttia ja vuonna 2028 kasvun arvioidaan olevan noin 1,1 prosenttia. Bruttokansantuotteen kehitystä tukee muun muassa yksityisten investointien kasvu, joiden arvioidaan elpyvän markkinakorkojen laskun ja vihreään siirtymään liittyvien panostusten seurauksena. Suomen talouden arvioidaan olevan yhä potentiaalisen tuotannon alapuolella vuonna 2027. Potentiaalisen tuotannon kasvun on noin prosentin vuodessa.

Heikko talouskehitys pitää julkisyhteisöjen alijäämät syvinä

Julkisyhteisöjen alijäämä on 2,5 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2023. Alijäämä heikkenee vuonna 2024 3,5 prosenttiin heikon talous- ja työllisyyskasvun sekä hitaan verotulojen kasvun vetämänä. Julkisyhteisöjen alijäämä kohenee jatkuvuosiina noin 3,0 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun hallituksen sopeutustoimet alkavat purra, ja kun talous ja työllisyys alkavat kasvaa ennustejakson lopulla. Kaikesta tästä huolimatta julkisyhteisöjen alijäämä on syvä.

Valtionhallinnon alijäämä pysyy mittavana koko ennustejakson. Verotulot kasvavat maltillisesti, ja sopeutustoimista huolimatta menojen kasvu pysyy nopeana. Nopea hintojen ja palkkojen nousu, varautumiseen ja turvallisuuteen tehtävät mittavat panostukset sekä kasvavat velanhoitomenot pitävät valtion menot kasvussa läpi ennustejakson.

Hyvinvointialueet suunnittelevat sopeutustoimia, joita on ennusteessa huomioitu vuodelle 2024 n. 0,3 miljardin euron edestä. Siitä huolimatta vuoden 2024 alijäämän ennustetaan pysyvän vuoden 2023 tasolla eli noin 0,5 prosentissa suhteessa BKT:hen. Alijäämä ei myöskään ole korjaantumassa ennustejakson aikana. Lisäksi kuntahallinnon ennustetaan olevan alijäämäinen läpi koko ennustejakson. Työeläkelaitokset sen sijaan pysyvät huomattavan ylijäämäisinä, ja muut sosiaaliturvarahastot pysyvät lähellä tasapainoa ennustejaksolla.

Valtion ja paikallishallinnon alijäämien sekä hitaan talouskasvun seurauksena velkasuhde jatkaa kasvuaan, eikä se ole kääntymässä laskuun näköpiirissä olevalla talouden kehityksellä. Vuoden 2023 velkasuhde asettuu hieman päälle 75 prosentin suhteessa BKT:hen ja vuonna 2026 ollaan jo yli 83 prosentin.

Riskit

Asuntorakentamisen lasku voi olla suurempi ja kestää pidempään kuin ennusteessa on oletettu. Rakennus- ja kiinteistöyhtiöiden ajautuminen laajamittaisiin taloudellisiin ongelmiin vaikeuttaisi koko kansantalouden toimintaa. Korkojen ennustettua hitaampi lasku syventäisi rakennusalan taantumaa ja heikentäisi investointinäkymiä ylipäättään suhteessa ennustettuun.

Maailmantalouden näkymät ovat myös varsin sumuiset. Viime vuosina on nähty suuria kriisejä ja niihin on vastattu poikkeuksellisilla politiikkatoimilla. Talous ei ole vielä sopeutunut näihin kaikkiin muutoksiin ja lopullisiin vaikutuksiin liittyy paljon epävarmuutta. Lisäksi geopolitiikkaan ja ympäristöön liittyvät negatiiviset riskit voivat toteutuessaan lisätä epävarmuutta ja talouden häiriöitä.

Toisaalta taloudessa on käynnissä energiamurros ja teknologian nopea kehitys, joilla on todennäköisesti suuria vaikutuksia. Positiiviset yllätykset näkyisivät luultavasti ensimmäisenä investoinneissa.

Kotitalouksien kulutus voi yllättää myös positiivisesti, jos talous kehittyy muuten ennusteen mukaisesti. Ennusteessa säästämisaste pysyy edelleen kohtuullisen korkeana, joten kotitalouksien tulokehitys antaisiin mahdollisuuden myös suurempaan yksityisen kulutuksen kasvuun. Korkojen ennustettua nopeampi lasku vauhdittaisi kulutusta ennustettua enemmän ja nopeuttaisi asuntomarkkinoiden toipumista.

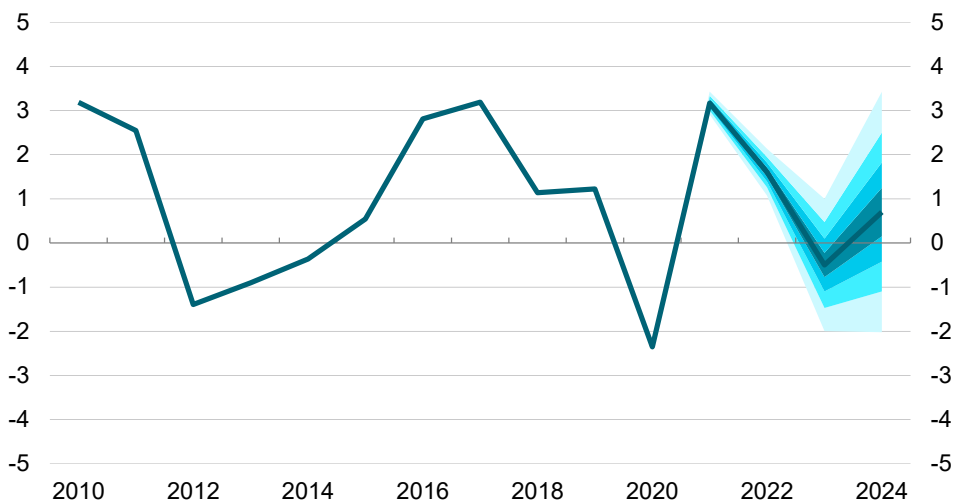
Yllä kuvatut reaalitalouden riskit heijastuvat väistämättä julkiseen talouteen. Ennustettua heikompi (vahvempi) työllisyyden ja talouden kasvu heikentää (vahvistaa) julkista taloutta. Jos korot puolestaan alenevat ennustettua nopeammin, valtion alijäämä ja julkinen velkasuhde kehittyvät maltillisemmin. Vaikutus julkisyhteisöjen alijäämään on kuitenkin vähäinen, koska julkisyhteisöillä on myös merkittäviä omaisuustuloja. Työvoimapulalla puolestaan voi olla arvaamattomia vaikutuksia niin kuntahallinnolle kuin hyvinvointialueillekin. Lisäksi hyvinvointialueiden säästötoimiin liittyy epävarmuutta, sillä on mahdollista, että hyvinvointialueet tulevat tekemään enemmän toimia, kuin tässä ennusteessa on oletettu.

Taloukasvuennusteen epävarmuutta voidaan kuvata menneisiin ennustevirheisiin perustuvilla luottamusväleillä ennusteen ympärillä. Luottamusvälit kuvaavat väliä, jolle toteutunut kehitys on aiemmissa ennusteissa osunut 80 prosentin

todennäköisyydellä. Nämä luottamusvälit sisältävät kuitenkin vain normaalin ennusteisiin liittyvän epävarmuuden, eivätkä ne ota huomioon kullakin ennustekierroksella olevia erityisiä riskitekijöitä.

Bruttokansantuotteen muutos

prosenttia



Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 1. Keskeiset ennusteluvut

	2022	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	mrd. euroa	määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	269	3,2	1,6	-0,5	0,7	2,0	1,6
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	128	6,0	8,5	-6,1	2,4	4,0	3,0
Kokonaistarjonta	397	3,9	3,5	-2,3	1,2	2,6	2,0
Tavaroiden ja palvelujen vienti	122	5,8	3,7	-1,3	2,0	3,8	3,0
Kulutus	203	3,6	1,4	0,4	0,5	1,4	1,2
yksityinen	138	3,5	1,7	-0,8	0,7	2,0	1,7
julkinen	65	3,9	0,8	3,0	0,0	0,1	0,3
Investoinnit	65	1,0	3,2	-5,6	2,2	4,6	3,1
yksityiset	54	4,3	4,0	-5,4	0,9	2,9	4,2
julkiset	11	-11,8	-0,2	-6,6	9,0	12,5	-1,3
Kokonaiskysyntä	395	3,7	3,3	-2,3	1,2	2,6	2,1
kotimainen kysyntä	274	3,0	3,2	-2,7	0,9	2,1	1,7

Taulukko 2. Muut keskeiset ennusteluvut

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
Bruttokansantuote, mrd. euroa	251	269	282	289	301	313
Palvelut, määrän muutos, %	4,3	3,2	0,9	0,7	1,5	0,9
Koko teollisuus, määrän muutos, %	2,0	-1,3	0,2	1,8	2,8	1,9
Työn tuottavuus, muutos, %	1,4	0,0	0,0	1,7	1,3	0,7
Työlliset, muutos, %	2,4	2,5	0,1	-0,2	0,8	0,9
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat), %	72,3	73,8	73,6	73,5	74,1	74,8
Työllisyysaste (20–64-vuotiaat), %	76,6	78,1	77,9	77,9	78,7	79,5
Työttömyysaste, %	7,7	6,8	7,2	7,5	7,1	6,6
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	2,2	7,1	6,3	2,0	1,4	1,7
Ansiotasoindeksi, muutos, %	2,4	2,4	4,2	3,5	3,3	3,1
Vaihtotase, mrd. euroa	1,0	-6,8	-2,2	-2,3	-2,7	-2,8
Vaihtotase, suhteessa BKT:hen, %	0,4	-2,5	-0,8	-0,8	-0,9	-0,9
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %	-0,5	0,3	3,4	3,4	2,4	2,1
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %	-0,1	1,7	3,1	3,2	3,1	3,1
Julkisyhteisöjen menot, suhteessa BKT:hen, %	55,7	53,3	54,5	54,9	54,7	53,9
Veroaste, suhteessa BKT:hen, %	43,1	42,9	41,5	40,5	40,5	40,3
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:hen, %	-2,8	-0,8	-2,5	-3,5	-3,4	-3,0
Valtion rahoitusjäämä, suhteessa BKT:hen, %	-3,3	-1,6	-3,2	-3,7	-4,2	-3,8
Julkisyhteisöjen bruttovelka, suhteessa BKT:hen, %	72,5	73,3	75,5	79,1	81,4	83,3
Valtionvelka, suhteessa BKT:hen, %	51,3	52,7	55,4	58,5	60,6	62,2

1 Talousnäkymät

1.1 Kansainvälinen talous

1.1.1 Maailmantalous

Maailmantalouden näkymät ovat loppuvuonna 2023 epävarmat. Korkeiden korkojen välittyminen yksityiseen kulutukseen ja siihen liittyvä kuluttajien heikko luottamus sekä maailmankaupan vaatimaton kehitys heikentävät näkymiä. Lisäksi geopoliittiset jännitteet pysyttelevät korkeana Venäjän hyökkäyssodan jatkumisen sekä Lähi-idän konfliktin takia. Toisaalta inflaation nopea hidastuminen ja työllisyyden pysyttelemisen korkealla monessa taloudessa tukevat kasvunäkymiä. Maailmantalous kasvaa 2,7 prosenttia vuonna 2024. Kasvu kiihtyy kolmeen prosenttiin vuonna 2025.

Euroalueen talouskasvu on pysähtynyt loppuvuonna 2023. Kokonaistuotanto supistui vuoden kolmannella neljänneksellä. Erityisesti Saksan teollisuuden näkymät ovat vaikeat. Euroalueen teollisuuden ja palveluiden ennakoivat indikaattorit ovat tasaantuneet heikolle tasolle. Inflaatio on hidastunut nopeasti, johtaen rahapolitiikan keventymiseen liittyvien odotusten aikaistumiseen. Rakentaminen on useassa maassa syvässä kriisissä. Finanssipolitiikan odotetaan olevan lähivuosina lievästi kiristävää. Talouskasvu elpyy vuoden 2023 0,5 prosentista 0,9 prosenttiin vuonna 2024 reaalityulojen kasvaessa. Kasvu kiihtyy edelleen 1,8 prosenttiin vuonna 2025 maailmantalouden elpessä. Ruotsin talous on loppuvuonna 2023 taantumassa, ja tilanne on vaikea mm. rakennusteollisuuden kriisin takia. Kokonaistuotanto supistuu 0,5 prosenttia vuonna 2023, mutta kasvu elpyy 0,8 prosenttiin vuonna 2024 ja edelleen 1,8 prosenttiin vuonna 2025.

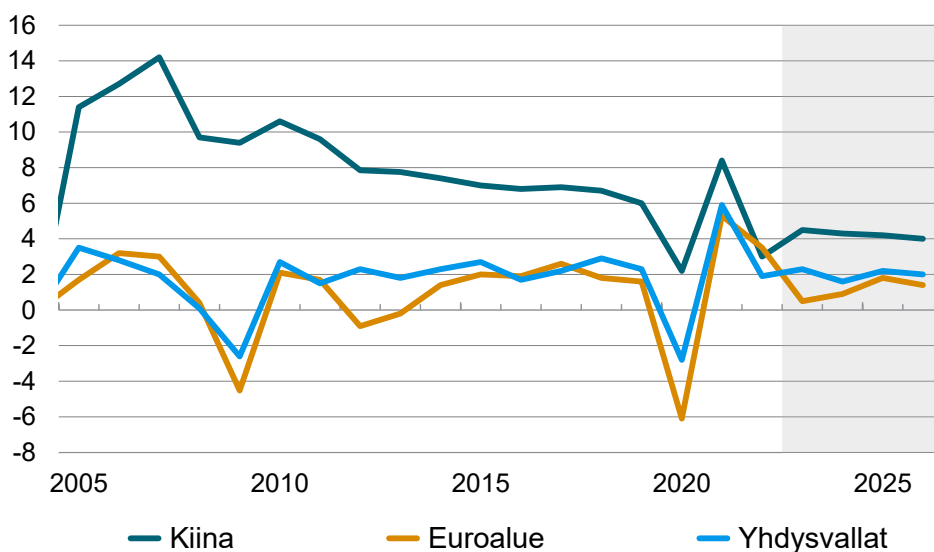
Maailmantalouden epävarmuuksista huolimatta Yhdysvaltojen talousnäkymät ovat melko suotuisat. Kasvu oli vahvaa vuoden 2023 kolmannella neljänneksellä pitkälti yksityisen kulutuksen ansiosta. Yleisesti arvioidaan, että taloudessa toteutuu ns. pehmeä lasku, eli talouskasvu hidastuu vuonna 2024, mutta talous ei ajaudu taantumaan kireästä rahapolitiikasta huolimatta. Lisäksi inflaatio on hidastunut nopeasti, mikä tukee reaalityuloja. Ennakoivat indikaattorit ovat pysytelleet verrattain vahvoina. Finanssipolitiikan odotetaan olevan lähivuosina lievästi kiristävää. Talouden kasvu hidastuu vuoden 2023 2,3 prosentista 1,6 prosenttiin vuonna 2024, ja elpyy jälleen 2,2 prosenttiin vuonna 2025.

Kiinan talousnäkömät ovat haastavat. Julkisiin investointeihin perustuva talousmalli näyttäisi olevan tiensä päässä, ja siihen liittyen kiinteistösektori on syvässä kriisissä. Vienti on ollut vaikeuksissa vuonna 2023, joskin loppuvuotta kohti se on hieman piristynyt. Vähittäiskauppa on samaan aikaan elpynyt jossain määrin, mutta yksityisen kulutuksen näkömät ovat yhä epävarmat. Inflaatio on hidastunut nopeasti vuoden 2023 aikana, ja käynyt vuoden jälkipuoliskon aikana parina kuukautena negatiivisella puolella poikkeuksellisista tekijöistä johtuen. Talouskasvu hidastuu 4,3 prosenttiin vuonna 2024 ja edelleen 4,2 prosenttiin vuonna 2025.

Japanin talouden verrattain suotuisa kehitys vuoden 2023 aikana pysähtyi kokonaistuotannon supistumiseen kolmannella neljänneksellä. Lähiaikojen näkömät ovat kuitenkin melko myönteiset viennin tukemana. Iso-Britannian taloustilanne on kohentunut hienoisesti inflaation hidastuessa, mutta teollisuuden näkömät ovat yhä vaikeat. Venäjän talouskasvua näyttäisi lyhyellä aikavälillä kannattelevan sotaan liittyvä teollisuus. Eristäytyminen läntisestä maailmantaloudesta synkentää pidemmän aikavälin näkömiä. Intian talousnäkömät ovat suotuisat kuluttajien luottamuksen sekä teollisuuden näkömien pysyessä vahvana.

Bruttokansantuote

määrän muutos, %

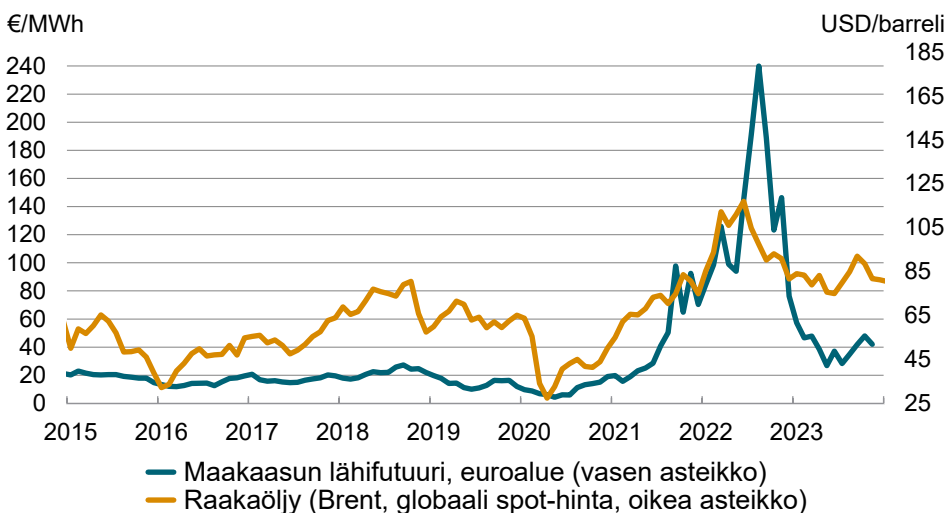


Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, VM

Tunnelma kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla on viime aikoina ollut melko optimistinen. Markkinakorot ovat kääntyneet laskuun, kun odotukset rahapolitiikan keventämisestä ovat aikaistuneet. Pitkienkin korkojen suunta on kääntynyt nopeaan laskuun, joskin niihin vaikuttavat muutkin tekijät. Eurooppalaiset osakeindeksit ovat loppuvuonna olleet hienoisessa kasvussa. Erityisesti pankkien näkymät ovat myönteiset, kun vielä keväällä 2023 pelättiin pankkien ongelmien kärjistymistä Yhdysvalloissa ja osin Euroopassakin. Melko vakaina pysyneet valtionlainojen korkoerot osoittavat tilanteen olevan rauhallinen. Riskinä voi mainita inflaation kiihtyminen uudelleen keskuspankkien tavoitetasojen yläpuolelle sekä odottamattomat markkinahäiriöt, jotka voivat johtaa ketjureaktioihin ja laajempiin vaikutuksiin. Erityisesti geopolitiikan käänteet voivat aiheuttaa tällaisia reaktioita.

Raakaöljyn hinta on ollut laskusuunnassa huolimatta OPEC+ -maiden ilmoittamista tuotannonleikkauksista. Öljyn tuotanto Yhdysvalloissa on huipputasolla. Raakaöljyn hinta laskee ennustejakson aikana. Maakaasun hinta on kääntynyt vuoden 2023 jälkipuoliskon hienoisesta noususta jälleen laskuun. Futuurit viittaavat laskevaan hintakehitykseen vuoden 2024 kuluessa. Sähkön hinnan ennakoitaan hieman nousevan talven ja lämmityskauden aikana, mutta laskevan jälleen keväällä 2024. Teollisuuden raaka-aineiden hintojen lasku jatkuu, joskin joidenkin metallien kysyntä pysyy vahvana akkuteollisuuden kasvaessa.

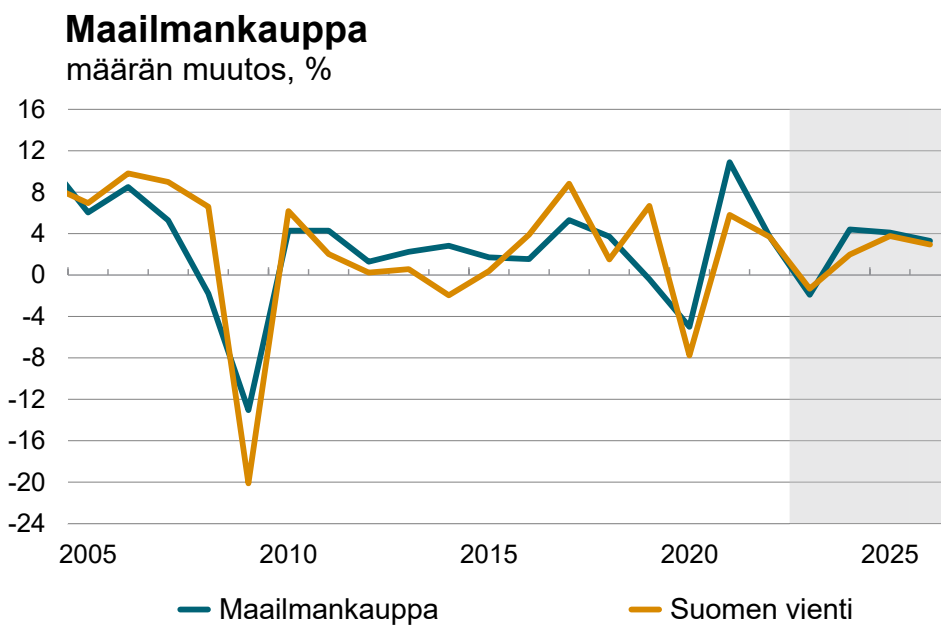
Raaka-aineiden hinnat



Lähde: Intercontinental Exchange, ICE, Macrobond

1.1.2 Maailmankauppa

Maailman tavarakaupan kehitys on ollut perin vaatimatonta vuoden 2023 kuluessa. Yleisten talousnäkymien vaisuuden ohella tähän näyttäisi vaikuttaneen ainakin jossain määrin maailmankaupan uudelleenjärjestäytyminen. Monet maat ovat syventäneet kauppasuhteitaan lähellä sijaitsevien tai ystävälliseksi koettujen maiden kanssa. Kuitenkin, Kiinan viennin myönteinen kehitys lokakuussa viittäisi tavarakaupan elpymiseen loppuvuonna 2023. Tätä näkymää tukee myös konttiliikenteen vahva kasvu ja rahtihintojen nousu vuoden loppua kohden. Maailmankauppa elpyy vuoden 2023 1,9 prosenttien supistumisen jälkeen 4,4 prosenttien kasvuun pitkälti kehittyvien maiden ja Yhdysvaltojen ansiosta. Kasvu tasaantuu 4,1 prosenttiin vuonna 2025 myös Euroopan talousnäkymien kohennuttua ja ulkomaankaupan elvyttyä.



Lähde: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Tilastokeskus, VM

1.1.3 Riskit

Maailmantalouden näkymiin liittyvät riskit painottuvat melko vahvasti alasuuntaan. Lokakuussa 2023 puhjennut Lähi-idän konflikti voi vaikuttaa herkkiin energiamaarkinoihin, joskin pelot kriisin eskaloitumisesta ovat vaimenneet vähitellen. Venäjän hyökkäyssodan pitkittyminen ylläpitää geopolittisia jännitteitä. Inflaation kiihtyminen uudelleen johtaisi kireän rahapolitiikan jatkumiseen, mikä heikentäisi kasvunäkymiä maailmanlaajuisesti. Geotaloudellisen fragmentaation eteneminen syventäisi jakolinjoja maailmantaloudessa ja -kaupassa. Kiinan talouden ongelmien kärjistyminen voisi heikentää koko maailmantalouden näkymiä. Ilmastonmuutoksen vaikutukset voivat aiheuttaa odotettuakin suurempia haitallisia talousvaikutuksia.

Inflaation odotettuakin nopeampi hidastuminen kasvattaisi reaalityuloja ja vahvistaisi kulutuskysyntää laajasti. Tätä näkymää tukisi odotettuakin vahvempana etenevä työllisyystilanne monessa taloudessa. Geopolittisten jännitteiden lieventyminen lisäisi luottamusta maailmanlaajuisesti.

Taulukko 3. Bruttokansantuote

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	määrän muutos, prosenttia					
Maailma (PPP)	6,7	3,3	2,9	2,7	3,0	2,8
Euroalue	5,9	3,4	0,5	0,9	1,8	1,4
EU	5,7	3,2	0,5	0,9	1,8	1,4
Saksa	3,1	1,9	-0,3	0,9	1,5	1,0
Ranska	6,4	2,5	0,7	1,7	1,8	1,6
Ruotsi	5,9	2,9	-0,5	0,8	1,8	1,7
Iso-Britannia ¹	8,7	4,3	0,3	0,8	1,3	1,2
Yhdysvallat	5,8	1,9	2,3	1,6	2,2	2,0
Japani	2,3	0,9	1,7	1,4	0,7	0,4
Kiina	8,4	3,0	4,5	4,3	4,2	4,0
Intia ²	9,1	7,2	6,3	6,5	6,3	6,0
Venäjä	5,6	-2,1	1,5	0,5	1,0	0,8

¹ Ison-Britannian ero EU:sta tuli täysimääräisesti voimaan 1.1.2021

² Tilivuosi (1.4.-31.3)

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, VM

Taulukko 4. Taustaoletukset

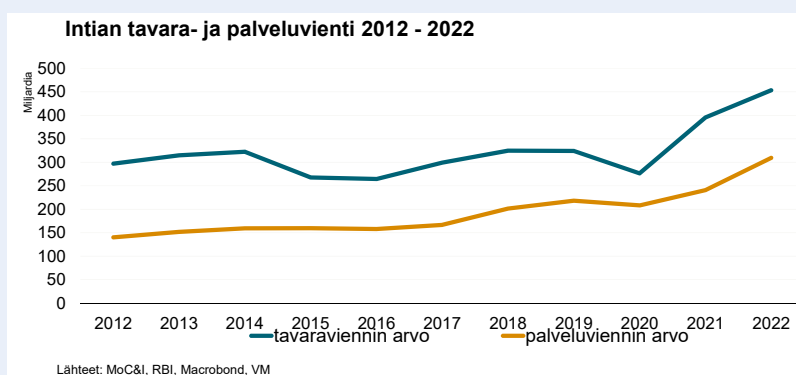
	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
Maailmankaupan kasvu, %	10,9	3,7	-1,9	4,4	4,1	3,3
USD/EUR	1,18	1,05	1,08	1,07	1,07	1,07
Teollisuuden raaka-ainehinnat, EA, € (2015=100)	169,0	185,1	154,8	150,0	147,0	144,0
Raakaöljy (Brent), \$/barreli	70,7	98,7	82,3	79,6	76,3	73,5
3 kk euribor, %	-0,5	0,3	3,4	3,4	2,4	2,1
Valtion obligaatiot (10 v), %	-0,1	1,7	3,1	3,2	3,1	3,1
Viennin markkinaosuus (2010 = 100) ¹	92,5	92,5	93,0	90,9	90,7	90,4
Tuontihinnat, %	9,7	19,4	-3,7	-1,6	1,7	1,7

¹ Viennin kasvun suhde maailmankaupan kasvuun

Lähde: CPB, Macrobond, HWWI, Tilastokeskus, VM

Intian talouden näkymiä ja haasteita

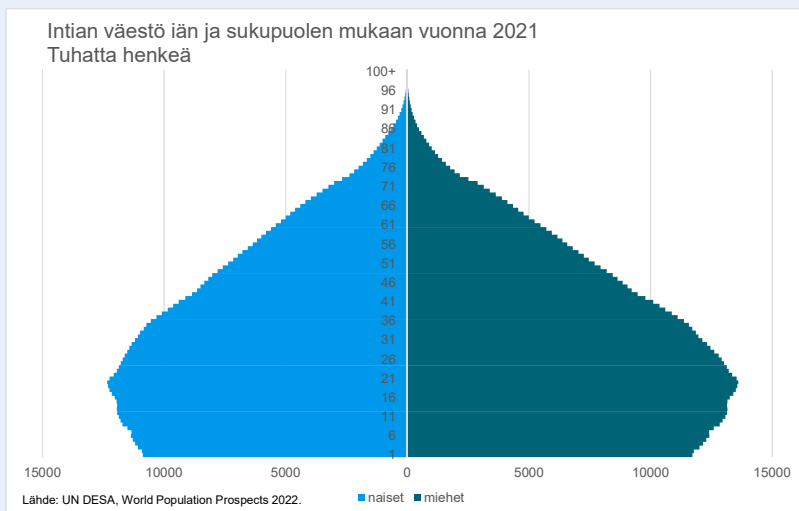
Intian painoarvo maailmantaloudessa kasvaa. YK:n arvion mukaan maan väestö ylitti huhtikuussa 2023 Kiinan väestön ja käsittää kuudesosan maailman väestöstä. Talouskasvu on ollut G20-maiden nopeinta viime vuosina, 6-7 prosentin luokkaa vuosittain, ja sen ennakoidaan jatkuvan nopeana. Hiljattaisen arvion mukaan Intian kontribuutio maailmantalouden kasvuun lähestyy jo Kiinan kontribuutiota ostovoimapariteetilla mitattuna.



Intia tunnetaan erityisesti IT-alan palveluviennistä. Palveluvienti onkin kasvanut viime vuosina nopeasti, ks. kuva yllä. Maassa on paljon IT-alan osaajia, jotka puhuvat sujuvaa englantia. Lisäksi työvoima on edullista. IT-palvelut ovat lähinnä vakuutusalan, ohjelmisto- ja yritystoiminnan yrityspalveluiden, ja rahoituspalveluiden vientiä. Näistä ohjelmistotoiminta käsittää n. puolet. Tärkeimmät ohjelmisto- ja IT-alan vientimaat ovat Yhdysvallat (62 %), Iso-Britannia (17 %) sekä EU-maat (11 %).

Intian painoarvon maailmantaloudessa voi arvioida liittyvän juuri tähän IT-palveluviennin kasvuun. Toisin kuin maailman tavarakaupan kasvu, palvelukaupan kasvu pysyttelee vahvana. Erityisesti on odotettavissa viennin kasvua muihin kuin edellä kuvattuihin teollisuusmaihin. Digitalisaation edetessä nousevissa ja kehittyvissä talouksissa IT-palveluiden voi odottaa kasvavan, ja Intia on tässä etulyöntiasemassa.

Intian väestö on nuorta ja maa voi hyötyä ns. nuorisobuumista, eli aikuistuvien ikäluokkien siirtymisestä työmarkkinoille ja siitä johtuvasta nopeasta talouskasvusta. Tämä on aivan lähivuosina tapahtuva ilmiö, koska Intiassakin, kuten monessa muussa taloudessa, nuorimmat ikäluokat ovat jo pienentyneet.



Intian haasteet ovat valtavaa mittaluokkaa. Keskeinen rakenteellinen haaste on kastijärjestelmä, joka rajoittaa etenkin kastittomien ammatillista ja sosiaalista liikkuvuutta ja sitä kautta mahdollisuuksia tehdä elämäänsä liittyviä valintoja. Taloudellisessa mielessä kastijärjestelmä voidaan nähdä mittavana inhimillisen pääoman käyttämättä jättämisenä. Kastijärjestelmään liittyvä syrjintä kiellettiin virallisesti Intian perustuslaissa vuonna 1950, mutta kastilaitos elää edelleen, etenkin maaseudulla.

Laajamittainen köyhyys on keskeinen yhteiskunnallinen haaste. YK:n arvion (2016) mukaan Intiassa on 80 miljoonaa absoluuttisessa köyhyudessa elävää kansalaista (6.7 % väestöstä, määritelmä: tulotaso alle 1,25 USD päivässä). Lisäksi Maailmanpankki arvioi vuonna 2019, että 84 % väestöstä elää alle 6,85 USD:llä päivässä. Toisaalta äärimmäinen köyhyys vähentyi YK:n arvion mukaan 271 miljoonalla hengellä vuosien 2005-2006 ja 2015-2016 välillä.

Köyhyyteen nivoutuu laajamittainen epävirallinen työskentely. Arvioiden mukaan 85 - 90 % Intian työvoimasta työskentelee epävirallisilla työmarkkinoilla. Ylivoimainen enemmistö näistä työllistää itsensä tai työskentelee satunnaisesti. Muut työskentelevät virallisen työnantajan palveluksessa, eli kuuluvat ns. organisoituun epäviralliseen työvoimaan.

Epävirallinen työ on keskeinen köyhyyttä ylläpitävä ilmiö. Työntekijät ovat palveluiden ja tukiverkkojen saavuttamattomissa.

Intian keskiluokka on mittava ja sen ennustetaan kasvavan yhä seuraavan kymmenen vuoden aikana. Tämä joukko muodostaa varteenotettavan yhteiskunnallisen voiman, jolla voi olettaa olevan kulutuspotentiaalia jopa maailmantalouden mittakaavassa.

Lähteet:

<https://news.un.org/en/story/2023/04/1135967>

<https://www.ft.com/content/85c4bd8d-84a2-4008-b86a-946c14706b2e>

<https://www.indiantradeportal.in/vs.jsp?lang=0&id=0,31,24100,29404>

https://en.wikipedia.org/wiki/Poverty_in_India

Ramana Murthy, S V, Measuring Informal Economy in India _ Indian Experience, Session II: Traditional Estimation Practices: Determining the Level and Growth of the Informal Economy, www.imf.org

1.2 Ulkomaankauppa

1.2.1 Vienti ja tuonti

Vuotta 2023 on leimannut talouden alavireisyys sekä Suomessa että kansainvälisesti. Suomessa sekä viennin että tuonnin volyymit ovat supistuneet, samoin kuin ulkomaankaupan hinnat, jolloin viennin ja tuonnin arvossa on näkynyt varsin voimakasta laskua. Suomen talouden kasvun näkökulmasta ulkomaankauppa on kuitenkin tukenut BKT:n kasvua, koska nettovienti on ollut positiivista. Tämä johtuu siitä, että tuonti on vähentynyt voimakkaammin kuin vienti vuonna 2023. Edellisvuonna nettoviennin vaikutus oli päinvastainen, kun talouden kasvusta huolimatta nettovienti heikensi BKT:ta.

Vuonna 2023 tavaroiden tuonti on laskenut voimakkaasti sekä Suomessa että Euroopan laajuisesti. Edellisvuoden kasvu taas oli varsin vahvaa, osin siitä syystä, että yritykset varautuivat Venäjän hyökkäyssodasta johtuvaan epävarmuuteen kasvattamalla varastojaan. Suomen palvelutuonnissa näkyi myös matkailun vahva elpyminen vuoden 2022 aikana. Vuonna 2023 yritykset hyödyntävät edellisvuonna kertyneitä varastoja ja talouden alavire vähentää entisestään tarvetta tavaroiden tuonnille. Ennusteen mukaan tuonti laskee 6,1 prosenttia vuonna 2023.

Vuonna 2024 tuonnin näkymät piristyvät, mutta toipuminen viivästyy vuoden loppupuoliskolle. Kasvava vienti vaatii myös ulkomailta tuotujen tuotantopanosten kasvattamista ja reaalityulojen kasvu kasvattaa myös sekä tuotujen tavaroiden että palveluiden kysyntää. Tuonti kasvaa 2,4 prosenttia vuonna 2024. Vuonna 2025 tuonti kasvaa jo reippaasti, kun investointien määrä kotimaassa kasvaa. Ennustejakson lopulle, vuoteen 2026 asti, on tehty puolustushankintoja, jotka pitävät tuontia yllä. Tuonti kasvaa 4 prosenttia vuonna 2025 ja 3 prosenttia vuonna 2026.

Suomen tavaravienti supistui voimakkaasti vuoden 2023 kolmannella neljänneksellä. Suomen eurooppalaisten tärkeiden vientimarkkinoiden heikkous näkyy selkeämmin vuoden lopulla, kun vientiä vielä alkuvuonna kannatellut tilauskanta on heikentynyt. Viimeisellä neljänneksellä suuri laivatoimitus kuitenkin nostaa vientiä. Myös palveluviennissä kasvu on ollut alkuvuonna hidasta. Viennin odotetaan supistuvan 1,3 prosenttia vuonna 2023.

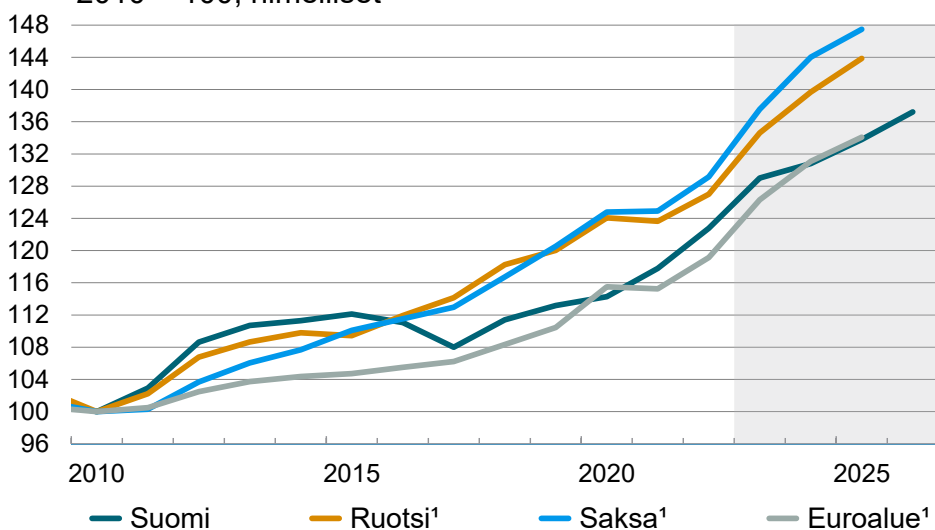
Kotimaassa talouden toimeliaisuus on vähentynyt ja useilla aloilla tilauskannat ovat laskeneet, jolloin odotuksissa on hidasta kehitystä vuoden 2024 alussa. Toimialakohtaiset erot ovat kuitenkin suuria ja osalla aloista ulkomaankaupan näkymät ovat pysyneet hyvinä tai ovat parantumassa. Vienti kääntyykin kasvuun vuonna 2024, mutta nopeampi kasvu viivästyy vuoden lopulle. Viennin suuntaa kääntää vuoden 2024 loppuvuotta kohti elpövä maailmankauppa ja vienti kasvaakin 2 prosenttia vuonna 2024. Lisäksi Suomen kustannuskilpailukyky säilyy suotuisana ennustejaksoilla. Vuodesta 2025 eteenpäin odotukset viennille ovat hyvät, kun maailmantalouden elpymisen vaikutukset näkyvät Suomen viennissä vahvana kasvuna. Vienti kasvaa 3,8 prosenttia vuonna 2025 ja 3 prosenttia vuonna 2026.

Taulukko 5. Ulkomaankauppa

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	määrän muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	5,8	3,7	-1,3	2,0	3,8	3,0
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	6,0	8,5	-6,1	2,4	4,0	3,0
	hinnan muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	9,8	18,6	-4,3	-1,3	1,6	1,7
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	9,7	19,4	-3,7	-1,6	1,7	1,7

Yksikkötyökustannukset

2010 = 100, nimelliset

¹ Euroopan komission ennuste

Lähde: Euroopan komissio, Tilastokeskus, VM

1.2.2 Hinnat ja vaihtotase

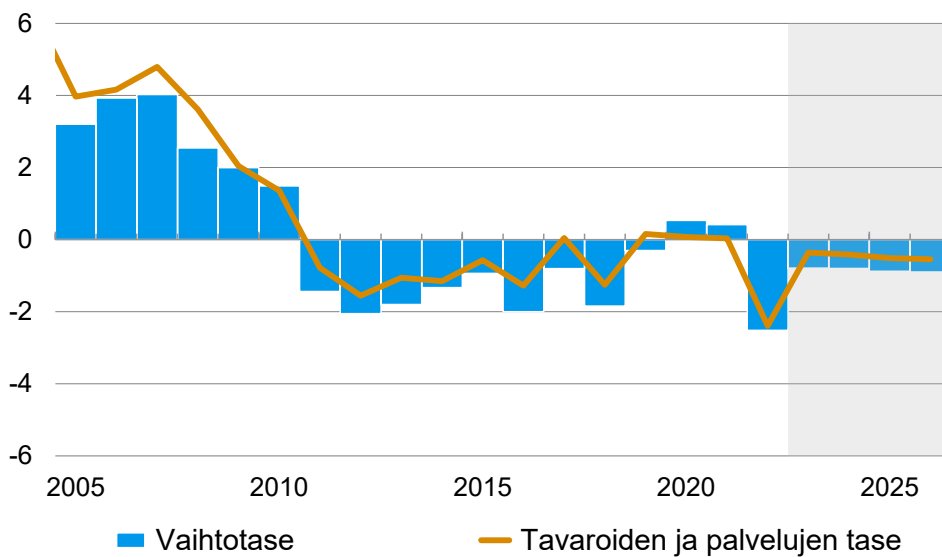
Ulkomaankaupan tavaroiden hinnat nousivat poikkeuksellisen paljon vuonna 2022 energian ja raaka-aineiden vienti- ja tuontihintojen kallistuttua huomattavasti. Vuonna 2023 tavaroiden ulkomaankaupan hinnat ovat laskeneet voimakkaasti alkuvuonna, mutta kolmannella neljänneksellä tuontihinta nousi hieman energian hinnassa nähdyn nousun vaikutuksesta. Palveluiden ulkomaankaupan hinnat ovat olleet vakaampia ja hinnat ovat jatkaneet kasvua vuonna 2023. Tuontihinta laskee 3,7 prosenttia ja vientihinta 4,3 prosenttia vuonna 2023.

Vuonna 2024 hintojen lasku hidastuu ja kääntyvät hiljalleen nousuun, mutta vuositasolla tuontihinta laskee 1,6 prosenttia ja vientihinta 1,3 prosenttia. Palveluiden ulkomaankaupan hinnat jatkavat kasvua myös vuonna 2024. Vuonna 2025 sekä tavaroiden että palveluiden ulkomaankaupan hinnat kasvavat, kun maailmantalous sekä Suomen talous kasvavat.

Vuonna 2023 kauppataase on ylijäämäinen tavaratuonnin vientiä voimakkaamman supistumisen johdosta. Tämä pienentää merkittävästi myös edellisvuoden aikana kertynyttä vaihtotaseen alijäämää. Palveluiden tase on ollut tyypillisesti alijäämäinen, mutta vuonna 2022 alijäämää kertyi edellisvuosia enemmän mm. matkailutuonnin vahvan kehityksen myötä. Vuodesta 2023 eteenpäin tämä alijäämä supistuu, mutta säilyy edelleen korkealla tasolla.

Vuonna 2024 ja ennustejakson loppua kohti tavaroiden ja palveluiden tase jää alijäämäiseksi. Tähän vaikuttaa erityisesti ennustejakson lopulle ajoittuva puolustusmenojen kasvu ja investointien lisääntyminen sekä palveluiden taseen sitkeä alijäämä. Ensituloja, kuten sijoitustuloja, virtaa nettomääräisesti Suomeen enemmän kuin ulkomaille maksetaan, jolloin ensitulojen tase on ylijäämäinen. Tulonsiirtoja kuitenkin maksetaan nettona enemmän ulkomaille edellisvuosien tapaan, jolloin tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase jää alijäämäiseksi. Vaihtotaseeseen näiden aluerien kehitys vaikuttaa siten, että vuonna 2023 vaihtotaseen alijäämä supistuu huomattavasti, 2,2 mrd. euroon, oltuaan 6,8 mrd. euroa alijäämäinen vuonna 2022. Seuraavina alijäämä kasvaa jälleen hieman ja on vuonna 2024 2,3 mrd. euroa, vuonna 2025 2,7 mrd. Euroa ja vuonna 2026 2,8 mrd. euroa alijäämäinen. Vaihtotaseen suhteessa BKT:hen odotetaan olevan vuosina 2023 ja 2024 -0,8 prosenttia ja -0,9 prosenttia vuosina 2025 ja 2026.

Vaihtotase suhteessa BKT:hen, %



Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 6. Vaihtotase

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	miljardia euroa					
Tavaroiden ja palvelujen tase	0,1	-6,4	-1,0	-1,2	-1,5	-1,7
Tuotannontekijäkorvaukset ja tulonsiirrot, netto	1,0	-0,3	-1,2	-1,1	-1,1	-1,1
Vaihtotase	1,0	-6,8	-2,2	-2,3	-2,7	-2,8
Vaihtotase, suhteessa BKT:hen, %	0,4	-2,5	-0,8	-0,8	-0,9	-0,9

1.3 Kotimainen kysyntä

1.3.1 Yksityinen kulutus

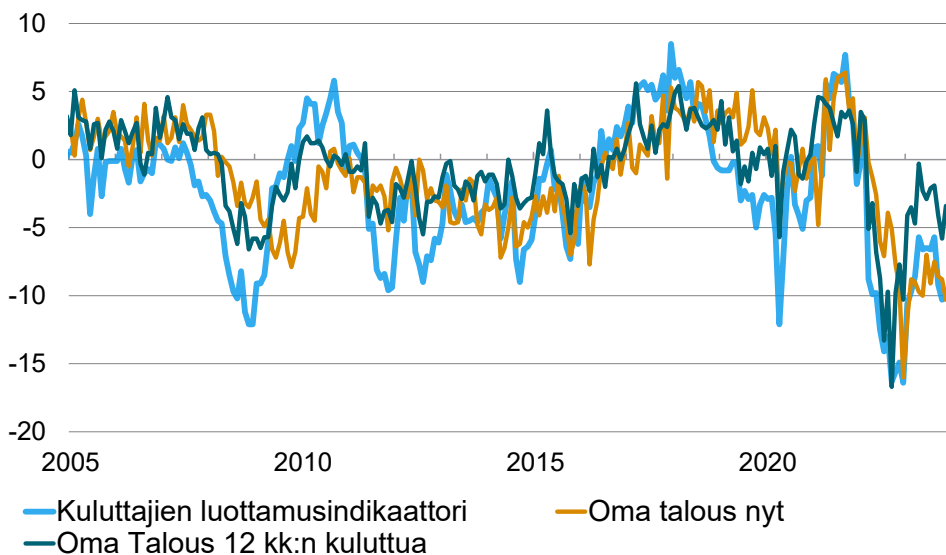
Yksityinen kulutus väheni kolmannella vuosineljänneksellä selvästi edelliseen neljännekseen verrattuna ja jäi 1,6 prosenttia viime vuoden vastaavan ajankohdan lukemaa alemmaksi. Kolmannen neljänneksen hyvin heikon kehityksen lisäksi Tilastokeskus tarkensi kuluvaan vuoden ensimmäisen ja toisen neljänneksen kulutusta reippaasti alaspäin. Elokuun lopulla julkaistuissa kansantalouden tilinpidon tiedoissa näkynyt maltillinen yksityisen kulutuksen kasvu on näin ollen kääntynytkin jyrkäksi laskuksi.

Reaalipalkkojen lasku on syksyllä pysähtynyt inflaation hidastuttua ja pienituloisimmat kotitaloudet ovat hyötäneet indeksisidonnaisten tulonsiirtojen suurista korotuksista. Korkotason noususta huolimatta kotitalouksien tulot ovat alkuvuonna ylittäneet kulutuksen, mikä on kääntänyt nettosäästämisasteen jälleen positiiviseksi. Kotitalouksien kulutuksen voimakas lasku näyttäisikin tällä hetkellä perustuvan ennen kaikkea poikkeuksellisen suureen varovaisuuteen ja luottamuksen puutteeseen, mikä puolestaan voi johtua varautumisesta heikkenevään työllisyys-tilanteeseen. Osa kotitalouksien tulojen kasvusta on myös ilmeisesti ohjautunut kulutuksen sijaan asuntolainojen ylimääräisiin lyhennyksiin, joilla kotitaloudet ovat pyrkineet vähentämään korkokulujaan.

Yksityinen kulutus vähenee 0,8 prosenttia vuonna 2023. Loppuvuoden vähäinen kulutus vaikuttaa negatiivisesti myös vuoden 2024 ennusteeseen. Työllisyystilanteen heikkenemisen vuoksi reaalipalkkojen kasvu jää vuonna 2024 noin yhteen prosenttiin. Ansiotuloverotuksen keveneminen lisää työllisten käytettävissä olevia tuloja, mutta sosiaalietuuksien leikkaukset puolestaan heikentävät tulokehitystä pienituloisimpien kotitalouksien osalta. Yksityinen kulutus kasvaa 0,7 prosenttia vuonna 2024, mutta vuonna 2025 yksityisen kulutuksen kasvu nopeutuu selvästi korkojen laskiessa ja ostovoiman kasvaessa.

Kuluttajien luottamus

Poikkeama keskiarvosta



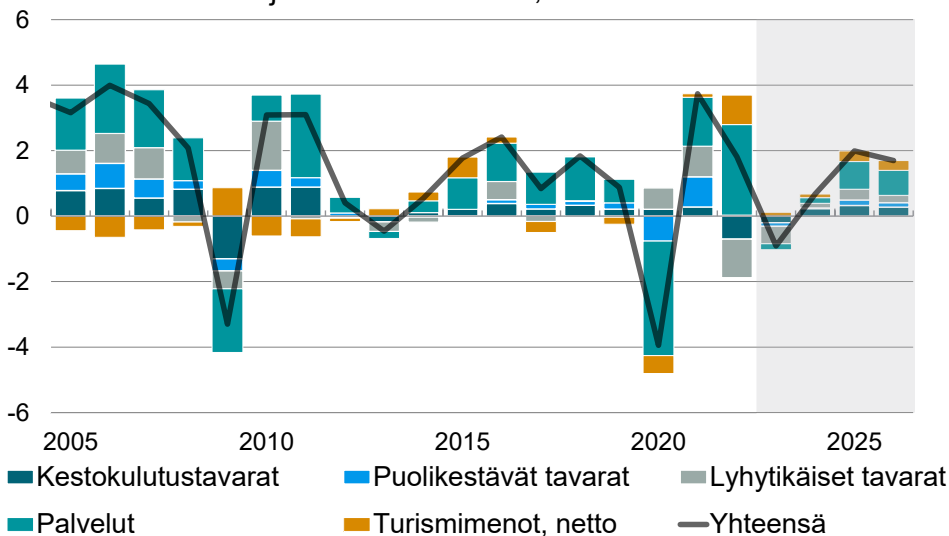
Lähde: Tilastokeskus

Kuluttajien luottamus kääntyi loka-marraskuussa jälleen laskuun. Kuluttajat näkevät erityisesti Suomen talouden tilanteen erityisen synkkänä, mutta enemmistö vastaajista odottaa kuitenkin oman taloutensa tilanteen paranevan vuoden sisällä.

Kestokulutustavaroiden kulutuksen lasku on pysähtynyt, mutta kulutus jää vuonna 2023 hyvin matalalle tasolle, jopa selvästi alle vuoden 2019 tason. Henkilöautojen ensirekisteröinnit ovat pysyneet matalalla tasolla. Kestokulutustavaroiden ostoaikeet kuluttajien luottamuskyseilyssä olivat marraskuussa edelleen hyvin negatiiviset, mistä johtuen kestokulutustavaroiden kulutuksen kasvun odotetaan nopeutuvan vasta myöhemmin vuoden 2024 aikana.

Kotitalouksien kulutusmenot

määrän muutos ja kasvuaikutukset, %



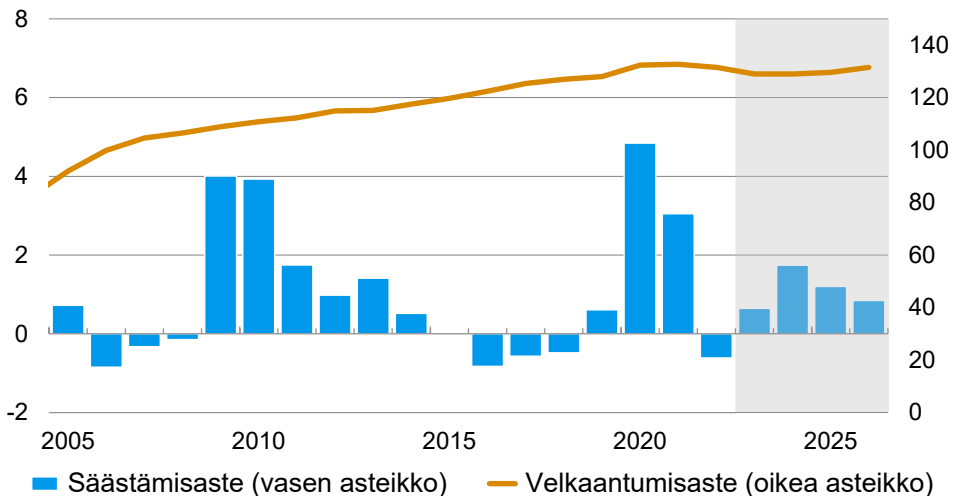
Lähde: Tilastokeskus, VM

Korkean hintatason ja negatiivisen kasvuperinnön seurauksena lyhytikäisten tavaroiden kulutus vähenee noin 2 prosenttia vuonna 2023, vaikka sähkön markkinahinta ja polttoaineiden hinnat ovatkin jo palautuneet normaalitasolle. Elintarvikkeiden ja voimassa olevien sähkösovimusten hintojen tasaantuessa lyhytikäisten tavaroiden kulutus kääntyy jälleen kasvuun vuonna 2024.

Palveluiden kulutus vähenee hieman vuonna 2023. Voimakas hintojen nousu esimerkiksi ravintolapalveluissa on voinut osaltaan jarruttaa kulutusta. Vuonna 2024 palveluiden kulutus kääntyy kasvuun ostovoiman parantuessa.

Kotitalouksien säästäminen ja velkaantuminen

osuus käytettävissä olevista tuloista, %



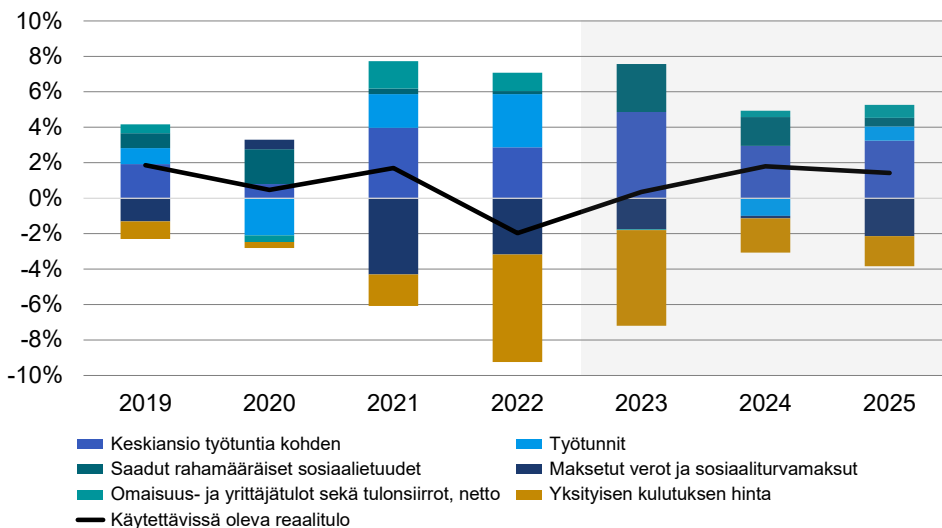
Lähde: Tilastokeskus, VM

Kotitalouksien säästämisaste on kääntynyt positiiviseksi vuoden 2023 aikana käytettävissä olevien tulojen kasvaessa kulutusta nopeammin. Säästämisasteen ennakoidaan pysyvän positiivisena myös vuonna 2024 kuluttajien varovaisuuden hillitessä kulutuksen kasvua.

Kotitalouksien velkaantumisaste laskee vuonna 2023, eikä sen odoteta kasvavan myöskään vuonna 2024. Työllisyyden ja luottamuksen parantuessa vuonna 2025 velkaantumisaste alkaa jälleen hiljalleen kasvaa.

Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalityulo¹

muutos ja osatekijöiden kasvuvaikutukset, %



Lähde: Tilastokeskus, VM

¹ Maksettujen verojen ja sosiaalitytuusmaksujen kontribuutio sekä yksityisen kulutuksen hinta esitetään kuviossa vastakkaismerkkisinä, sillä niiden kasvu pienentää kotitalouksien käytettävissä olevaa reaalityuloa.

Kotitalouksien yhteenlaskettua ostovoimaa mittaava käytettävissä olevan reaalityulo kääntyy kasvuun vuonna 2023 yksityisen kulutuksen hintojen nousun hidastuessa, keskiansioiden noustessa ja sosiaalitytuksien kasvaessa voimakkaasti indeksikorotusten myötä. Kotitalouksien maksamat korot kasvavat voimakkaasti, mutta samaan aikaan myös kotitalouksien sijoitusrahastoista ja talletustileiltä saamat korkotulot kasvavat, jolloin nettomääräiset omaisuustulot laskevat vain hieman.

Kotitalouksien ostovoiman kasvun arvioidaan nopeutuvan vuosina 2024 ja 2025 inflaation hidastuessa edelleen. Vuonna 2024 ansiotulojen verotus kevenee mm. työttömyysvakuutusmaksun laskiessa. Yksityisen kulutuksen hintojen nousun arvioidaan hidastuvan noin 2 prosenttiin vuonna 2024 ja 1,7 prosenttiin vuonna 2025.

Taulukko 7. Kulutus

	2022	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	osuus, %	määrän muutos, prosenttia					
Yksityinen kulutus	100,0	3,5	1,7	-0,8	0,7	2,0	1,7
kotitaloudet	95,2	3,7	1,8	-0,9	0,7	2,0	1,7
kestokulutustavarat	7,2	3,1	-7,9	-2,7	3,2	4,6	3,8
puolikestävät kulutustavarat	7,2	12,0	0,4	-1,4	0,3	2,4	2,0
lyhytikäiset tavarat	29,0	3,3	-4,2	-2,1	0,6	1,4	1,0
palvelut	51,7	2,9	5,6	-0,4	0,4	1,9	1,7
voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus	4,1	-2,7	-1,2	1,0	1,0	1,7	1,7
Julkinen kulutus		3,9	0,8	3,0	0,0	0,1	0,3
Kulutus yhteensä		3,6	1,4	0,4	0,5	1,4	1,2
Yksityisen kulutuksen hinta		1,8	6,1	5,4	1,9	1,7	1,9
Julkisen kulutuksen hinta		2,8	4,0	5,6	2,8	3,7	3,4
Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo		3,5	4,0	5,8	3,8	3,2	3,2
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitulo		1,7	-2,0	0,4	1,8	1,4	1,3
					prosenttia		
Kulutuksen suhde bruttokansantuotteeseen (käypiin hintoihin)		75,7	75,5	76,1	76,3	75,9	75,7
Kotitalouksien säästämisaste		3,0	-0,6	0,6	1,7	1,2	0,8
Kotitalouksien velkaantumisaste ¹		132,7	131,5	129,0	129,0	129,6	131,5

¹ Kotitalouksien velat vuoden lopussa suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin

1.3.2 Julkinen kulutus

Julkisen kulutuksen kasvu on ollut varsin ripeää vuoden ensimmäisillä kolmella neljänneksellä, ja kasvun arvioidaan kiihtyvän 3 prosenttiin vuonna 2023. Kulutusmenoja kasvattavat mm. ikäsidonnaisten menojen kasvu, hyvinvointialueiden kasvaneet kustannukset sekä Venäjän hyökkäyssodasta johtuva puolustusvälinehankintojen ja maahanmuuttomenojen kasvu.

Julkisen kulutuksen kehitys pysyy nollan tuntumassa vuosina 2024–2026. Kulutusmenojen kasvua jarruttavat mm. hallituksen toimintameno säästöt, jotka jatkuvat koko hallituskauden ajan. Lisäksi kulutusmenojen kasvua hidastavat kuntien ja kuntayhtymien sekä hyvinvointialueiden omat pysyvät sopeutustoimet, joita on sisällytetty ennusteeseen yhteensä 400 milj. vuodesta 2024 alkaen.

Julkisen kulutuksen arvoa nostaa ennustevuosina etenkin hintojen ripeä kasvu. Vaikka inflaatio jo hidastuu, välittyy jo kiihtyneen inflaation vaikutus julkisen kulutuksen hintaan ennustevuosille mm. pitkien ostopalvelusopimusten vuoksi. Lisäksi julkisen sektorin ansiokehitystä vauhdittavat kunta- ja hyvinvointialueille sovitut palkkausjärjestelmien kehittämisohjelmat sekä hyvinvointialueiden palkkojen yhtenäistämiseen liittyvä sopimus.

1.3.3 Investoinnit

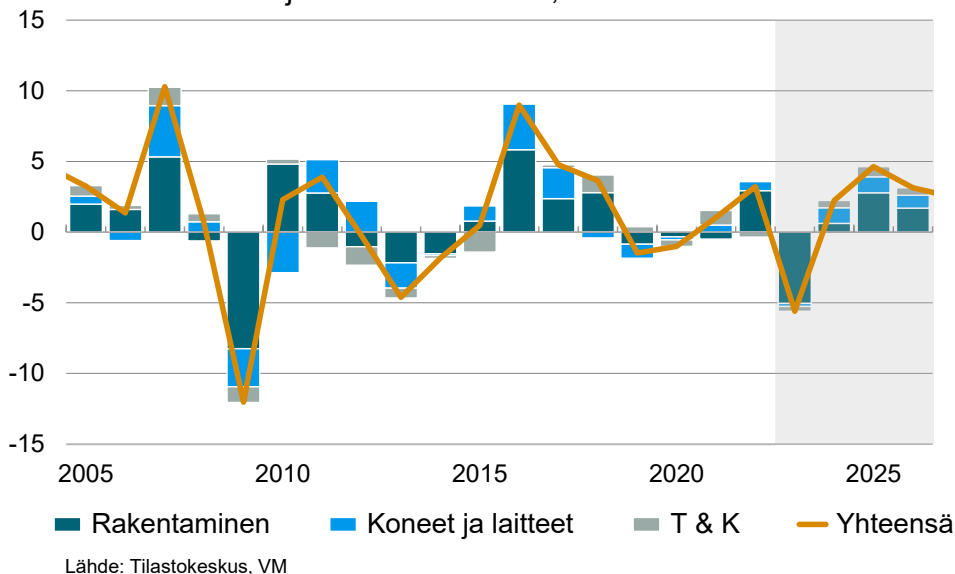
Investoinnit vähenevät vuonna 2023 5,6 prosenttia, mutta kääntyvät 2,2 prosentin kasvuun vuonna 2024. Vuoden 2025 aikana investointien ennakoidaan kääntyvän jälleen voimakkaampaan 4,6 prosentin kasvuun. Investointien osuus BKT:sta vuonna 2023 on 23,1 prosenttia. Yksityisten investointien osuus BKT:sta on 19,2 prosenttia ja julkisten investointien osuus 3,9 prosenttia. Vuonna 2023 yksityiset investoinnit putoavat 5,4 prosenttia ja julkiset investoinnit 6,6 prosenttia.

Investoinneista noin puolet syntyy rakentamisesta, josta taas reilut puolet on asuinrakentamista. Investointien vähenemisen taustalla on erityisesti rakentamisen pudotus asuinrakentamisessa. Tälle vuodelle pudotus talonrakentamisessa on 9,1 prosenttia ja ensi vuonna 0,2 prosenttia. Käännös rakentamisen elpymiseen siirtyy vuodelle 2025, vaikka jo vuonna 2024 odotetaan rakentamisen käynnistyvän laajemmin ainakin toimistorakentamisessa.

Myös muissa investointierissä volyymit vuonna 2023 ovat edellisvuotta pienempiä.

Investoinnit

määrän muutos ja kasvuvaikutukset, %



Rakentaminen

Asuinrakennusinvestoinnit vähenevät vuosina 2023 ja 2024. Rakentamisen odotetaan elpyvän vuonna 2025. Vuodelle 2023 pudotusta ennakoidaan 12 prosenttia ja vuodelle 2024 4 prosenttia. Kuva asuntorakentamisen hiipumisesta on tarkentunut vuoden aikana, mutta edellisen vuoden aloitukset ovat edelleen pitäneet rakentamista yllä. Rakentamisen ei odoteta jäävän alhaiselle tasolle, kunhan kysyntä jälleen palautuu. Korjojen odotetaan kääntyvän laskuun, mikä vauhdittaisi asunto-kauppaa, nostaisi asuntojen hintoja ja käynnistäisi vähitellen asuntorakentamista. Toistaiseksi rakennuskustannuksissa ei ole vielä nähty sellaista laskua, mitä nykyinen markkinatilanne voisi olettaa. Sekä kaupungistuminen että maahanmuutto ylläpitävät asuntotuotantarvetta pidemmällä tähtäimellä. Ennustejakson loppupäässä asuntoaloitusten määrä palautuu lähemmäksi pitkän aikavälin keskiarvoa. Vuosina 2025 ja 2026 asuinrakentamisen odotetaan elpyvän 5 ja 3 prosentin vuosikasvuvauhdilla.

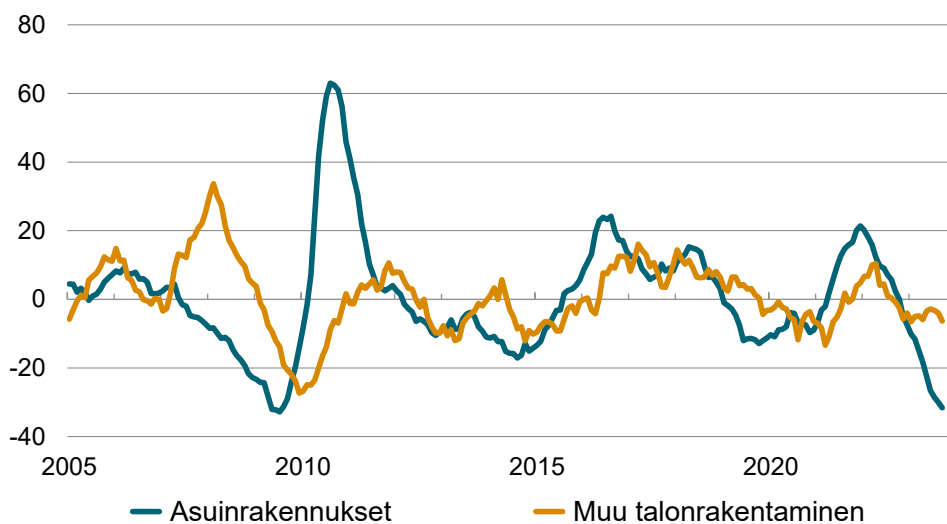
Vuonna 2022 aloitettiin noin 37 000 asunnon rakentaminen. Tänä vuonna syyskuuhun mennessä on aloitettu noin 20 000 asunnon rakentaminen. Vaikka tilastotiedot aloitusten suhteen tarkentuisivatkin luultavasti vielä alaspäin, voidaan lukea pitää arviona koko vuoden asuntoaloitusten lukumäärälle, jos loppuvuoden aloitukset

otetaan huomioon. Asuntoja valmistuu edelleen melko paljon ja tänä vuonna on valmistunut vielä 31 000 asuntoa. Kysynnän romahtaminen uusien asuntojen myynnissä on lisännyt rakennusliikkeiden tyhjien uusien asuntojen määrää.

Rakennusluvilla mitattuna kuutiomääräisesti ovat rakennusluvut vähentyneet heinä-syyskuun aikana 39 prosenttia uudisrakentamisessa vuonna 2023 verrattuna vuoteen 2022. Asuinrakentamisessa pudotus on ollut 50 prosenttia ja muussa talonrakentamisessa 35 prosenttia. Tilastokeskuksen mukaan rakennuslupien määrät ovat vaihdelleet maakunnittain. Eniten rakennuslupia myönnetään Uudellemaalle, Keski-Suomeen ja Pohjois-Pohjanmaalle ja maakunnista kuuteen maakuntaan rakennuslupia on myönnetty enemmän kuin vuotta aiemmin.

Korjausrakentamisen hidas, mutta tasaisempi kehitys pienentää rakentamisinvestointien laskua ja korvaa pitkällä tähtäimellä uudisrakentamista. Viime vuoden kustannustason nousu on hankaloittanut myös taloyhtiöiden korjausrakennushankkeita, ja myös korjausrakentamisessa ennakoidaan poikkeuksellisesti volyymin laskua kuluvalle vuodelle.

Uudisrakentamisen volyyymi-indeksi muutos vuodentakaiseen, %



Lähde: Tilastokeskus

Muut talonrakennusinvestoinnit vähenevät myös vuonna 2023, mutta eivät yhtä paljon kuin asuinrakennukset. Muihin talonrakennusinvestointeihin sisältyy niin teollisuus-, varasto kuin liikerakennuksia. Toimitilarakentamisen suhteen odotukset ovat edelleen positiivisemmat verrattuna asuinrakentamiseen ja toimitilarakentamisen odotetaan kasvavan selvästi jo vuonna 2024. Muiden talonrakennusinvestointien ennakoitaan vähenevän tänä vuonna 5 prosenttia ja kääntyvän noin 5 prosentin kasvuun vuonna 2024. Kasvuprosenteiksi vuosina 2025 ja 2026 ennustetaan 3 ja 2 prosenttia vastaavasti.

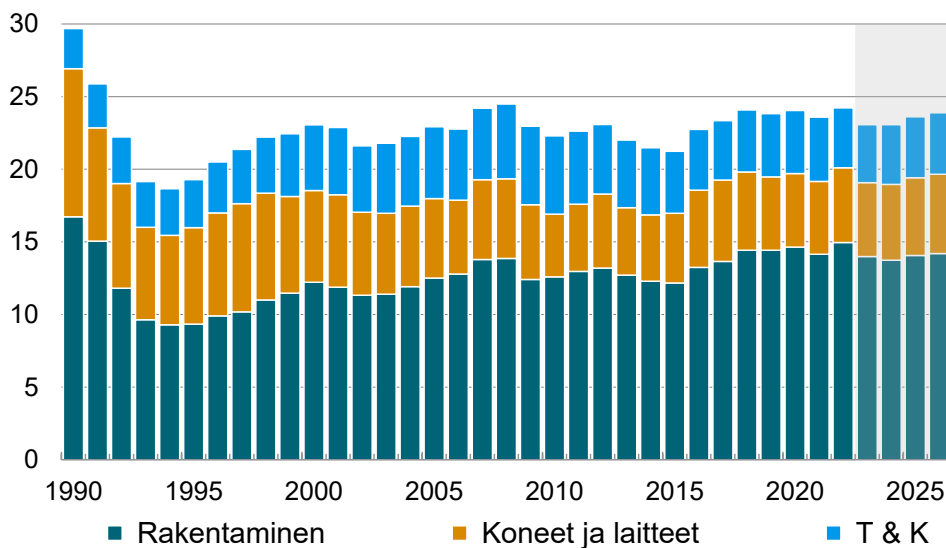
Maa- ja vesirakentamisen pudotus seuraa muuta rakentamista, kuten asuinalueiden perustuksia. Vielä vuonna 2022 merkittävä nousu maa- ja vesirakentamisessa syntyi tuulivoimaloiden rakentamisesta. Tuulivoimaloiden rakentaminen jatkuu, mutta maa- ja vesirakentamisen ne alueet, jotka perustuvat asuinrakentamiseen, lykkäännyvät. Maa- ja vesirakentamisen odotetaan vähenevän 4 prosenttia vuonna 2023 ja elpyvän jo vuodesta 2024 lähtien 6-7 prosentin vuotuisen kasvuun. Pidemmällä tähtäimellä kasvun odotetaan olevan noin 4 prosenttia.

Julkiset investoinnit

Vaikka alijäämä rajoittaa julkisyhteisöjen investointimahdollisuuksia, investointiasteen arvioidaan kasvavan. Valtion investointeja pitää yllä kyberturvallisuuden, rajavalvonnan ja maanpuolustuksen vahvistaminen sekä EU:n investointirahoitus. Lisäksi T&K-rahoituslaki lisää tuntuvasti valtiohallinnon investointeja vuodesta 2024 alkaen vuoteen 2030 saakka. Vuonna 2025 on odotettavissa ensimmäiset ilmavoi-
mien monitoimihävittäjien luovutukset, joiden siivittäminä julkiset investoinnit kasvavat huomattavasti aiemmasta.

Paikallishallinnossa investointipaineet jatkuvat väestön muuttoliikkeen ja rakennuskannan korjaustarpeiden vuoksi. Sosiaali- ja terveydenhuollon investointihankkeiden investointipaineet ovat merkittävät, mutta kohonneet kustannukset ja rahoituskulut hidastavat investointeja. Kunta- ja hyvinvointialueiden talous on arvioitua tiukempi. Uuden hallituksen päätökset voivat vaikuttaa huomattavasti julkisten investointien kehitykseen tulevina vuosina.

Investoinnit suhteessa BKT:hen, %



Lähde: Tilastokeskus, VM

Kone- ja laiteinvestoinnit ovat pitäneet hyvin pintansa, vaikka tuotanto on laskenut, kapasiteetin käyttöaste on melko matala ja korkojen nousu on kasvattanut investointikustannuksia. Haastavista lyhyen aikavälin näkymistä huolimatta odotukset tuotannollisten investointien suhteen ovatkin positiiviset. Suomen kustannuskilpailukyky on kunnossa ja erityisesti muuta Eurooppaa alhaisemmat energiakustannukset tukevat investointeja. Yrityksillä on myös suuria investointitarpeita lähivuosina. Ilmastonmuutoksen ja energiamurroksen lisäksi yhä etenevä digitalisaatio ja tekoälyn hyödyntäminen lisäävät kone- ja laiteinvestointeja.

Elinkeinoelämän keskusliiton vihreän siirtymän investointisuunnitelmien seurannassa on suunnitelmia yli 200 mrd euron edestä Suomeen. Suurin osa näistä suunnitelmista jää todennäköisesti toteutumatta, mutta investointisuunnitelmia on nyt huomattavasti enemmän kuin yleensä. Toteutuessaan suurin osa investoinneista ajoittuisi vuosikymmenen loppupuolelle, mutta erityisesti tuulivoima, akku, vety ja biojalostamoinvestointeja on tulossa ja suunnitteilla myös lähivuosina.

Tutkimus- ja tuotekehitysinvestoinnit sekä ohjelmisto- ja tietokantainvestoinnit vähenevät vuonna 2023 toista vuotta peräkkäin erittäin nopean vuoden 2021 kasvun jälkeen. T&K-investointien kasvua tukee kuitenkin tulevana vuosina parlamentaarinen tavoite nostaa Suomen T&K-rahoitus 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteeseen liittyvät toimet kuten vuoden 2023 alussa voimaan tullut T&K-menojen verovähennys sekä EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä maksettavat tuet ja lainat lisäävät investointeja. Tutkimus- ja tuotekehitystä lisää myös teknologian kehitys, joka on muuttamassa tuotantotapoja monella alalla, ja edellyttää tutkimukseen ja tuotekehitykseen panostamista.

Taulukko 8. Kiinteät investoinnit pääomatavaratyypeittäin

	2022	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	osuus, %	määrän muutos, prosenttia					
Talorakennukset	50,5	-0,5	2,0	-9,1	-0,2	4,1	2,6
asuinrakennukset	29,6	2,8	1,7	-12,0	-4,0	5,0	3,0
muut talorakennukset	20,9	-4,8	2,5	-5,0	5,0	3,0	2,0
Maa- ja vesirakennukset	11,2	-2,4	20,1	-4,0	6,0	7,0	4,0
Koneet ja laitteet	21,2	2,4	3,0	-1,0	5,0	5,0	4,0
T&K-investoinnit ¹	17,1	5,7	-1,8	-2,0	3,0	4,0	3,0
Yhteensä	100,0	1,0	3,2	-5,6	2,2	4,6	3,1
yksityiset	83,0	4,3	4,0	-5,4	0,9	2,9	4,2
julkiset	17,0	-11,8	-0,2	-6,6	9,0	12,5	-1,3
Investointien hinta, yhteensä	6,5	2,3	6,5	5,9	0,2	2,0	2,0
		prosenttia					
Investointien osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)							
Kiinteät investoinnit		23,6	24,2	23,1	23,1	23,6	23,9
yksityiset		19,4	20,1	19,2	19,0	19,1	19,5
julkiset		4,2	4,1	3,9	4,1	4,5	4,4

¹ Sisältää henkiset omaisuustuotteet ja kasvatettavat varat

1.4 Kotimainen tuotanto

1.4.1 BKT

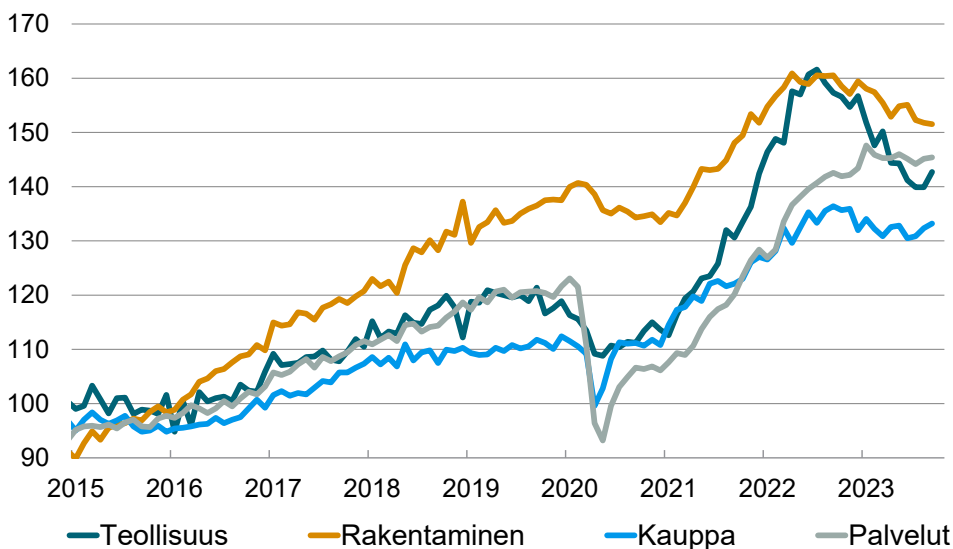
Toimialojen kautta syntyvän arvonlisäys ei kasva kuluvana vuonna ja vuoden 2024 kasvu on edelleen vaimeaa. Vuoden 2023 osalta arvonlisän kehitys on kuitenkin ollut positiivisempaa kuin bruttokansantuotteella mitattuna, sillä tuoteverot suhteessa talouden kokoon ovat vähentyneet mikä näkyy siinä, että vuonna 2023 arvonlisän kehitys on lähellä nollaa, kun taas bruttokansantuote putoaa 0,5 prosenttia.

Vuoden 2023 kahdella ensimmäisellä neljänneksellä arvonlisä kasvoi Tilastokeskuksen korjattujen arvojen mukaan 0,3 ja 0,6 prosenttia edellisiin neljänneksiin verrattuna. Kolmannen neljänneksen pudotus 0,9 prosenttia palautti arvonlisän volyymin takaisin loppuvuoden tasoon ja viimeiselle neljännekselle odotetaan edelleen pudotusta mikä tarkoittaa taantumaa loppuvuoden osalta.

Vuonna 2024 kasvun odotetaan hitaasti palautuvan ja vientikysynnän elpyvän. Vuodelle 2024 arvonlisän kasvuksi ennakoidaan 0,6 prosenttia, mikä jää hieman jälkeen koko BKT:n kasvusta. Tuoteverojen kasvun odotetaan jälleen kasvavan reaalisesti. Kysynnän elpyminen vuodesta 2025 vauhdittaa tuotantoa viennin lisäksi myös rakentamisessa ja sitä tukevissa palveluissa ja kotimarkkinoille menevässä tuotannossa. Vuodelle 2025 ennakoidaan noin 2 prosentin kasvuvauhtia arvonlisälle ja vuonna 2026 lähestytään pidemmän aikavälin potentiaalia, mikä on noin 1,5 prosenttia.

Päätoimialojen liikevaihdon kehitys

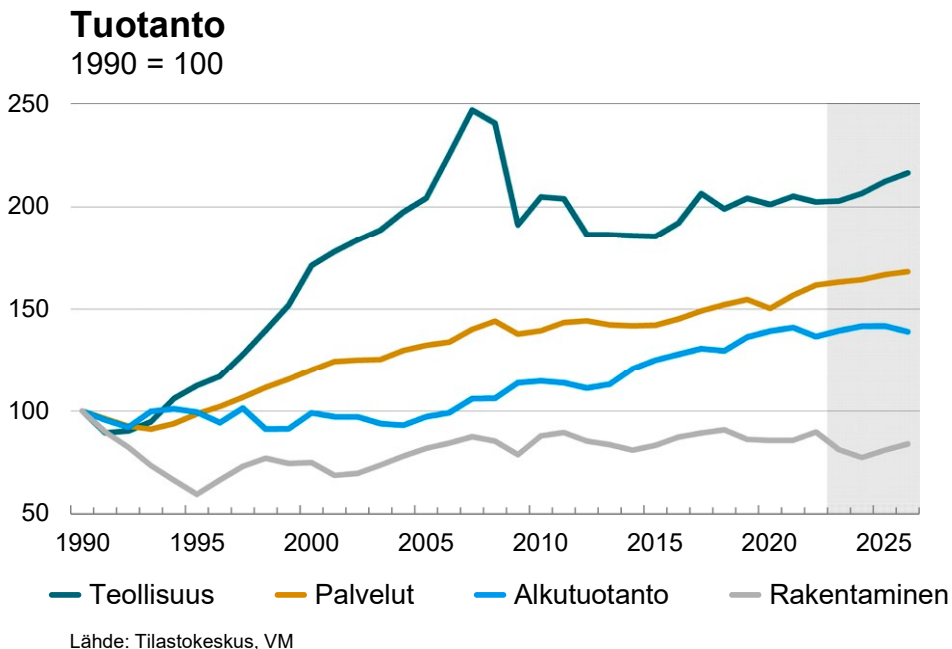
2015 = 100, kausitasoitettu



Lähde: Tilastokeskus

Useimmilla toimialoilla vuonna 2023 on nähty käänne sekä odotuksissa että tuotannon määrissä. Poikkeuksena tähän on ollut rakentaminen, missä tuotannon tasot ovat vähentyneet jo viime vuodesta alkaen. Vuoden kahdella ensimmäisellä neljänneksellä nähtiin kasvua useilla teollisuustoimialoilla ja toisella vuosineljänneksellä lähes kaikilla palvelutoimialoilla tuotanto lisääntyi. Myös alkutuotannosta maataloudessa alkuvuosi oli lupaava.

Vuoden 2023 jälkimmäinen puoliskolla palvelutuotannon pudotus on johtunut suurelta osin rakentamisen pudotuksesta ja sen vaikutuksista. Useilla palvelutoimialoilla, kuten informaatio- ja viestintäpalveluissa sekä rahoituspalveluissa tuotanto on pudonnut. Saman kehityksen ennakoitaan jatkuvan loppuvuoden.

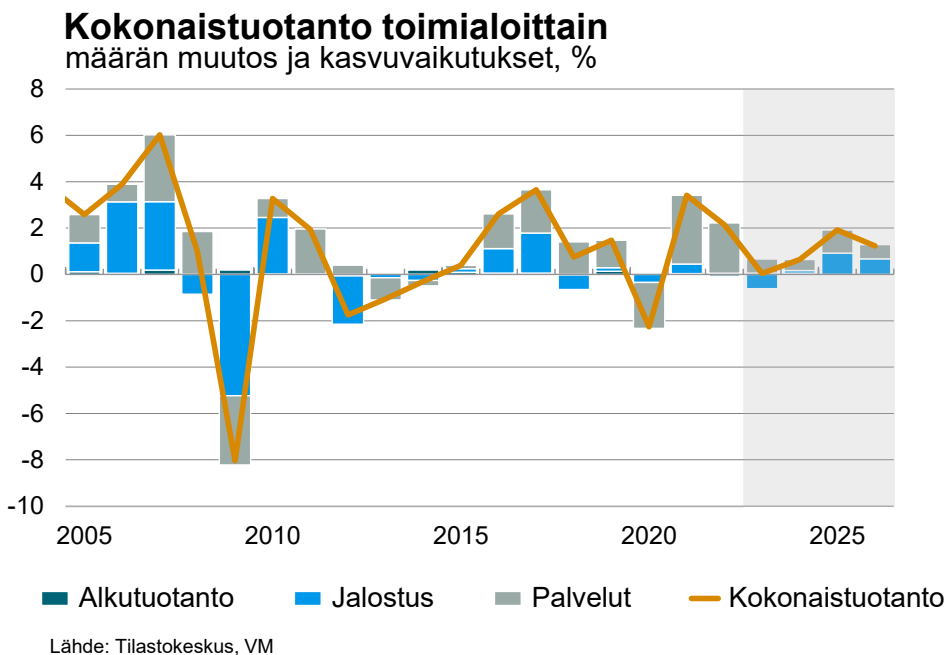


Alkutuotannossa metsätalouden tuotanto vähenee puunkäytön vähentyessä rakentamisessa ja metsäteollisuudessa. Myös ilmastopolitiikan tavoitteiden uskotaan vaikuttavan metsätaloudessa hakkuiden määrään, vaikka epävarmuutta vallitsee edelleen käänteen ajankohdasta. Puun tuonnin vähentyminen Venäjältä on ylläpitänyt hakkuutarvetta. Maataloudessa tiedot tuotannon arvoista vaihtelevat suuresti ja niihin liittyy paljon epävarmuutta.

Teollisuuteen odotetaan vuosille 2025 ja 2026 kasvua 2,8 ja 1,9 prosenttia. Rakentamisen odotetaan elyvän vuonna 2025 4,5 prosenttiin ja 2026 3,8 prosenttiin. Palvelutuotanto kasvaa vuonna 2025 1,5 prosenttia ja 2026 0,9 prosenttia. Vaikka alkutuotannon supistumisesta on merkkejä, ovat alkuvuoden luvut olleet niin lupaavat, että ne ennakoivat kasvua koko vuodelle. Vuosille 2024 ja 2025 ennakoidaan alkutuotannolle kasvua 1,6 ja 0,1 prosenttia ja vähentymistä vuodelle 2026 2 prosenttia.

Palvelutuotanto kannattelee arvonlisän syntymistä kansantaloudessa edelleen. Sen merkitys on kasvanut viennissä ja koko talouden arvonlisästä palveluissa syntyy noin 70 prosenttia. Rakentamisen väheneminen heijastuu myös palvelutuotantoon erityisesti informaatio- ja viestintäpalveluissa, rahoituksen toimialalla ja

liike-elämän muissa palveluissa. Epävarmuus Suomen keskeisillä vientimarkkinoilla, erityisesti Saksassa ja Ruotsissa jatkuu, mikä vaikuttaa erityisesti energiantensiivisiin toimialoihin kuten kemianteollisuuteen ja energiahuoltoon. Vientiteollisuudessa näkymät ovat hintatason osalta vakiintumassa ja raaka-aineiden hintojen oletetaan kääntyvän laskuun.



1.4.2 Jalostus

Jalostukseen luetaan teollisuuden lisäksi kaivostoiminta ja rakentaminen. Teollisuutta on myös tehdasteollisuuden lisäksi niin lämpö-, sähkö- kuin muu energia- ja jätehuolto. Tehdasteollisuudessa suurimpia vientitoimialoja ovat metsäteollisuus, kemianteollisuus, metalliteollisuus- ja sähkö- ja elektroniikkateollisuus, joihin luetaan useita TOL-luokituksen mukaisia alatoimialoja, mutta kokonaisuudessa ne kattavat yli 60 prosenttia Suomen viennistä.

Heikkenevät suhdanteet ovat näkyneet tehdasteollisuuden eli vientitoimialojen tilauskirjoissa. Tilauksen määrät ovat vähentyneet loppuvuodesta 2022 alkaen, jos muutoksia mitataan liukuvilla keskiarvoilla, mikä ennakoisi tuotannon laskua. Myös tuotannon volyyymi-indeksit näyttävät pudotusta, mutta nopeat muutokset tilauksissa ja volyymissä ovat tyyppillisiä kuukausihavainnoille. Myös odotuksilla arvioituna teollisuuden suhdanteet ovat negatiiviset, vaikka pientä odotusta tuotannon elpymisestä onkin havaittavissa. Pudotus viime vuoden huipun odotuksista on ollut nopea ja jyrkkä.

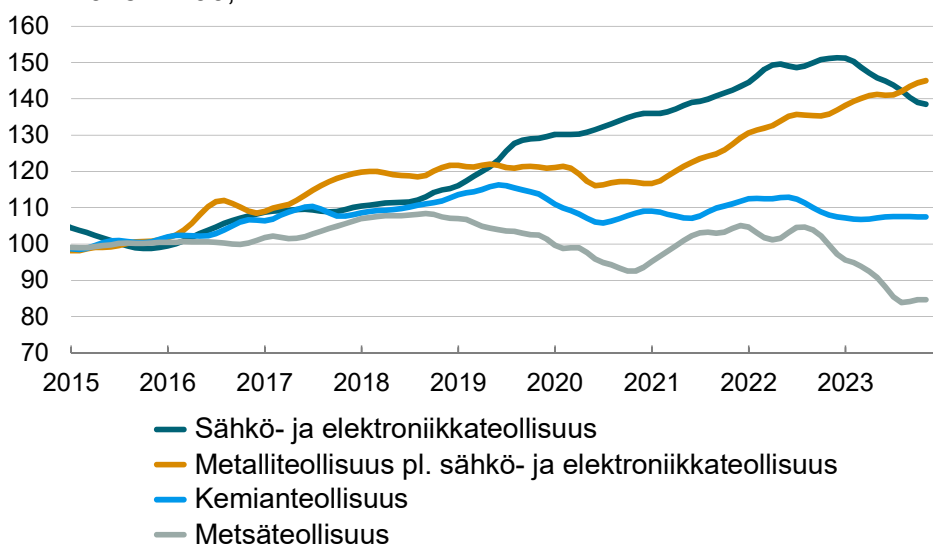
Metsäteollisuus on kärsinyt alan huonoista vientinäkymistä ja korkeista kustannuksista. Toisaalta kapasiteettia on lisätty Kemissä ja Äänekoskella, ja ensi vuodelle ennakoitaankin tuotannon kasvua. Sahojen toimintaan vaikuttaa myös rakentamisen väheneminen. Metsäteollisuuden viennin päämarkkina-alue on Eurooppa ja erityisesti Saksa. Tärkeä sellun vientimarkkina on myös Kiina. Sellun hintataso on laskenut voimakkaasti, mutta kääntynyt jo uudelleen nousuun. Sellun vientihinta on edelleen korkealla tasolla.

Kemianteollisuuden tilauskannat ovat palautuneet useiden huippuvuosien jälkeen lähemmäksi normaalitasoa, mikä selittää viimeisten neljännesten pudotuksia tuotannon tasoissa. Kemianteollisuuden näkymät seuraavat toisaalta viennin ja toisaalta kotimaisen metsäteollisuuden näkymiä. Vientihinnat nousivat viime vuoden lopulle asti, mutta kääntyivät laskuun tänä vuonna. Kohonneet energian hinnan muutokset näkyvät energiaintensiivisellä toimialalla ja muiden toimialojen odotukset vaikuttavat suoraan kemianteollisuuteen. Toimialan suhdanneodotukset ovat laskusuunnassa kuluvalle vuodelle.

Metalliteollisuudessa, ml. metallien jalostus ja kone- ja metallituoteteollisuus, tuotannon kasvu on pysähtynyt ja tilaukset alkaneet vähentyä. Myös sähkö- ja elektroniikkateollisuus on tärkeä vientitoimiala. Viime vuonna toimiala vielä kasvoi hyvin, mutta tänä vuonna toimialalle koko alkuvuoden tuotannon arvonlisä on vähentynyt.

Teollisuustuotannon volyymi-indeksi toimialoittain

2015 = 100, trendi

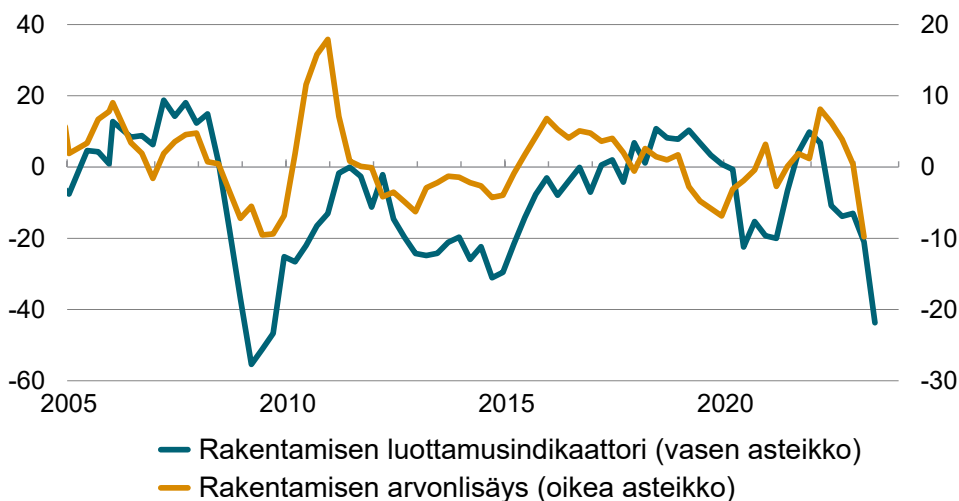


Lähde: Tilastokeskus

Rakentaminen on vähentynyt jo viime vuoden lopulta lähtien. Vuonna 2023 tuotannossa näkyvät edelleen vielä vuoden 2022 aloitukset ja tuotannon laskun odotetaan jatkuvan vielä vuoden 2024 puolella. Rakennusteollisuuden suhdannebarometrit ovat syöksyneet alas ja luottamusindikaattorit ovat finanssikriisin tasolla.

Rakentamisen luottamus ja tuotanto

kausitasoitettu saldo ja muutos vuodentakaiseen, %



Lähde: Tilastokeskus, Euroopan komissio

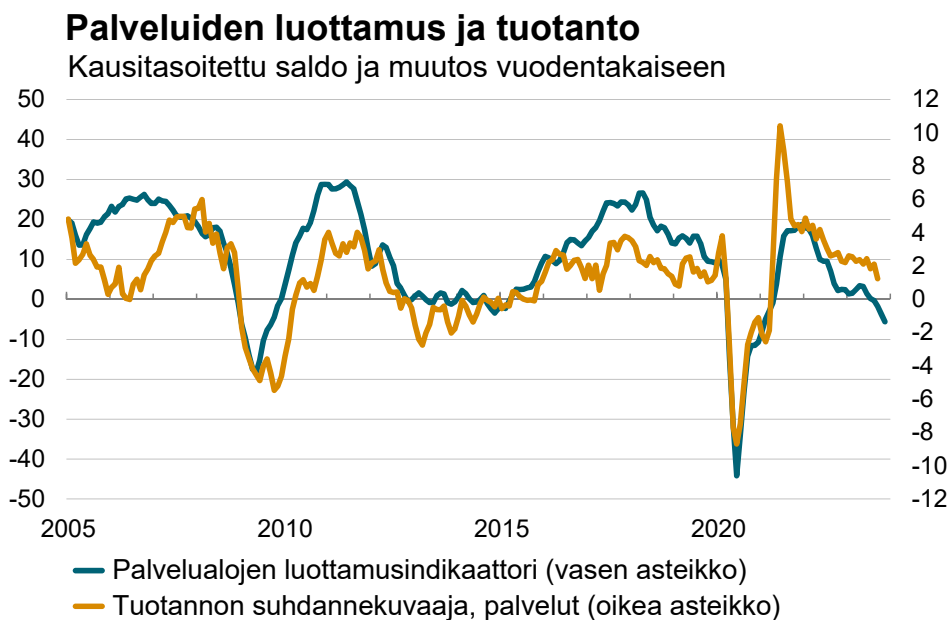
1.4.3 Palvelut

Vuonna 2023 useimmilla palvelutoimialoilla tuotanto on supistunut toisen vuosineljänneksen jälkeen. Kansantalouden neljännesvuositilinpidon mukaan palveluiden tuotanto kasvoi kahdella ensimmäisellä neljänneksellä 0,8 ja 0,4 prosenttia ja putosi kolmannella neljänneksellä 1,1 prosenttia. Tämä ajaa voimakkaasti koko arvonlisän kehitystä.

Palvelutuotannon taso on pitkään ylläpitänyt tuotannon säilymistä kohtuullisena. Vasta tämän vuoden lopulla myös odotukset palvelutuotannossa ovat huonontuneet. Kaupan alalla on ollut kasvua toisella vuosineljänneksellä ja liikenteessäkin on nähty kasvua kahdella peräkkäisellä neljänneksellä. Vähittäiskaupan kasvua on nähtävissä ja palveluille ennakoidaan laajamittaista vaikkakin matalaa kasvua lähivuosina. Kuljetustoimialalla tuotannon taso on laskenut selvästi pandemian jälkeen. Matkailu- ja ravitsemusalalla tuotanto on edelleen palautumassa koronan aiheuttamasta pudotuksesta

Suhdannebarometrin mukaan palvelualat arvioivat myynnin pysyvän nykyisellä tasolla vielä seuraavat puoli vuotta. Myös palvelualoilla on nähty kysynnän hiipuvan, mikä rajoittaa kasvua aiemman tuotantokapeikon, ammattitaitoisen työvoiman, puutteen lisäksi.

Vuodelle 2023 ennakoidaan palveluissa tuotannon kasvavan 0,9 prosenttia, mikä on selvästi aiempia arvioita vähemmän, mutta silti varovaisen positiivinen. Vuodelle 2024 palveluihin ennakoidaan 0,7 prosentin kasvua, mikä on normaalia vähemmän. Vuosina 2025 ja 2026 kasvu palautuu 1,5 ja 0,9 prosenttiin.



Lähde: Tilastokeskus, Euroopan komissio

Taulukko 9. Tuotanto toimialoittain

	2022	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	osuus, % ¹	määrän muutos, prosenttia					
Teollisuus	22,4	2,0	-1,3	0,2	1,8	2,8	1,9
Rakentaminen	7,0	0,1	4,6	-9,6	-4,7	4,6	3,8
Maa- ja metsätalous	2,6	1,2	-3,1	2,1	1,6	0,1	-2,0
Teollisuus ja rakentaminen	29,4	1,5	0,2	-2,1	0,4	3,2	2,3
Palvelut	68,0	4,3	3,2	0,9	0,7	1,5	0,9
Tuotanto yhteensä perushintaan	100,0	3,4	2,2	0,0	0,6	2,1	1,5
Bruttokansantuote markkinahintaan		3,2	1,6	-0,5	0,7	2,0	1,6
Kansantalouden työn tuottavuus		1,4	0,0	0,0	1,7	1,3	0,7

¹ Osuus käypähintaisesta tuotannosta perushintaan

Päästöt alenevalla polulla teknologian ansiosta

Suomen ilmastolakiin on kirjattu, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmisen toiminnasta aiheutuvat kasvihuonekaasujen päästöt vähentyvät ja nielujen aikaansaamat poistumat kasvavat siten, että kasvihuonekaasujen päästöt ovat enintään yhtä suuret kuin poistumat viimeistään vuonna 2035. Kasvihuonekaasuja ovat muun muassa hiilidioksidi, metaani ja fluorihilivedyt.

Kasvihuonekaasuja muodostuu monessa taloudellisessa toiminnassa. Esimerkiksi teollisuuden fossiilisten polttoaineiden käytöstä syntyy hiilidioksidia ja maatalouden tuotantoeläimistä metaania. Jotta ilmastotavoitteisiin päästään, tulee taloudessa tapahtua rakennemuutos. Tämä tarkoittaa, että talouden toimialat muuttavat toimintaansa vähäpäästöisemmäksi tai toimialoja katoaa ja syntyy uusia. Talouden tuotannossa päästöt vähenevät kahdesta syystä

- 1) kasvihuonekaasupäästöintensiteetin pienentyessä esimerkiksi vähäpäästöisemmän teknologian myötä
- 2) taloudellisen aktiviteetin vähentyessä päästöintensiivisillä aloilla.

Päästöintensiteetillä tarkoitetaan sitä, kuinka paljon päästöjä syntyy yhtä tuotettua arvonlisäyksikköä kohden.

Tässä kehikossa tarkastellaan, kuinka Suomen tuotantopohjaiset päästöt muuttuvat lähivuosina. Tarkastelu sisältää siis muut päästöt kuin kotitalouksien suorat päästöt, jotka syntyvät erityisesti liikenteessä ja rakennusten erillislämmityksessä.

Metodologia

Tarkastelussa käytetään valtiovarainministeriön tuotannon toimialaennustetta sekä Tilastokeskuksen ilmapäästötilinpitoa(1) ja kansantalouden tilinpitoa.

Ennusteen jokaiselle toimialalle lasketaan päästöintensiteetti vuosille 2010-2021 jakamalla toimialan päästöt toimialan kiinteähintaisella bruttoarvonlisäyksellä. Päästöintensiteetti ennustetaan vuosille 2022-2026 lineaariseen regressioon perustuvalla approksimaatiolla. Kun päästöintensiteetti on arvioitu, voidaan se kertoa taloudellisella aktiviteetilla eli arvonlisäyksen volyymilla ennusteperiodilla. Tällöin saadaan arvio siitä, kuinka päästöt kehittyvät tulevaisuudessa.

Laskelma ei ota kantaa siihen, mistä päästöintensiteetin lasku kullakin toimialalla johtuu. Sitä voi kuitenkin havainnollistaa esimerkiksi teknologisella kehityksellä. Monet teollisuuden alat ovat investoineet vähäpäästöisempään

teknologiaan ja tehostaneet energian käyttöönsä. Siten ne voivat pienemmillä päästöillä tuottaa edelleen yhtä paljon tuotteita. Tässä tarkastelussa siis oletetaan, että teknologinen kehitys on samankaltaista kuin vuosina 2010-2021. Jos ennustetta jatkettaisiin Suomen hiilineutraaliustavoitteeseen 2035 asti, tulisi arvioida tarkemmin erilaisten teknologioiden kehitystä.

Toisaalta, jos päästöintensiteetin lasku ei ole tarpeeksi nopeaa, voivat päästöt nousta toimialan aktiviteetin nousun takia. Murroksessa joidenkin toimialojen taloudellinen aktiviteetti voi myös vähentyä, kun kuluttajat muuttavat kulutustottumuksiaan vähäpäästöisempiin tuotteisiin ja kysyntää siirtyy toimialalta toiselle. Tarkemmin toimialakohtaisesta ennusteesta kappaleessa 1.4.

Tarkastelu ei myöskään ota kantaa tuleviin politiikkamuutoksiin, jotka voivat vauhdittaa tai hidastaa päästöintensiteetin laskua tai vihreää siirtymää yleisemmin.

Tulokset

Päästöintensiteetit päätoimialoille ovat laskevalla uralla vuosina 2010-2021 ja siten myös ennuste päästöintensiteetille on laskeva. Tuotannon arvonlisäyksen muutoksen ennustetaan olevan 2023-2026 nolla tai positiivinen.

Tuotannon päästöennuste on laskeva tarkastelujaksolla (kuvio 1). Yhteensä tuotannon päästöjen arvioidaan vuonna 2026 olevan noin 33 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia. (2)

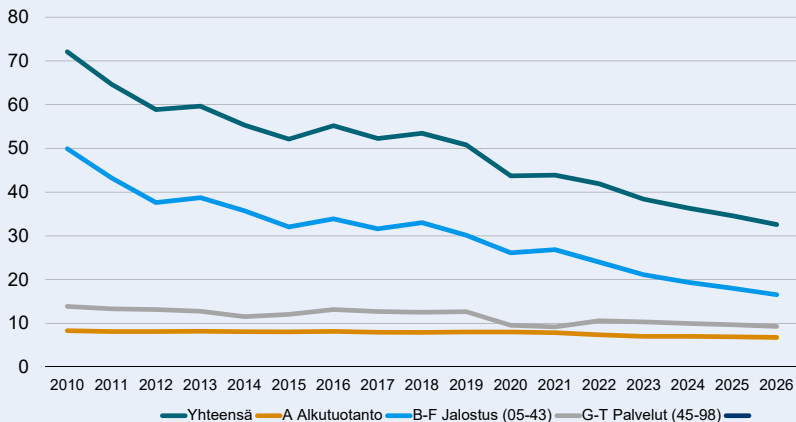
Jos tarkastellaan muutosta toimialoittain, havaitaan, että suurin lasku päästöissä syntyy jalostuksesta (B-F toimialat). Teollisuuden päästövähennyksiä on ajanut erityisesti EU:n päästökauppa, joka on asettanut päästöille hinnan ja siten kannustanut toimialoja kehittämään vähäpäästöisempiä ratkaisuja. Teollisuudessa päästövähennykset tulevat erityisesti energiahuollon päästöjen vähentymisestä. Jalostus sisältää teollisuuden lisäksi myös rakentamisen, jonka päästöintensiteetti on pysynyt lähes vakiona.

Palveluiden (toimialat G-T) päästöt ovat varovaisesti laskevalla uralla. Historiassa palveluiden päästöjen muutoksia on ajanut erityisesti kuljetustoimialat. Esimerkiksi koronavuosina 2020 ja 2021 palveluiden päästöt vähenivät kuljetuspalveluiden päästöjen vähenemisen myötä. Palveluiden päästöintensiteetti on matala (kuvio 2).

Alkutuotannon (toimiala A) päästöt ovat lievästi laskevalla uralla. Alkutuotannon päästöt eivät ole laskeneet merkittävästi vuosina 2010-2021, ja siksi samanlainen varovainen ura tarkastelujaksolla oletetaan myös tässä tarkastelussa. Alkutuotanto on päästöintensiteetiltään korkein päätoimiala (kuvio 2).

Kuvio 1: Tuotannon päästöennuste

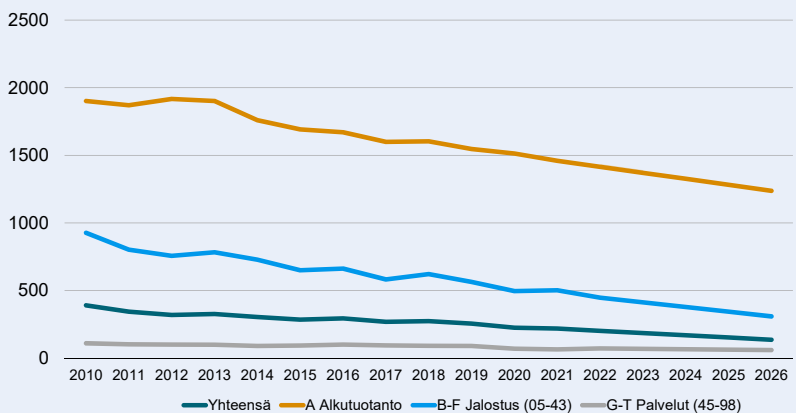
Kasvihuonekaasut, CO2-ekv., milj. tonnia



Lähde: Tilastokeskus ja VM

Kuvio 2: Päästöintensiteetit

Kasvihuonekaasut yhtä tuotettua arvonlisäyksikköä kohden, CO2-ekv., tonnia/milj. euroa



Lähde: Tilastokeskus ja VM

Tuotannon arvonlisäys on ollut kasvu-uralla vuosien 2010-2021 aikana. Samalla kuitenkin tuotannon kasviuonekaasupäästöt ovat laskeneet. (3) Kuviossa 3 hajotetaan päästömuutokset kahteen komponenttiin 1) tuotannon arvonlisäykseen ja 2) päästöintensiteettiin.

Kuviosta havaitaan, että päästöennustetta ajaa etenkin päästöintensiteetin lasku. Erityisen voimakasta tämä on teollisuudessa. Alkutuotannossa arvonlisäyksen määrällä taas on selkeämpi merkitys kuin päästöintensiteetin muutoksella, sillä alkutuotannon päästöintensiteetti ei ole laskenut merkittävästi vuosien 2010-2021 aikana.

Päästöintensiteetin laskun voidaan olettaa olevan pidempiaikaista, sillä uuteen teknologiaan tehdään investointeja vuosiksi eteenpäin. Tähän kuitenkin liittyy epävarmuutta: jatkuuko nykyinen teknologinen kehitys, hidastuuko tai nopeutuuko se. Toisaalta lyhyellä aikavälillä tuotannon arvonlisäyksen määrällä on vaikutusta. Jos tuotanto kokee korkeasuhdanteen, se voi nostaa Suomen päästöjä ainakin lyhyellä aikavälillä.

Kuvio 3: Kasviuonekaasupäästöt: intensiteetin ja arvonlisäyksen kontribuutiot

Prosenttimuutos edellisestä vuodesta



Lähde: Tilastokeskus ja VM

Tässä tarkastelussa on huomioitu vain tuotannon päästöt. Kotitalouksien suorat päästöt, kuten liikenteen ja rakennusten erillislämmityksen päästöt, eivät näy tuloksissa. Kotitalouksien kokonaispäästöt olivat 5,3 miljoonaa ja tuotannon 44 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttonnia vuonna 2021. Kotitalouksien päästöistä valtaosa, 4,2 miljoonaa tonnia, oli liikenteen päästöjä. Vuodesta 2010 vuoteen 2021 kotitalouksien päästöt ovat laskeneet 2,5 miljoonaa tonnia samalla kun väestömäärä on kasvanut yli 3 prosenttia.

Loppusanat

Suomen kasvihuonekaasupäästöt ovat laskevalla uralla. Suomen päästövähennyksiä ajaa erityisesti päästöintensiteetin pienentyminen. Taloudellisella aktiviteetilla on kuitenkin merkitystä, etenkin lyhyellä aikavälillä. Tuotannon siirtyminen matalan päästöintensiteetin toimialoihin, kuten palveluihin ja korkean teknologian tuotteisiin, helpottaisi päästötavoitteiden saavuttamista. Siirtyminen kohti korkean arvonlisäyksen toimialoja tukee myös Suomen taloutta.

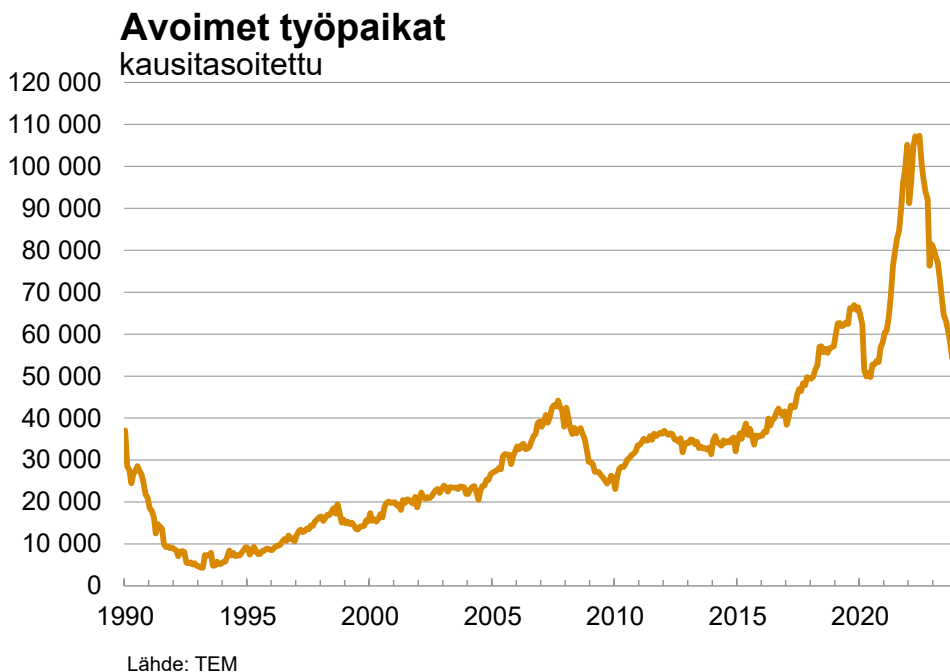
(1) Yhteenlasketut päästöt vastaavat Suomen kasvihuonekaasuinventaarion päästöjä, joihin on lisätty suomalaisten talousyksiköiden päästöt ulkomailla ja vähennetty ulkomaisten talousyksiköiden päästöt Suomen alueella. (<https://stat.fi/tilasto/dokumentaatio/tilma>)

(2) Hiilidioksidiekvivalentti kuvaa eri kasvihuonekaasupäästöjen yhteenlaskettua ilmastoa lämmittävää vaikutusta.

(3) On tapahtunut ns. irtikytkentä, jossa päästöt vähenevät, vaikka tuotanto kasvaa.

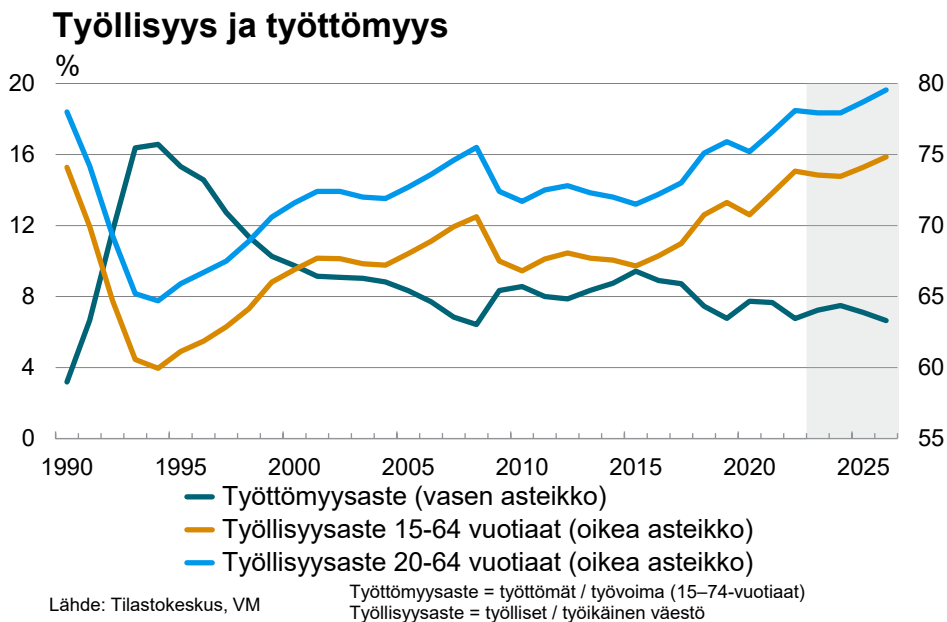
1.5 Työvoima

Työllisyys laskee tilapäisesti huipputasolta. Työllisten määrän kasvu taittuu vuonna 2023 ja työllisyysaste supistuu hieman. Käännepiste työmarkkinoilla tapahtui kesällä ja syksyllä työllisiä on ollut viime vuotta vähemmän varsinkin yksityisellä sektorilla, koska avoimien työpaikkojen määrä on vähentynyt. Lisäksi työvoiman ulkopuolelle siirtyi runsaasti etenkin miehiä. Alkuvuoden positiivisen kehityksen vuoksi työllisten määrä on vuonna 2023 vielä keskimäärin 0,1 prosenttia edellisvuotta suurempi, mutta tehdyn työn määrä eli työtunnit eivät enää lisäänty. Lisäksi työllisyysaste laskee vuodesta 2022, sillä työikäisten määrä lisääntyy runsaan maahanmuuton seurauksena vuonna 2023 eniten 13 vuoteen.



Vuonna 2024 työllisten määrä vähentyy tilapäisesti, sillä työvoiman kysyntä on heikkoa talouden taantumana vuoksi. Elinkeinoelämä suunnittelee työllistävänsä vuodenvaihteen tienoilla selvästi vähemmän ihmisiä varsinkin rakentamisessa ja teollisuudessa. Osaavan työvoiman yleinen puute saa yritykset pitämään kiinni työntekijöistään, sillä taantuma näyttää jäävän lyhytaikaiseksi ja on todennäköistä, että lomautuksiin sekä muihin työvoimajoustoihin turvaututaan mieluummin kuin irtisanomisiin. Talouden odotetaan toipuvan loppuvuotta kohti ja samoin varsinkin palvelualojen työllisyys elpyy, joten keskimäärin vuonna 2024 työllisiä on vain 0,2 prosenttia vähemmän kuin 2023 ja työllisyysaste pysyy samalla tasolla. Rakennustoiminnassa työllisiä on yhä vuotta 2023 vähemmän. Työllisyyden laskun ja lomautusten suuren määrän vuoksi työtuntien määrä supistuu selvästi koko taloudessa.

Vuosina 2025 ja 2026 talouden kasvu on varsin vahvaa ja työllisyys lisääntyy lähes prosentin vuosittain. Työllisyyden kasvu on laaja-alaista ja sitä tukee myös hallituksen työvoiman tarjontaa lisäävät toimet, joista ensimmäiset astuvat voimaan vuonna 2024. Ennusteessa on mukana toimia, joista päätetään vuoden 2023 aikana eduskunnassa. 15-64 vuotiaiden työllisyysaste saavuttaa lähes 75 prosentin tason ja on korkein vuosikymmeniin.



Työttömien määrä kääntyi kasvuun jo keväällä 2023 ja eritoten miesten työttömyys lisääntyi naisia enemmän. Työttömyyden nousu jatkuu loppuvuonna 2023 ja osin vuonna 2024. Erityisesti rakentamisen supistuminen lisää työttömyyttä vuosina 2023 ja 2024. Työttömyysaste nousee seitsemään ja puoleen prosenttiin vuonna 2024.

Talouden ja työllisyyden kääntyminen kasvuun vuosina 2025 ja 2026 vähentää työttömyyttä, mutta ammattitaitoisen työvoiman osaamisvaatimukset hidastavat työttömyyden laskua. Työttömyysaste jää vuonna 2026 noin kuuteen ja puoleen prosenttiin, joka on puoli prosenttiyksikköä enemmän kuin EU:n yhteisellä menetelmällä arvioitu rakenteellisen työttömyyden taso Suomessa.

Taulukko 10. Työvoimatase

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	1000 henkeä keskimäärin vuodessa					
Työikäinen väestö (15–74-vuotiaat)	4123	4120	4129	4119	4112	4107
Työikäinen väestö (15–64-vuotiaat)	3417	3421	3439	3438	3437	3435
Työvoima (15–74-vuotiaat)	2765	2808	2827	2831	2843	2855
Työlliset (15–74-vuotiaat)	2555	2619	2623	2619	2641	2665
siitä 15–64-vuotiaat	2470	2526	2530	2526	2547	2571
Työttömät (15–74-vuotiaat)	212	190	205	212	202	190
	määrän muutos, 1000 henkeä					
Työikäinen väestö (15–64-vuotiaat)	-3	4	18	-1	-1	-2
Työlliset (15–64-vuotiaat)	50	56	4	-4	21	23
	prosenttia					
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat)	72,3	73,8	73,6	73,5	74,1	74,8
Työllisyysaste (20–64-vuotiaat)	76,6	78,1	77,9	77,9	78,7	79,5
Työttömyysaste (15–74-vuotiaat)	7,7	6,8	7,2	7,5	7,1	6,6
	1000 henkeä vuoden aikana					
Maahanmuutto, netto	23	34	55	50	25	25

1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat

1.6.1 Palkat

Reaaliansioiden lasku alkaa olla ohi. Nimellispalkkojen nousuvauhti nopeutuu runsaaseen neljään prosenttiin vuonna 2023. Nopeutuminen on seurausta sopimuspalkkojen kasvusta, sillä palkkaliukumat pienuivat. Erityisesti kuntasektorin sopimuspalkkojen nousu nopeutui selvästi, mutta muillakin julkisen ja yksityisen sektorin toimialoilla maksettiin edellisvuotta suurempia sopimuspalkkoja. Toimialoista etenkin kiinteistö- ja vakuutuspalveluiden sekä terveydenhoitopalveluiden ansioiden nousuvauhti nopeutui merkittävästi, kun taas jalostuksen nousuvauhti nopeutui vain hieman. Reaalipalkat laskevat vuonna 2023 noin kaksi prosenttia edellisestä vuodesta, sillä inflaatio ylitti edelleen selvästi nimellisansioiden nousuvauhdin. Reaaliansioiden taso ei kuitenkaan kolmannella vuosineljänneksellä 2023 enää laskenut alkuvuodesta.

Kaksivuotisia työehtosopimuksia on solmittu yksityisellä ja julkisella sektorilla vuoden 2023 aikana suuri määrä. Solmittujen sopimusten korotukset ovat vuonna 2023 yleisimmin noin neljä ja puoli prosenttia vuositasolla. Siis selvästi suurempia kuin edellisenä vuonna ja suurimmat 14 vuoteen. Lisäksi kunta- ja hyvinvointialalla palkankorotukset ylittävät tämän, koska sopimukset sisältävät ns. yleisen linjan lisäksi palkkarakenneohjelman ja palkkojen yhteensovittamisen kustannuksia. Paikallishallinnosta muodostuukin tämän sopimuskierron palkkajohtaja. Palkkaliukumien ennakoitaan olevan koko taloudessa noin puoli prosenttiyksikköä.

Vuonna 2024 sopimuskorotusten vuosivaikutus on noin puolitoista prosenttia, sillä edellisenä vuotena maksettuja kertapalkkioita ei sisälly enää sopimukseen. Lisäksi ansioita nostaa palkkaliukuma. Monella alalla sopimuskorotukset ajoittuvat vuotta 2023 aikaisemmiksi. Paikallishallinnossa korotukset ovat selvästi suurempia myös vuonna 2024. Palkkaliukumien ei talouden heikkouden vuoksi oleteta olevan keskimääräistä suurempia. Sopimuskorotusten, palkkaliukumien ja ansioiden kasvuperimän yhteisvaikutuksena nimellisansiot nousevat vuonna 2024 kolme ja puoli prosenttia koko taloudessa keskimäärin.

Vuosille 2025 ja 2026 ei ole montakaan työehtosopimusta voimassa, joten reaaliansioiden nousuoletus koko taloudessa kytkeytyy ennustettuun, vaimeaan tuotavuuden kasvuun. Paikallishallinnon korotukset jatkuvat suurina vuonna 2025. Nimellisasioiden ennustetaan lisääntyvän runsaat kolme prosenttia vuodessa vuosina 2025 ja 2026.

Palkkasumma lisääntyy viisi prosenttia vuonna 2023. Palkkasummaa nostavat sekä ansioiden, tulospalkkioiden että työllisyyden kohentuminen. Nopeinta palkkasumman nousu on julkisella sektorilla heijastaen myös työllisyyden kasvua julkisilla aloilla. Yksityisellä sektorilla erityisesti koronasta aiemmin kärsineillä aloilla ja liike-elämää palvelevilla aloilla palkkasumma nousee myös nopeasti. Rakennusallalla palkkasumma supistuu laskevan työllisten määrän vuoksi.

Palkkasumman kehitykseen vaikuttaa nimellisasioiden lisäksi työllisyyden kokonaiskehitys ja sen uudelleenkohdentuminen eri aloille. Työllisyyden supistuessa palkkasumman ennakoidaan vuonna 2024 lisääntyvän noin kolme prosenttia, samalla kun nimellisasioiden nousuvauhdin oletetaan hidastuvan. Vuosina 2025 ja 2026 ansioiden nousuvauhdin odotetaan hidastuvan ja työllisyyden kasvun nopeutuvan, joten palkkasumma lisääntyy runsaat neljä prosenttia vuodessa vuosina 2025 ja 2026.

Taulukko 11. Palkansaajien ansiotasoindeksi ja työkustannukset tuoteyksikköä kohti

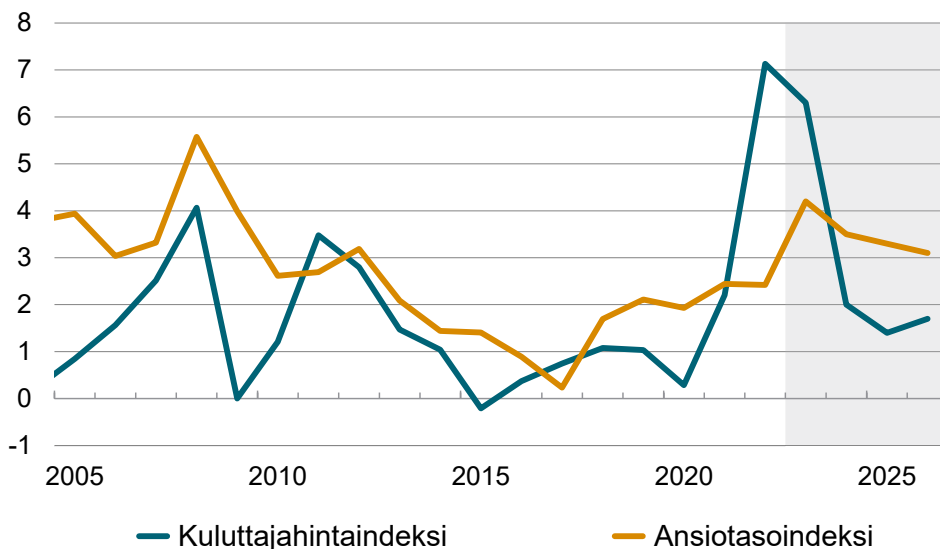
	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	muutos, prosenttia					
Sopimuspalkkaindeksi	1,8	1,8	3,9	2,8	2,6	2,4
Palkkojen liukuminen yms. tekijät	0,7	0,6	0,3	0,7	0,7	0,7
Ansiotasoindeksi	2,4	2,4	4,2	3,5	3,3	3,1
Reaalinen ansiotasoa ¹	0,2	-4,7	-2,1	1,5	1,9	1,4
Palkkasumma	5,5	6,4	5,0	3,0	4,2	4,1
Keskiansiot ²	3,5	3,3	5,0	4,1	3,4	3,3
Työkustannukset tuoteyksikköä kohti koko kansantaloudessa ³	3,1	4,2	5,1	1,4	2,3	2,6

¹ Ansiotasoindeksi jaettuna kuluttajahintaindeksillä.

² Laskettu jakamalla koko kansantalouden palkkasumma palkansaajien tehdyillä työtunneilla. Lukuihin vaikuttavat kansantalouden rakennemuutokset.

³ Palkansaajakorvaukset jaettuna bruttoarvonlisäyksen volyymin perushintaan.

Kuluttajahinta- ja ansiotasoindeksi muutos vuodentakaiseen, %



Lähde: Tilastokeskus, VM

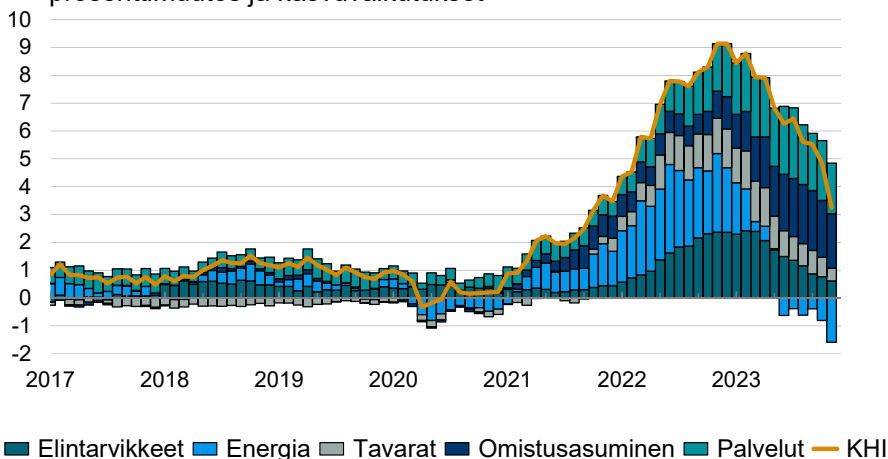
1.6.2 Kuluttajahinnat

Inflaatio on hidastunut nopeasti vuonna 2023. Marraskuussa yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä (YKHI) mitattu inflaatio oli alle prosentin, eli hitainta sitten alkuvuoden 2021, vaikka vielä vuoden alussa se oli noin 8 prosenttia. Myös kansallisella kuluttajahintaindeksillä (KHI) mitattuna inflaatio on hidastunut huomattavasti. KHI sisältää kuitenkin myös asuntolainojen ja kulutusluottojen korot, minkä vuoksi sen hidastuminen on korkojen noustessa ollut hitaampaa kuin YKHI:n. Toisin sanoen elinkustannukset ovat nousseet kuluvana vuonna enemmän niillä, joilla on asuntolainaa.

Pääsyy inflaation hidastumiseen on ollut energian hintojen lasku. Inflaation hidastuminen on kuitenkin laaja-alaistunut, mikä nähdään myös pohjainflaation hidastumisena. Hintataso jää silti energiakriisiä edeltävää tasoa korkeammaksi.

Kuluttajahintaindeksi

prosenttimuutos ja kasvuvaikutukset



Lähde: Tilastokeskus

Energian vaikutus inflaatioon pysyy negatiivisena lähivuosina. Tämä johtuu etenkin sähkön kuluttajahinnan laskusta, mutta markkinat odottavat myös öljyn hinnan laskevan ennustejaksolla. Markkinakehityksen lisäksi energian hintaennusteeseen vaikuttaa Tilastokeskuksen elokuussa tekemä tasokorjaus sähkön hintaindeksiin, joka teknisesti vaikuttaa inflaatiota laskevasti heinäkuuhun 2024 saakka. Kaiken kaikkiaan energian hinnat laskevat keskimäärin noin 7 prosenttia vuonna 2024 ja edelleen noin 2 prosenttia vuonna 2025.

Elintarvikkeiden hintojen vuosimuutos on hidastunut nopeasti, ja nousu on hitainta koko euroalueella. Tuottajahintojen nousun hidastuminen näkyy yhä enemmän myös jalostettujen elintarvikkeiden hinnoissa, ja elintarvikkeiden hintojen nousu jatkaa kokonaisuudessaan hidastumistaan vuoden 2024 alkupuoliskolla. Yritysten myyntihintaodotusten mukaan suurempi osuus elintarviketeollisuuden yrityksistä aikoo laskea hintoja seuraavan 3 kuukauden aikana kuin nostaa niitä.

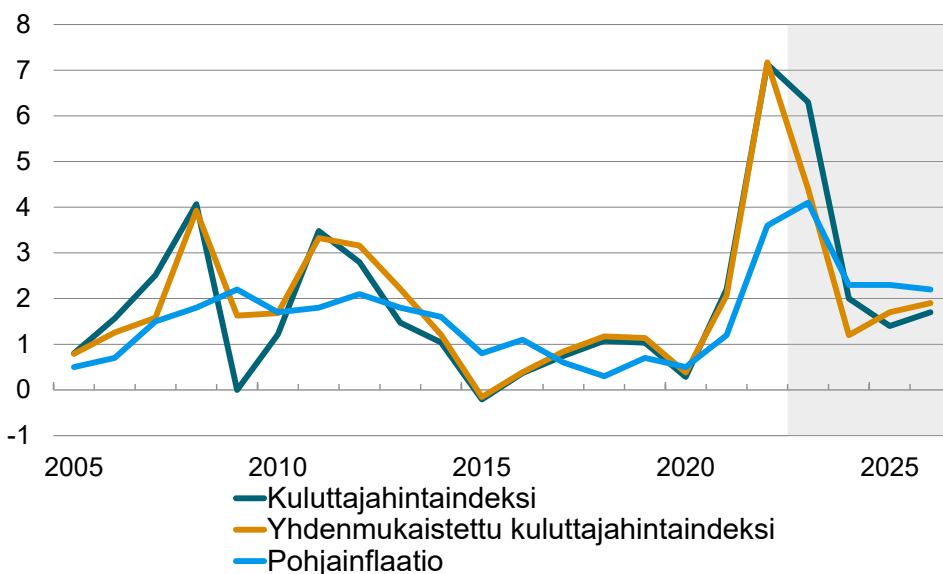
Tavaroiden kysyntä on pysynyt vähäisenä ja kulutustavaroiden tuontihinnat sekä kotimaan tuottajahinnat vakaina. Hintojen kausivaihtelu on vähitellen normalisoitunut ja yritysten myyntihintaodotukset ennakoivat kulutustavaroiden hintojen nousun hidastumista jatkossakin. Eniten hintapaineita on sen sijaan jäljellä palveluissa, vaikka sielläkin hintojen nousu on hidastunut. Myyntihintaodotukset viittaavat vielä

hintojen nousuun ja esimerkiksi vuokrien nousu on toistaiseksi ollut melko maltillista. Ennustetun mukainen palkkojen kehitys pitää palveluinflaation noin 3,3 prosentissa vuonna 2024 ja noin 3 prosentissa vuosina 2025 ja 2026.

Asuntolainojen ja kulutusluottojen korkojen nousun vaikutus on kuluvana vuonna korostunut KHI:ssä. Niiden osuus inflaatiosta on edelleen lähes 3 prosenttiyksikköä kun muiden hyödykkeiden yhteenlaskettu vaikutus on alle yhden prosenttiyksikön. Vaikutus kuitenkin pienenee ennustejaksolla ensin korkojen nousun hidastuessa ja myöhemmin niiden kääntyessä laskuun. Korkojen vuoksi KHI:llä mitattu inflaatio on tänä ja ensi vuonna YKHI:ä nopeampaa. Toisaalta vuosina 2025 ja 2026 korkojen laskiessa vaikutus on päinvastainen, YKHI:llä mitattu inflaatio on nopeampaa kuin KHI:llä mitattu.

Kuluttajahintaindeksejä

Muutos vuodentakaiseen, %



Lähde: Tilastokeskus, VM

Vuonna 2023 inflaatio on keskimäärin 6,3 prosenttia KHI:llä mitattuna. Inflaatio on kuitenkin huomattavasti tätä hitaampaa vuoden lopussa. Pohjainflaatio on nopeampaa kuin vuonna 2022, koska palveluiden ja tavaroiden hintojen nousu kiihtyi vielä vuoden alkupuoliskolla. Vuonna 2024 inflaatio on keskimäärin 2 prosenttia,

ja painuu alle 2 prosentin vuosina 2025 ja 2026. Inflaatio hidastuu ennustejaksolla siis selvästi vuosien 2022 ja 2023 luvuista. Palveluiden hintojen nousu ylläpitää inflaatiota eniten tulevina vuosina.

Suurimpina negatiivisina riskeinä on edelleen palkkojen nousun vaikutus inflaatioon sekä energian hintojen kehitys. Esimerkiksi Lähi-idän kriisin eskaloituminen saattaisi nostaa energian hintoja uudelleen, joskin huolet eskalaatiosta ovat hie-man laantuneet viime aikoina. Toisaalta korkea hintataso ja korkojen nousu ovat vähentäneet kysyntää, minkä vuoksi hintapaineet saattavat helpottaa myös odotetua nopeammin. Markkinoiden inflaatio-odotukset ovatkin euroalueella laskeneet nopeasti. Myös Kiinan hitaana jatkuva inflaatio, jopa deflaatio, voi hidastaa tavaroiden hintojen nousua entisestään. Lisäksi pidemmällä aikavälillä on mahdollista, että globalisaation hidastuminen edelleen, tuotantoketjujen kriisivarmuuden parantaminen, ilmastonmuutoksen torjunta ja sen vaikutukset sekä kauppakiistat nostavat hintoja totuttua enemmän myös tulevina vuosina.

Taulukko 12. Hintaindeksejä

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	muutos, prosenttia					
Vientihinnat ¹	9,8	18,6	-4,3	-1,3	1,6	1,7
Tuontihinnat ¹	9,7	19,4	-3,7	-1,6	1,7	1,7
Kuluttajahintaindeksi	2,2	7,1	6,3	2,0	1,4	1,7
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi	2,1	7,2	4,4	1,2	1,7	1,9
Pohjainflaatio ²	1,2	3,6	4,1	2,3	2,3	2,2
Verollinen kotimarkkinoiden perushintaindeksi	10,1	20,3	-2,3	-1,3	1,1	1,3
Rakennuskustannusindeksi	5,4	8,2	3,0	-0,5	0,9	0,8

¹ Kansantalouden tilinpidon mukaan

² Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi, ilman energiaa ja elintarvikkeita

1.7 Keskipitkän aikavälin näkymät 2027-2028

Keskipitkällä aikavälillä talouden tuotannon arvioidaan kasvavan kohtalaisesti. Vuonna 2027 bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan noin 1,3 prosenttia ja vuonna 2028 kasvun arvioidaan olevan noin 1,1 prosenttia. Bruttokansantuotteen kehitystä tukee muun muassa yksityisten investointien kasvu, joiden arvioidaan elpyvän markkinakorkojen laskun ja vihreään siirtymään liittyvien panostusten seurauksena. Suomen talouden arvioidaan olevan yhä normaalikapasiteettinsa alapuolella vuonna 2027. Tuotanto kuitenkin lähestyy arvioitua potentiaalisen tuotannon tasoa ja tuotantokuilu umpeutuu tarkastelujakson lopulla vuonna 2028.

Työmarkkinoiden positiivisen kehityksen arvioidaan jatkuvan keskipitkällä aikavälillä. Työllisyysasteen (15-64 vuotiaat) arvioidaan kasvavan maltillisesti vuosina 2027 ja 2028. Vuonna 2027 työllisyysaste nousee 75,5 prosenttiin ja on vuonna 2028 75,9 prosenttia. Työllisyyden positiiviseen kehitykseen vaikuttaa suhdannekehityksen lisäksi hallituksen rakennepoliittiset työllisyystoimet. Työttömyysasteen arvioidaan puolestaan laskevan ja työttömyyskuilun oletetaan sulkeutuvan vuonna 2028.¹ Vuonna 2028 työttömyysasteen arvioidaan olevan 6,1 prosenttia.

Kuluttajahintojen arvioidaan kasvavan tasaisesti keskipitkällä aikavälillä. Vuosina 2027 ja 2028 kuluttajahintojen muutoksen arvioidaan olevan 2 prosenttia vuodessa, joka vastaa Euroopan keskuspankin inflaatiotavoitetta.

1 Työttömyyskuilulla tarkoitetaan työttömyysasteen ja NAWRU-työttömyysasteen erotusta. NAWRU-työttömyysasteella viitataan siihen työttömyysasteen tasoon, missä työmarkkinat ovat tasapainossa ja (palkka)inflaatiopaineet pysyvät vakaana.

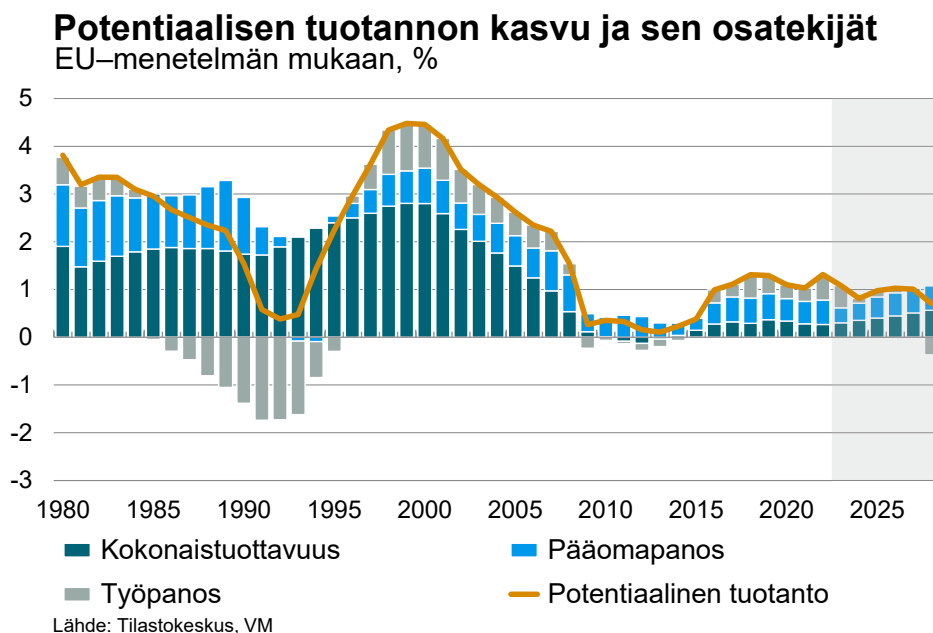
Keskkipitkän aikavälin kehitysarvio perustuu arvioon potentiaalisen tuotannon kehityksestä, sillä sen ajatellaan määrittävän talouden kasvuedellytykset lyhyen aikavälin jälkeen.² Potentiaalinen tuotanto viittaa talouden pitkän aikavälin kasvu-uraan tai kestävään, vakaan inflaation takaavaan tuotannon tasoon, joka on saatavissa talouden kapasiteetin ollessa normaalikäytössä. Vuosien 2023-2028 aikana potentiaalisen tuotannon arvioidaan kasvavan keskimäärin noin prosentin vuodessa.

Potentiaalisen tuotannon kehitys riippuu työpanoksen, pääomakannan ja kokonaistuottavuuden kehityksistä. Työpanoksen muutoksen vaikutus potentiaalisen tuotannon kasvuun on vähäistä vuoteen 2026 saakka, jonka jälkeen työpanoksen kasvu pysähtyy ja se alkaa pienentää potentiaalista tuotantoa. Työpanoksen heikko kasvukontribuutio on seurausta tehtyjen työtuntien negatiivisesta kehityksestä. Työpanoksen lisäksi talouden tuotantoodellytyksiin vaikuttaa pääomakanta. Pääomakannan kasvu lisää potentiaalisen tuotannon kasvua noin puolella prosentilla vuosittain vuosina 2023–2028.

Kolmas potentiaalisen tuotannon kasvun lähde on kokonaistuottavuus. Sen kasvu on vahvistunut hieman viime vuosina verrattuna 2010-luvun alkuun. Tuottavuuden kasvu on kuitenkin heikkoa verrattuna 2000-luvun alkuun. Heikompa kasvua selittää mm. talouden rakennemuutos. Korkean tuottavuuden toimialojen tuotanto on supistunut ja koko talouden rakenne on palveluvaltaistunut. Hidas tuottavuuden kasvu on ollut yleistä myös muualla kehittyneissä talouksissa. Vuosina 2023–2028

2 Lähtökohtana on, että talouskasvu vuosille t+3 ja t+4 (talven ennustekierroksella vuodet t+4 ja t+5) arvioidaan siten, että tuotantokuilu (tuotantokuilu kertoo, kuinka paljon talouden tuotanto tietyssä ajanhetkenä poikkeaa potentiaalisesta tasostaan) sulkeutuu viimeistään vuonna t+4. Poikkeuksellisissa suhdannetilanteissa tästä perusoletuksesta voidaan kuitenkin poiketa, mikäli on selvää, että säännön noudattaminen tuottaisi epäuskottavia tuloksia. Tällöin tuotantokuilu voi tilanteesta riippuen olla positiivinen tai negatiivinen vuonna t+4. Valtiovarainministeriö käyttää potentiaalisen tuotannon ja tuotantokuilun arvioinnissa EU:n komission ja jäsenmaiden yhdessä kehittämää tuotantofunktioemietelmää, jossa potentiaalisen tuotannon kasvu jaetaan arvioihin potentiaalisen työpanoksen, pääoman ja kokonaistuottavuuden kehityksestä. Potentiaalinen tuotanto ja tuotantokuilu ovat havaitsemattomia muuttujia, joiden arviointiin liittyy epävarmuutta etenkin voimakkaan suhdannesyklin sekä tuotantorakenteen nopean muutoksen aikana.

kokonaistuottavuuden trendikasvun arvioidaan olevan keskimäärin noin 0,5 prosenttia vuodessa, kun 2000-luvun alkupuolella kasvu ylsi keskimäärin noin kahteen prosenttiin vuodessa.



Taulukko 13. Keskeisiä lukuja keskipitkällä aikavälillä

	2022	2023**	2024**	2025**	2026**	2027**	2028**
BKT markkinahintaan, määrän muutos, %	1,6	-0,5	0,7	2,0	1,6	1,3	1,1
Bruttokansantuote, mrd. euroa	269	282	289	301	313	325	336
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	7,1	6,3	2,0	1,4	1,7	2,0	2,0
Työttömyysaste, %	6,8	7,2	7,5	7,1	6,6	6,4	6,1
Työllisyysaste, %	73,8	73,6	73,5	74,1	74,8	75,5	75,9
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:hen, %	-0,8	-2,5	-3,5	-3,4	-3,0	-3,0	-2,9
Valtio	-1,6	-3,2	-3,7	-4,2	-3,8	-3,7	-3,7
Kuntahallinto ¹	-0,2	-0,1	-0,1	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3
Hyvinvointialueet		-0,5	-0,5	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5
Sosiaaliturvarahastot	1,0	1,3	0,7	1,4	1,5	1,6	1,5
Rakenteellinen jäämä, suhteessa BKT:hen, %	-0,5	-1,3	-2,3	-2,7	-2,7	-2,8	-2,9
Julkisyhteisöjen bruttovelka, suhteessa BKT:hen, %	73,3	75,5	79,1	81,4	83,3	84,8	85,7
Valtionvelka, suhteessa BKT:hen, %	52,7	55,4	58,5	60,6	62,2	63,5	64,6
Tuotantokuilu, % potentiaalisesta tuotannosta ²	-0,6	-2,0	-2,2	-1,2	-0,6	-0,3	0,0
Potentiaalisen tuotannon kasvu, % ²	1,3	1,1	0,8	1,0	1,0	1,0	0,7

¹ Paikallishallinto vuoteen 2022 saakka² Arvioitu EU:n yhteisellä menetelmällä

2 Julkinen talous

2.1 Julkisyhteisöt yhteensä

Julkinen talous on sitkeästi alijäämäinen ennustevuosina. Talouskasvu kääntyi hienoiseen laskuun ja on vaimeaa myös vuonna 2024. Inflaation aiheuttama menojen kasvu heikentää julkisen talouden rahoitusasemaa. Verotulojen kasvu on vaisua, ja alijäämä heikkenee vuonna 2024 reilusti yli 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Seuraavina vuosina alijäämä kohenee hiljalleen hallituksen toimien ja talouskasvun ansiosta. Julkisia menoja rasittavat kuitenkin useat aiemmin päätetyt toimet, korkomenojen kasvu ja mittavat puolustushankinnat.

Julkinen velka nousee vuonna 2023 yli 75 prosenttiin ja vuoteen 2028 mennessä yli 85 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Sopeutustoimista huolimatta velkasuhde kasvaa edelleen. Valtionhallinto, kunnat ja hyvinvointialueet ovat kaikki alijäämäisiä ja keräyttävät velkaa vuosittain.

Valtionhallinnon rahoitusasema on alasektoreista heikoin. Alijäämä heikkenee vuonna 2023 yli 3 prosenttiin ja edelleen vuonna 2025 yli neljään prosenttiin suhteessa BKT:hen. Menoja kasvattavat aiemmin sovitut panostukset mm. varautumiseen, T&K-menoihin ja hävittäjähankintoihin. Hallituksen päättämiä sopeutustoimia kohdistuu myös valtion menoihin. Verotulojen kasvu on aneemista talouden hidastumisen myötä.

Paikallishallinnon alasektoreista kuntahallinto jää edelleen alijäämäiseksi, ja alijäämä syvenee hintojen nopean kasvun ja investointien seurauksena. Ikääntyvä rakennuskanta, muuttoliike ja infrarakentaminen pitävät kuntien investointimenot korkealla.

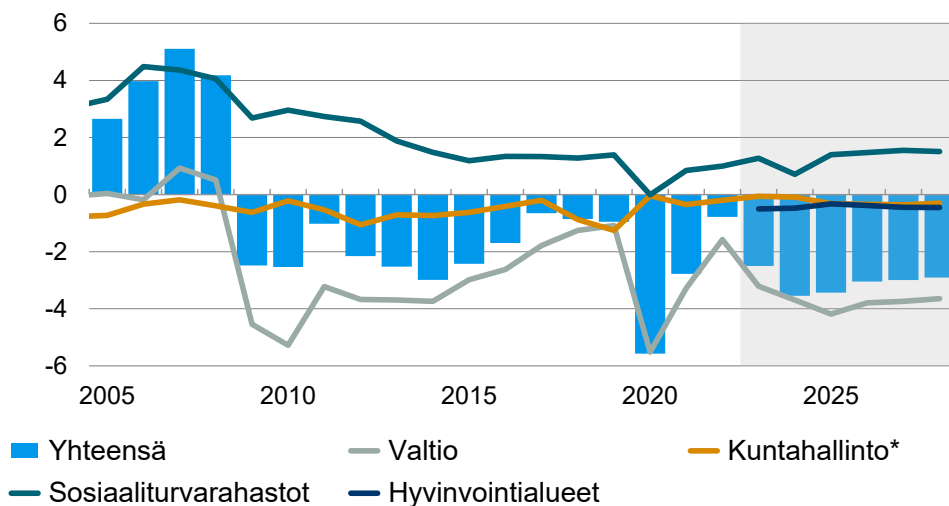
Hyvinvointialueiden arvioidaan olevan vuonna 2023 alijäämäisiä hintojen ja palkkojen nopean kasvun sekä suurten investointimenojen vuoksi. Hyvinvointialueiden palkkaratkaisut lisäävät henkilöstömenoja yleistä ansiokehitystä nopeammin, mikä tuo alueille sopeutustarpeita vuosittain. Alueiden tilannetta vaikeuttaa myös pula

työvoimasta. Hallitusohjelman toimet vähentävät alueiden menopaineita. Lisäksi alueiden on tulevana vuosina sopeutettava toimintaansa, mikä hidastaa menojen kasvua.

Työeläkelaitosten rahoitusasema pysyy melko ennallaan vuosina 2023–2024. Sektorin omaisuustulot ja eläkemaksutulot kasvavat nopeasti, mutta myös eläkemenot kasvavat indeksikorotusten myötä nopeasti. Eläkemenojen kasvun hidastuessa vuonna 2025 rahoitusasema paranee n. 1,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen.

Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema on 0,4 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2023. Sektorin rahoitusasema supistuu vuonna 2024, kun työttömyysvaikutusmaksua alennetaan reippaasti. Muut sosiaaliturvarahastot ovat lähellä tasapainoa ennusteajaksolla.

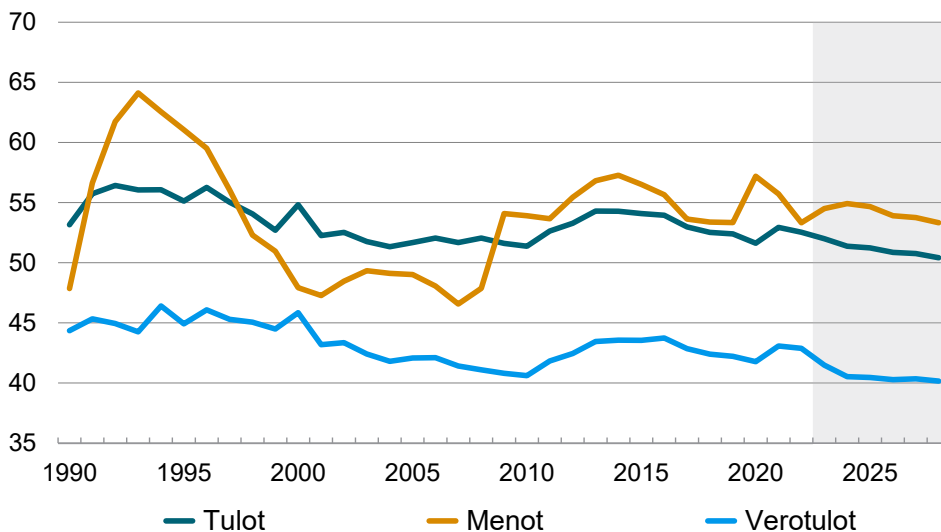
Julkisyhteisöjen rahoitusasema suhteessa BKT:hen, %



*Ml. hyvinvointialuehallinto vuoden 2022 loppuun saakka

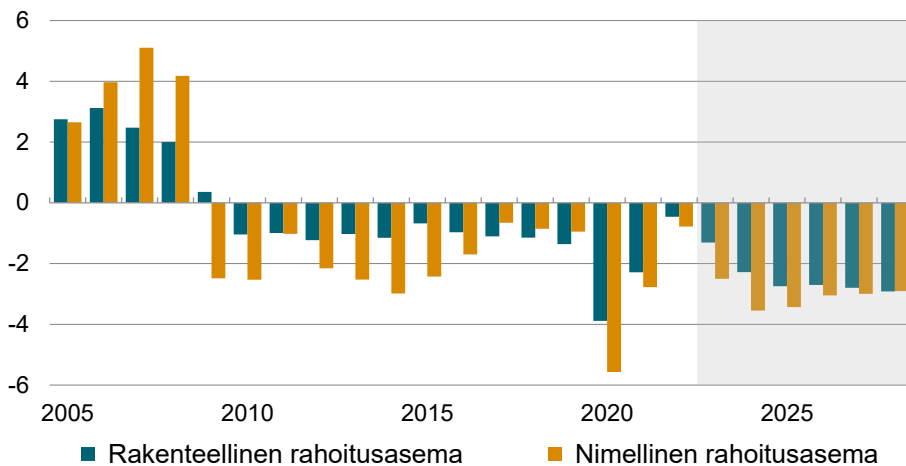
Lähde: Tilastokeskus, VM

Julkisyhteisöjen tulot, verotulot ja menot suhteessa BKT:hen, %



Lähde: Tilastokeskus, VM

Julkisyhteisöjen nimellinen ja rakenteellinen rahoitusasema suhteessa BKT:hen, %



Laskelmat perustuvat EU-komission tuotantofunktio-lähestymistapaan

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 14. Julkisyhteisöt¹

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	42,1	45,7	45,6	47,4	48,6	51,1
Tuotannon ja tuonnin verot	34,7	36,4	36,1	36,0	37,6	38,3
Sosiaalivakuutusmaksut	30,5	32,2	34,2	32,9	34,8	35,8
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä ²	108,1	115,2	117,0	117,2	122,0	126,2
Omaisuuksut	7,2	7,0	9,3	10,8	11,9	12,5
Myynti- ja maksutuotot (ml. tuotos omaan käyttöön)	16,5	17,5	18,7	19,1	19,3	19,6
Muut tulot	1,0	1,4	1,6	1,5	1,3	1,1
Kokonaistulot	132,9	141,2	146,7	148,5	154,5	159,4
Palkansaajakorvaukset ja välituotekäyttö	61,0	64,0	69,9	71,3	73,4	75,6
Tukipalkkiot	4,0	3,0	2,6	2,7	2,6	2,7
Sosiaalietuudet ja -avustukset	54,8	55,6	59,5	62,2	63,4	64,7
Muut tulonsiirrot	6,8	6,8	6,8	6,5	6,9	6,9
Omaisuuksien menot	1,3	1,5	2,6	3,5	4,2	4,8
Pääoman bruttomuodostus	10,6	11,1	11,1	12,0	13,8	13,8
Muut menot	1,3	1,3	1,4	0,6	0,6	0,5
Kokonaismenot	139,8	143,2	153,8	158,8	164,8	169,0
Kulutusmenot	61,7	64,6	70,3	72,2	75,1	77,9
Nettoluotonanto (+)/nettoluotonotto (-)	-7,0	-2,1	-7,0	-10,3	-10,3	-9,5
Valtionhallinto	-8,2	-4,2	-9,1	-10,7	-12,6	-11,9
Kuntahallinto ³	-0,9	-0,5	-0,2	-0,3	-1,0	-1,1
Hyvinvointialueet			-1,4	-1,4	-1,0	-1,2
Työeläkelaitokset	2,3	2,3	2,6	2,8	3,9	4,3
Muut sosiaaliturvarahastot	-0,1	0,3	1,0	-0,8	0,4	0,3
Perusjäämä ⁴	-5,7	-0,6	-4,5	-6,8	-6,2	-4,8

¹ Kansantalouden tilinpidon mukaan² Sisältää pääomaverot³ Paikallishallinto vuoteen 2022 saakka⁴ Nettoluotonanto ilman bruttokorkomenoja

Taulukko 15. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	43,1	42,9	41,5	40,5	40,5	40,3
Julkisyhteisöjen menot	55,7	53,3	54,5	54,9	54,7	53,9
Nettoluotonanto	-2,8	-0,8	-2,5	-3,5	-3,4	-3,0
Valtionhallinto	-3,3	-1,6	-3,2	-3,7	-4,2	-3,8
Kuntahallinto ¹	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,3	-0,3
Hyvinvointialueet			-0,5	-0,5	-0,3	-0,4
Työeläkelaitokset	0,9	0,9	0,9	1,0	1,3	1,4
Muut sosiaaliturvarahastot	-0,1	0,1	0,4	-0,3	0,1	0,1
Perusjäämä ²	-2,3	-0,2	-1,6	-2,4	-2,1	-1,5
Julkisyhteisöjen velka	72,5	73,3	75,5	79,1	81,4	83,3
Valtionvelka	51,3	52,7	55,4	58,5	60,6	62,2
Julkisyhteisöjen työllisyys, 1000 henkeä	667	682	679	678	675	674
Valtionhallinto	146	150	151	151	147	147
Kuntahallinto ¹	508	519	263	259	261	262
Hyvinvointialueet			252	255	254	253
Sosiaaliturvarahastot	12,7	12,9	12,9	12,9	12,9	12,9

¹ Paikallishallinto vuoteen 2022 saakka.² Nettoluotonanto ilman bruttokorkomenoja

Veroasteen kehitys

Veroasteen arvioidaan alenevan keskipitkällä aikavälillä. Merkittävimmät veroasteen alenemista selittävät tekijät ovat välillisten verojen ja työttömyysvakuutusmaksun aleneminen suhteessa BKT:hen. Sen sijaan hallituksen veropäätösten vaikutus verotuottoon on vaalikaudella 2024–2027 likimain fiskaalisesti neutraali. Hallituksen veropäätökset sisältävät sekä verotuloja kasvattavia että niitä vähentäviä toimia.

Rakenteellinen tekijä, joka valtiovarainministeriön ennusteessa alentaa veroastetta, selittyy välillisiä veroja tarkastelemalla. Valmisteverot ja liikenteen verot ovat pääasiassa yksikköveroja eli verotasot on määritetty euroina esimerkiksi litraa tai kilogrammaa kohden. Hintojen noustessa niiden reaalinen taso laskee, mikä alentaa reaalista verotuottoa ja siten myös verotuottojen suhdetta (nimelliseen) BKT:hen. Yksikköverotasojen jäämistä jälkeen hinta- (tai tulo-)tasosta voidaan pitää verotuksen kevenemisenä.

Tämän lisäksi valmisteverojen ja liikenteen verojen tuotto alenee verollisen kulutuksen laskiessa ja siirtyessä matalammin verotettuihin tuotteisiin, jolloin verotulojen suhde BKT:hen laskee myös tätä kautta. Vero-ohjauksen lisäksi tätä siirtymää tapahtuu myös muun sääntelyn kuten tupakkalain, uusiutuvien polttoaineiden jakeluelvoitteiden ja autojen CO₂-raja-arvojen seurauksena.

Ohjauksen seurauksena tapahtuva verotulojen aleneminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että yksityisen sektorin muut kuin verokustannukset alenisivat vastaavasti. Joissain tapauksissa yksityisen sektorin kustannukset voivat ohjauksen seurauksena nousta verotulojen laskusta huolimatta. Esimerkiksi uusiutuvien polttoaineiden jakeluelvoitteen nousu nostaa polttoaineiden hintaa ja silti alentaa verotuloja.

Välittömässä verotuksessa yhteisöveron ja pääomatuloveron tuotot ovat herkkiä suhdannekehitykselle. Muutokset talouskasvussa ja yritysten tuloksissa voivat aiheuttaa merkittäviä muutoksia kertymään. Ansio- ja pääomatuloverojen kertymä kasvoi huomattavasti BKT:ta nopeammin vuosina 2021–2022, minkä seurauksena veroaste nousi ilman varsinaisia veronkorotuksia.

Taulukko 1. Veroaste eri tavoilla tarkasteltuna

Julkisyhteisöjen saamat verotulot sektoreittain ja verolajeittain, % suhteessa BKT:hen							
	2022	2023*	2024*	2025*	2026*	2027*	2028*
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä	42,9	41,5	40,5	40,5	40,3	40,4	40,2
Valtio	21,0	24,7	24,4	24,2	24,1	24,2	24,0
Kunnat	9,9	4,7	4,8	4,7	4,7	4,8	4,8
Soturahastot	12,0	12,1	11,4	11,5	11,4	11,4	11,4
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä	42,9	41,5	40,5	40,5	40,3	40,4	40,2
Välittömät verot ¹	17,4	16,6	16,7	16,4	16,6	16,7	16,7
Tuotannon ja tuonnin verot	13,5	12,8	12,5	12,5	12,2	12,2	12,0
Sosiaalivakuutusmaksut	12,0	12,1	11,4	11,5	11,4	11,4	11,4

¹ sis. perintö- ja lahjavero

Arvonlisävero suhteessa BKT:hen pysyy vakaana tarkasteluperiodilla. Varainsiirtoveron veropohjasta suurimman osan muodostaa asunto-osake- ja kiinteistökauppa. Asunto-osakkeiden kaupasta ensiasuntojen kaupat on vapautettu varainsiirtoverosta vielä tämän vuoden loppuun saakka. Lisäksi varainsiirtoveroa kertyy muusta osakekaupasta, mutta pörssissä tapahtuva arvopaperikauppa ei kuulu veron piiriin. Vuosina 2019–2022 varainsiirtoveroa kertyi keskimäärin noin 900 miljoonaa euroa vuodessa. Varainsiirtoveroennusteessa käytetään kansantalousosaston näkemystä asunto- ja kiinteistökaupan kehityksestä. Ennustejaksolla 2023–2027 kiinteistö- ja asunto-osakekaupan oletetaan jäävän hieman aikaisempaa vähäisemmäksi.

Arvio kunnallisveron kertymästä laaditaan osana ansio- ja pääomatuloveroennustetta. Ennusteessa huomioidaan veropohjan kehityksen lisäksi tiedossa olevat veroperustemuutokset. Ennusteeseen sisältyy oletus, että ansiotuloveroperusteisiin tehdään vuosittain indeksitarkistus. Ennusteessa tulevien vuosien keskimääräisenä kunnallisveroprosenttina käytetään viimeksi vahvistetun talousarviovuoden keskimääräistä kunnallisveroprosenttia.

Sosiaaliturvamaksuista suurin merkitys on työeläkevakuutusmaksuilla, jotka kehittyvät melko tasaisesti. Sen sijaan työttömyysvakuutusmaksua alennetaan vuodelle 2024, minkä vuoksi sosiaalivakuutusmaksutulot supistuvat selvästi. Vuonna 2024 alennetaan myös sairausvakuutusmaksuja.

2.2 Valtionhallinto

Valtionhallinnon rahoitusasema on jäämässä heikoksi vuonna 2023. Pääministeri Orpon hallituksen säästötoimista huolimatta valtionhallinnon rahoitusasema jämähtää syvästi alijäämäiseksi koko ennustejaksolla. Rahoitusaseman heikkeneemiseen vaikuttavat aikaisemmat menoja kasvattavat toimet, hidas talouskasvu, verotulojen kasvun hidastuminen ja korkomenojen kasvaminen. Valtionhallinnon menoja rasittavat mm. Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamat lisämenot maanpuolustukseen, maahanmuuttoon ja huoltovarmuuteen.

Valtionhallinnon verotulot kasvavat vuonna 2023 poikkeuksellisen paljon, 23,4 prosenttia vuoteen 2022 verrattuna. Kasvun taustalla on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistus, jonka yhteydessä valtiolle siirtyy kunnilta merkittävä määrä ansiotulovero- sekä yhteisöverotuottoja. Vuonna 2024 valtion verotulot kasvavat vain 1,1 prosenttia, koska talouden kasvu on vaimeata. Vuonna 2025 verotulojen kasvu nopeutuu 3,6 prosenttiin talouden ja työllisyyden kasvun vetämänä ja pysyy samana myös vuonna 2026.

Valtionhallinnon kulutusmenot kasvavat ripeästi vuonna 2023. Hintojen ja palkkojen nousu sekä maahanmuuton vastaanottomenojen että puolustusvoimien tarvikehankintojen kasvu lisäävät kulutusmenoja. Vuonna 2024 kulutusmenojen kasvu maltillistuu huomattavasti. Myös lähes kaikille eri hallinnonaloille kohdistuvat säästötoimet hidastavat menojen kasvua. Vuonna 2025 TE-palveluiden järjestämisvastuu siirtyy valtionhallinnolta kunnille. Uudistus on valtionhallinnolle kustannusneutraali, kun järjestämisvastuusta koituvat kustannukset hyvitetään kasvaneina tulonsiirtoina kunnille.

Investoinnit jäävät vuonna 2023 edellisvuoden tasolle. Vuoden 2023 investointeja vähentää Ukrainalle luovutettavan puolustustarvikeavun kirjaaminen negatiivisina investointeina ja siirtoina ulkomaille kansantalouden tilinpidossa. Vuonna 2024 investoinnit kasvavat poikkeuksellisen paljon, kun aiemmin luovutettuja puolustusmateriaaleja korvaavien hankintojen toimitukset alkavat, ja korjausvelkaa purkavat toimet käynnistyvät. Lisäksi T&K-rahoituslaki nostaa investointeja vuodesta 2024 lähtien. Vuonna 2025 alkavat F35-monitoimihävittäjien toimitukset nostavat investoinnit pitkäksi aikaa korkealle tasolle. Rajavalvontaan on tulossa uusia hankintoja,

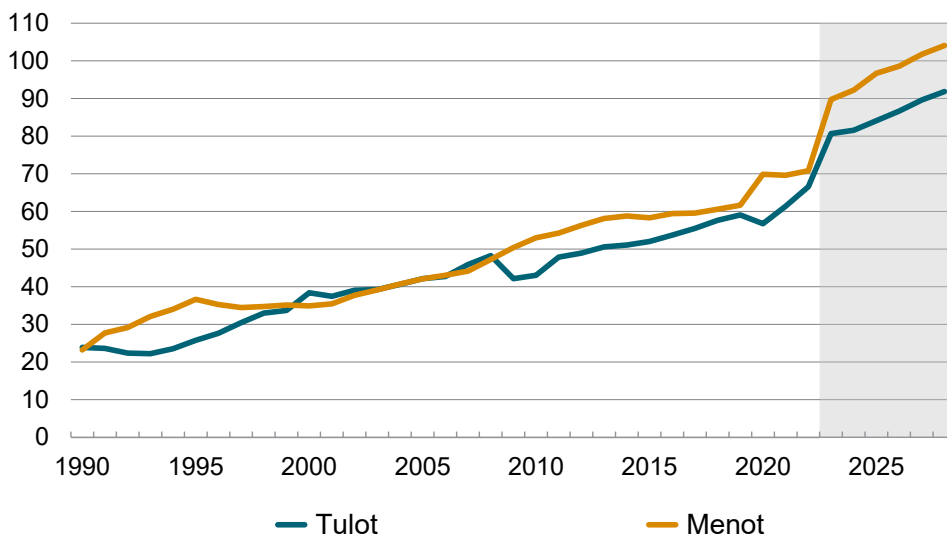
kun rajavartiolaitokselle luovutetaan vartiolaivoja vuosina 2025 ja 2026. Ennustejakson viimeisinä vuosina investointeja puolestaan lisäävät puolustusvoimien Laivue 2020 -hankkeen alustoimitukset.

Valtionhallinnon korkomenot ovat kasvaneet nopeasti ja jatkavat nopeaa kasvua ennustejaksolla. Vuonna 2023 tilinpidon mukaiset korkomenot ovat n. 1,9 mrd. euroa. Vuonna 2026 korkomenojen oletetaan olevan 3,8 mrd. euroa, mikä on 1,2 prosenttia BKT:sta.

Valtionhallinnon rahoitusjäämä heikkenee suhdannejaksolla aluksi hitaan talouskasvun aiheuttaman heikon tulokehityksen seurauksena, ja vuonna 2025 investointimenojen ja hyvinvointialueiden rahoitustarpeiden kasvun myötä. Kasvatavat korkomenot rasittavat rahoitusjäämää ennustejaksolla.

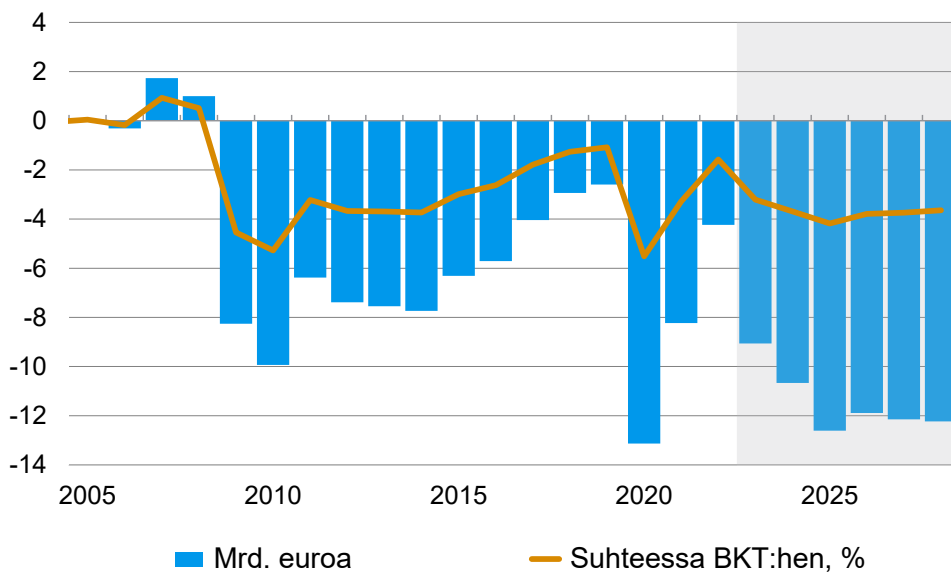
Valtionhallinnon tulot ja menot

mrd. euroa



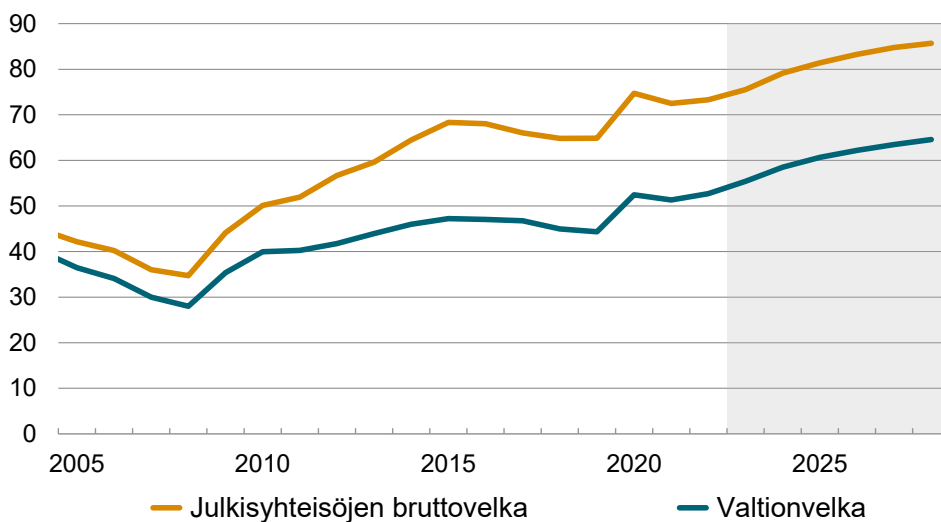
Lähde: Tilastokeskus, VM

Valtionhallinnon rahoitusasema



Lähde: Tilastokeskus, VM

Julkisyhteisöjen velka suhteessa BKT:hen, %



Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 16. Valtionhallinto¹

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	16,3	19,1	32,3	33,5	34,3	36,2
Tuotannon ja tuonnin verot	34,7	36,4	36,1	36,0	37,6	38,3
Sosiaaliturvamaksut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Verot ja sosiaaliturvamaksut yhteensä ²	51,8	56,4	69,6	70,4	72,9	75,5
Myynti- ja maksutulot	4,3	4,4	4,6	4,6	4,7	4,7
Omaisustulot	1,9	2,0	2,4	2,4	2,5	2,5
Muut tulot	3,4	3,7	4,1	4,1	4,0	3,9
Kokonaistulot	61,4	66,6	80,7	81,6	84,1	86,7
Palkansaajakorvaukset ja välituotekäyttö	15,6	16,7	19,0	19,5	19,6	20,0
Omaisuusmenot	1,2	1,3	1,9	2,8	3,4	3,8
Tukipalkkiot	3,5	2,5	2,2	2,2	2,2	2,2
Sosiaalietuudet ja -avustukset	4,8	4,9	5,4	5,5	5,5	5,6
Muut tulonsiirrot	38,7	39,2	55,2	56,3	58,6	59,6
siitä muille julkisyhteisöille	32,6	33,1	49,2	50,5	52,7	53,6
Pääoman bruttomuodostus	4,1	4,5	4,5	5,3	6,8	6,7
Muut menot	1,7	1,6	1,6	0,7	0,7	0,6
Kokonaismenot	69,6	70,8	89,7	92,2	96,7	98,6
Kulutusmenot	16,0	17,3	19,4	20,0	20,2	20,8
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-8,2	-4,2	-9,1	-10,7	-12,6	-11,9
Perusjäämä ³	-7,1	-2,9	-7,1	-7,9	-9,2	-8,0

¹ Kansantalouden tilinpidon mukaan² Sisältää lahja- ja perintöverot³ Nettoluotonanto ilman bruttokorkomenoja

2.3 Kuntahallinto

Vuosi 2023 näyttää kuntahallinnossa kohtuullisen hyvältä, vaikkakin kulutusmenojen kasvu on ollut nopeampaa kuin aiemmin arvioitiin. Toisaalta investointimenoja on kertynyt selvästi viime vuotta vähemmän. Kuntahallinnon¹ rahoitusaseman arvioidaan olevan lähellä tasapainoa vuosina 2023 ja 2024. Alijäämät syvenevät vuosina 2025–2028 n. 0,3–0,4 prosenttiin suhteessa BKT:hen mm. nopeasti kasvavien kustannusten sekä sote-uudistukseen liittyvien valtionosuuksien täsmäytysten ja jakotusten seurauksena. Alijäämät kasvattavat kuntahallinnon velkaa, mutta velan kasvu suhteessa BKT:hen pysyy hyvin maltillisena.

Kuntahallinnon kulutusmenot kasvavat ennustevuosina pääasiassa hintojen kasvun vauhdittamana, sillä koulutuksen (ml. varhaiskasvatus) palvelutarve pysyy painelaskelmassa laskevana syntyvyyden laskun ja ikäluokkien pienentymisen vuoksi. Poikkeuksen pääasiassa hintojen nousun aiheuttamaan kulutusmenojen kasvuun aiheuttaa vuoteen 2025 ajoittuva TE-palvelu-uudistus, jolloin kunnille siirtyy vastuu työ- ja elinkeinopalveluiden järjestämisestä, ja samalla kuntien rahoitusvastuuta työttömyysetuuksista laajennetaan. Kuntahallinnon suurimman kuluerän muodostavat henkilöstökustannukset, joita sopimuskorotukset nostavat n. 3 prosenttia vuonna 2024. Samanaikaisesti henkilöstökustannusten kasvua hillitsee työttömyysvakuutusmaksun alentaminen, jonka vaikutus ulottuu myös verotuloihin positiivisesti. Vuosina 2025–2027 kunta-alan ansiokehityksen oletetaan olevan talouden yleistä ansiokehitystä hieman nopeampaa kunta-alalle sovitun palkkausjärjestelmien kehittämisohjelman vuoksi.

Kuntien tulonsiirrot valtiolta laskevat vuonna 2024, sillä kuntien valtionosuuksia pienennetään tuntuvasti nk. sote-siirtolaskelman tarkentumisen seurauksena. Lisäksi hallituksen päättämä yhden prosenttiyksikön indeksijarru hidastaa valtionosuuksien kasvua vuosina 2024–2027. Vuoden 2022 verotuksen valmistuttua vuoden 2023 lopulla ilmeni, ettei syksyn talousarvion yhteydessä arvioitu sote-siirtolaskelmaan liittyvä valtionosuusleikkaus ollut riittävä. Jotta uudistuksen periaatteena oleva kustannusneutraalisuus kuntien, hyvinvointialueiden ja valtion välillä saadaan varmistettua, tehdään kuntien valtionosuuksista vielä lisäsiirto

1 Ennusteessa Helsingin sote- ja pelastustoiminta on sisällytetty hyvinvointialueiden alasektoriin.

valtiolle. Hallitus päätti kuitenkin jaksottaa uuden lisäleikkauksen vuosille 2025–2027, jottei ennakoimattoman suuri leikkausvaikutus kohdistu valtionosuuksiin vielä vuonna 2024 tilanteessa, jossa suuri osa kunnista oli jo päättänyt vuoden 2024 talousarviostaan. Näin kunnat saivat lisää aikaa sopeutua ennakoitua niukempiin valtionosuuksiin.

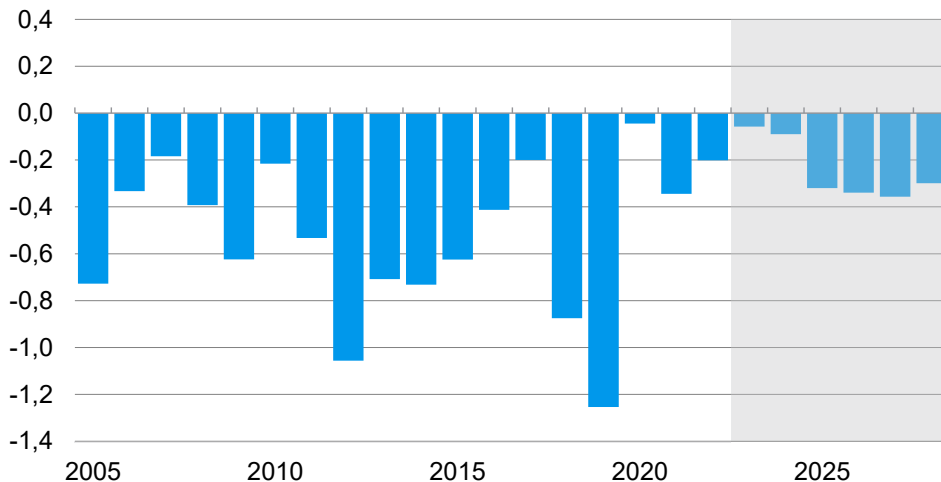
Keskimääräinen kunnallisvero nousee vuonna 2024 koko Suomessa 0,07 prosenttiyksiköllä 7,51 prosenttiin, minkä arvioidaan lisäävän kunnallisverotuloja n. 80 milj. euroa vuositasolla. Lisäksi kiinteistöverotuloja lisää hallituksen päätös erottaa maapohjat rakennuksista yleisen kiinteistöveroprosentin sisällä ja nostaa niiden verotuksen vaihteluvälin alarajaa. Muutos kasvattaa kuntien kiinteistöverotuloja reilut 100 milj. euroa vuodesta 2024 alkaen. Verotulot säilyvät kuntahallinnon merkittävimpänä tulonlähteenä, vaikkakin ne sote-uudistuksen seurauksena likimain puolittuivat. Vaikka verotulojen kasvu pysyy ennustevuosina lähellä pitkän aikavälin keskiarvoa, merkitsee se kunnille huomattavasti pienempiä lisätuloja kuin aiemmin. Sote-uudistus kavensi kuntien talouden liikkumavaraa merkittävästi, mikä korostaa entisestään riskienhallinnan merkitystä kuntien talouden suunnittelussa.

Kuntahallinnon investointipaineet eivät ole kadonneet investointien hetkellisestä hiipumisesta huolimatta, vaan ne pysyvät edelleen mittavina muun muassa rakennuskannan iän, muuttoliikkeen ja vihreän siirtymän edellyttämien muutosten vuoksi. Investointiympäristön epävarmat näkymät, noussut korkotaso ja kuntien heikkenevä taloustilanne voivat kuitenkin edelleen lykätä investointeja eteenpäin tai estää niiden toteutumisen. Investointien oletetaan palautuvan normaalille kasvu-uralleen tulevina vuosina.

Kasuvat alijäämät merkitsevät kuntahallinnossa sopeutuspaineita sekä edellyttävät investointien huolellista tarveharkintaa. Toistaiseksi kehitysarviossa on huomioitu vasta teknisluonteinen 50 milj. euron kuntien ja kuntayhtymien oma menosäästö kulutusmenoissa talousarviovuodesta 2024 alkaen ja kuntien päättämät veroprosenttien muutokset vuodelle 2024. Kuntahallinnon menot voivat osoittautua painelaskelmaa maltillisemmiksi, jos kunnat pystyvät sopeuttamaan sekä palveluverkkoaan että toimintaansa vastaamaan pienenevää palvelutarvetta. Toisaalta palveluverkon karsiminen voi osoittautua kaikenkokoisissa kunnissa poliittisesti hankalaksi kysymykseksi.

Kuntahallinnon rahoitusasema

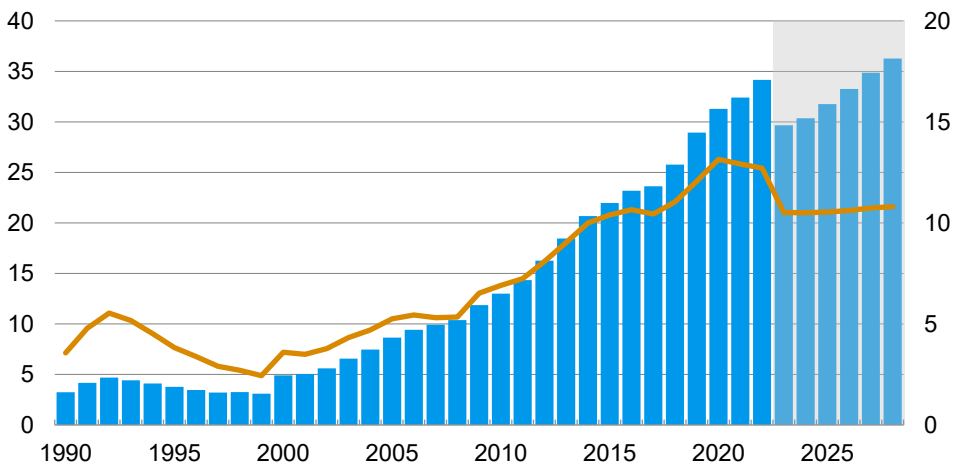
suhteessa BKT:hen, %



Ml. hyvinvointialuehallinto vuoden 2022 loppuun saakka

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kuntahallinnon velka



■ Mrd. euroa (vasen asteikko) — Suhteessa BKT:hen, % (oikea asteikko)

Ml. hyvinvointialuehallinto vuoden 2022 loppuun saakka

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 17. Kuntahallinto¹

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	miljardia euroa					
Verotulot ja sosiaaliturvamaksut	25,8	26,6	13,2	13,9	14,3	14,9
siitä kunnallisvero	20,8	21,8	9,1	9,7	10,0	10,5
yhteisövero	3,0	2,8	1,9	1,8	1,9	1,9
kiinteistövero	2,0	2,0	2,2	2,3	2,4	2,4
Myynti- ja maksutulot	11,4	12,3	9,6	9,8	9,9	10,0
Tulonsiirrot valtionhallinnolta	17,6	18,3	8,1	7,8	8,4	8,5
Muut tulot	1,7	1,7	1,9	1,9	2,0	2,0
Kokonaistulot	56,5	58,9	32,8	33,4	34,5	35,4
Palkansaajakorvaukset ja välituotekäyttö	43,5	45,3	24,8	25,1	25,9	26,6
Sosiaalivastukset ja luontoismuotoiset etuudet	5,6	5,9	0,7	0,8	1,1	1,1
Muut tulonsiirrot	1,9	1,8	1,7	1,7	2,1	2,1
Omaisuusmenot	0,1	0,2	0,5	0,6	0,6	0,7
Pääoman bruttomuodostus	6,4	6,5	5,4	5,5	5,8	6,0
Muut menot	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Kokonaismenot	57,4	59,5	33,0	33,7	35,4	36,5
Kulutusmenot	41,6	43,2	20,8	21,3	22,5	23,4
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-0,9	-0,5	-0,2	-0,3	-1,0	-1,1
Perusjäämä ²	-0,7	-0,4	0,3	0,3	-0,4	-0,4

¹ Kansantalouden tilinpidon mukaan pl. Helsingin sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimi² Nettoluotonanto ilman bruttokorkomenoja

2.4 Hyvinvointialuehallinto

Hyvinvointialueiden rahoitusasema jää ensimmäisenä toimintavuonna selvästi alijäämäiseksi n. 0,5 prosenttia suhteessa BKT:hen. Alijäämäisyys jatkuu koko ennustekauden ajan. Alueiden menot ovat kasvaneet nopeasti palkkasopimusten, henkilöstövajeen sekä yleisen hintojen nousun vuoksi. Sektorin investoinnit ovat myös korkealla tasolla. Alueiden kirjanpidollinen alijäämä on kuluvana vuonna mitattava ja edellyttää alueilta sopeutustoimia. Tulevina vuosina sektorin ennakoidaan pysyvän alijäämäisenä, mutta alueiden tekemät omat sopeutustoimet voivat parantaa sektorin rahoitusasemaa ennustettua paremmaksi.

Hyvinvointialueiden ennusteessa on oletettu alustavien talousarviotietojen perusteella, että vuonna 2024 alueet pystyvät sopeuttamaan toimintaansa. Varovaisesti arvioiden vain osa sopeutustoimista on huomioitu ennusteessa. Arviota tarkennetaan, kun talousarviot hyväksytään ja tiedot toimista tarkentuvat.

Vuonna 2023 hyvinvointialueiden menoja on kasvattanut palkkojen ja hintojen nopea kasvu. Vaikka henkilöstön saatavuusongelmat ovat vähentäneet palkkamenojen kasvua, palveluiden hinnat ovat kasvaneet nopeasti. Vuonna 2024 alueiden menojen kasvua hidastaa alueiden suunnittelemat sopeutustoimet, joita arvioidaan olevan noin 0,35 mrd. euron verran. Myöhempien vuosien suunniteltuja toimia ei ole vielä huomioitu ennusteessa, sillä niihin liittyy enemmän epävarmuutta. Menojen kasvua hidastaa myös pääministeri Orpon hallituksen päätökset alueiden tehtävämuutoksista aina vuoteen 2027 saakka. Investoinnit ovat korkealla tasolla ja pysyvät siellä, sillä monilla alueilla on meneillään tai käynnistymässä suuria investointiprojekteja lähivuosina.

Hyvinvointialueiden menojen kehitykselle on erityisen tärkeää palkkojen kehitys. Hyvinvointialueiden palkkojen sopimuskorotukset ovat lähivuosina suuret, ja neuvotellut palkkaohjelmat lisäävät menojen kasvua entisestään. Palkkakustannusten kasvua hillitsee pula työntekijöistä, joka toisaalta aiheuttaa palkkakilpailua, johtaa kalliimpien ostopalvelujen käyttöön tai heikentää palvelujen saatavuutta. Kaikilla näillä on vaikutuksia kustannusten kasvuun joko muuta kautta tai mahdollisesti myöhemmin.

Hyvinvointialueet saavat rahoituksensa pääosin valtiolta. Valtionrahoitus kasvaa palvelutarpeen kasvun, hintatason ja alueiden tehtävämuutosten mukaisesti. Alueiden saama valtionrahoitus on kytketty hintojen osalta yleiseen ansiotasoon, mutta seuraaviksi vuosiksi sovitut palkankorotukset alueilla ylittävät selvästi ennakoitun yleisen ansiotason nousun, mikä väistämättä heikentää alueiden rahoitusasemaa vuosittain. Ennusteessa on huomioitu varautuminen alueiden rahoituksen jälkikäteistarkistukseen julkisen talouden suunnitelmassa esitetyn kehysvarauksen suuruisena, ei ennustetun alijäämän mukaisena. On mahdollista, että alueiden omista toimista huolimatta syksyllä 2023 tehty kehysvaraus ei tule riittämään jälkikäteistarkistukseen.

Taulukko 18. Hyvinvointialueet¹

	2023**	2024**	2025**	2026**
	miljardia euroa			
Myynti- ja maksutulot	3,7	3,8	3,9	4,0
Tulonsiirrot valtionhallinnolta	25,7	26,5	28,3	29,1
Muut tulot	0,2	0,2	0,2	0,2
Kokonaistulot	29,6	30,5	32,5	33,4
Palkansaajakorvaukset ja välituotekäyttö	24,0	24,5	25,7	26,7
Sosiaalietuudet ja luontaismuotoiset etuudet	5,7	6,0	6,3	6,5
Omaisuusmenot	0,1	0,1	0,2	0,2
Pääoman bruttomuodostus	1,2	1,2	1,2	1,1
Muut menot	0,1	0,1	0,1	0,1
Kokonaismenot	31,0	31,9	33,4	34,6
Kulutusmenot	25,8	26,5	27,9	29,0
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-1,4	-1,4	-1,0	-1,2
Perusjäämä ²	-1,3	-1,2	-0,8	-1,0
Hyvinvointialueindeksi, muutos %	3,52	2,53	2,83	2,87
Hyvinvointialueiden ansiotasoindeksi, muutos %	6,0	4,7	6,6	4,7

¹ Kansantalouden tilinpidon mukaan ml. Helsingin sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimi

² Nettoluotonanto ilman bruttokorkomenoja

2.5 Sosiaaliturvarahastot

2.5.1 Työeläkelaitokset

Työeläkelaitosten ylijäämä pysyy vuonna 2023 edellisvuoden tasolla, 0,9 prosentissa suhteessa BKT:hen. Työeläkelaitosten ylijäämän arvioidaan jatkavan kasvuaan vuosina 2024–2026 ylijäämän noustessa vuonna 2026 1,4 prosenttiin suhteessa BKT:hen.

Työeläkemenot kasvavat vuonna 2023 huomattavasti, yli 9 prosenttia. Vuonna 2024 työeläkemenojen arvioidaan kasvavan edelleen verrattain nopeasti, noin 7 prosenttia. Menojen arvioidaan jatkavan kasvuaan myös tulevina vuosina, tosin selvästi maltillisemmin, hieman yli 3 prosenttia vuodessa.

Menojen nopeasta kasvusta huolimatta työeläkelaitosten ylijäämän arvioidaan paranevan myös tulevina vuosina. Työeläkelaitosten tuloja kasvattavat erityisesti omaisuustulot, joiden arvioidaan kasvavan entisestään kohonneen korkotason myötä. Lisäksi työeläkemaksutulot nousevat läpi ennustejakson palkkasumman kasvaessa.

2.5.2 Muut sosiaaliturvarahastot

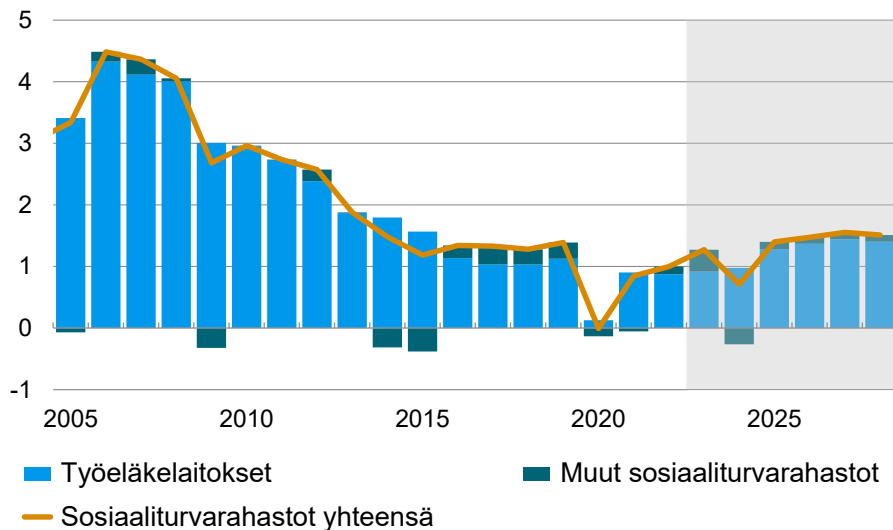
Muut sosiaaliturvarahastot muodostuvat pääosin perussosiaaliturvaa hoitavasta Kansaneläkelaitoksesta ja ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta vastaavasta Työllisyysrahastosta. Muiden sosiaaliturvarahastojen ylijäämä kasvaa n. 0,4 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2023. Vuonna 2024 muiden sosiaaliturvarahastojen arvioidaan jäävän hieman alijäämäiseksi erityisesti työttömyysvakuutusmaksun merkittävän alennuksen myötä. Lisäksi sairausvakuutusmaksuja alennetaan väliaikaisesti aiemmin kertyneen ylijäämän tasaamiseksi. Seuraavina vuosina sektori palaa 0,1 prosentin ylijäämäiseksi suhteessa BKT:hen.

Vuonna 2023 sektorin menot kasvavat 2,5 prosenttia. Vuonna 2024 menot supistuvat hallituksen toimien myötä, vaikkakin kokonaismenot kasvavat vielä yhteensä 1,7 prosenttia. Vuonna 2025 kokonaismenojen arvioidaan kääntyvän laskuun. Kokonaismenoja alentavat mm. pienentyvät työttömyysetuudet ja asumistukimenot. Hallituksen toimien vaikutus näkyy myös seuraavina vuosina. Sektorin tulot kasvavat vuonna 2023 6,8 prosenttia suhteessa edelliseen vuoteen. Kasvua edistää saatujen sosiaaliturvamaksujen kasvaminen. Vuonna 2024 sektorin tulojen arvioidaan

vähenevän. Tulojen pienenemiseen vaikuttavat pääosin saattujen sosiaaliturvamaksujen väheneminen, joka johtuu erityisesti työttömyysvakuutusmaksun pienenemisestä. Työttömyysvakuutusmaksut melkein puolittuvat Työllisyysrahaston suhdannepuskurin hyvän tilanteen sekä hallitusohjelman toimien myötä.

Sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema

suhteessa BKT:hen, %



Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 19. Sosiaaliturvarahastot¹

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	miljardia euroa					
Omaisuuksut	4,0	3,6	5,1	6,6	7,6	8,1
Sosiaaliturvamaksut	30,4	32,2	34,2	32,9	34,8	35,8
siitä työnantajien maksut	18,9	20,3	21,4	20,9	22,0	22,9
vakuutettujen maksut	11,5	11,9	12,8	12,0	12,8	12,9
Tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	16,8	16,2	16,8	17,7	17,7	17,7
Muut tulot	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Kokonaistulot	52,0	52,9	57,0	58,0	60,9	62,5
Palkansaajakorvaukset ja välituotekäyttö	1,9	1,9	2,1	2,1	2,2	2,2
Sosiaalietuudet ja -avustukset	44,4	44,8	47,7	49,9	50,6	51,6
Muut menot	3,6	3,5	3,6	3,9	3,9	4,1
Kokonaismenot	49,9	50,2	53,4	55,9	56,7	57,9
Kulutusmenot	4,1	4,2	4,2	4,4	4,5	4,6
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	2,1	2,7	3,6	2,1	4,2	4,6
Työeläkelaitokset	2,3	2,3	2,6	2,8	3,9	4,3
Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	0,3	1,0	-0,8	0,4	0,3
Perusjäämä ²	2,1	2,7	3,6	2,1	4,2	4,6

¹ Kansantalouden tilinpidon mukaan.² Nettoluotonanto ilman bruttokorkomenoja.

Liite 1.

Taulukko 1. Paikallishallinto (kuntahallinto + hyvinvointialueet)¹

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
	miljardia euroa					
Myynti- ja maksutulot	11,4	12,3	13,3	13,5	13,8	14,0
Verotulot ja saadut sosiaaliturvamaksut	25,8	26,6	13,2	13,9	14,3	14,9
Tulonsiirrot valtionhallinnolta	17,6	18,3	33,8	34,4	36,7	37,6
Muut tulonsiirrot	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Muut tulot	1,5	1,5	1,9	1,9	2,0	2,0
Kokonaistulot	56,5	58,9	62,5	63,9	66,9	68,8
Palkansaajakorvaukset ja välituotekäyttö	43,5	45,3	48,8	49,7	51,7	53,3
Sosiaaliavustukset ja luontoismuotoiset etuudet	5,6	5,9	6,5	6,8	7,3	7,6
Muut tulonsiirrot	1,9	1,8	1,7	1,8	2,2	2,2
Omaisuusmenot	0,1	0,2	0,6	0,7	0,8	0,9
Pääoman bruttomuodostus	6,4	6,5	6,5	6,7	7,0	7,1
Muut menot	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Kokonaismenot	57,4	59,5	64,0	65,6	68,9	71,0
Kulutusmenot	41,6	43,2	46,7	47,8	50,4	52,4
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-0,9	-0,5	-1,6	-1,6	-1,9	-2,3
Perusjäämä ²	-0,7	-0,4	-1,0	-0,9	-1,2	-1,4

¹ Kansantalouden tilinpidon mukaan.² Nettoluotonanto ilman bruttokorkomenoja.



VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-452-3 (pdf)

Joulukuu 2023